

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΟΒ'

ΤΕΥΧ. Α'

ΙΩ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ ΤΗΛ. 72.18.308

15 ΜΑΡΤΙΟΥ 1995

ΑΡΙΘ. 5

ΑΚΡΟΒΟΛΙΣΜΟΙ ΚΡΟΥΣΕΩΣ;

(Κριτική αξιολόγησης αντιεκκλησιαστικής συνεντεύξεως)*

Για να εξετάσωμε ἐν πρὸς ἐν τὰ σημεῖα τῆς ἀντιεκκλησιαστικῆς συνεντεύξεως τοῦ συνταγματολόγου Καθηγητοῦ καὶ Εὐρωβουλευτοῦ κ. Δημήτρη Τσάτσου, ὅπως καὶ τῆς — ἀρκετὰ διορθωτικῆς, ἀλλ' ὄχι ἰκανοποιητικῆς — ἀπαντητικῆς σὲ ἐπικρίσεις δευτερολογίας του, πρέπει πρωτίστως νὰ ὑπενθυμίσωμε τὶς ὑπηρεσίες, τὶς ὁποῖες ἡ

Τοῦ κ. **ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ**

Ὁμοτ. Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν
Τακτικοῦ Μέλους τῆς «Εὐρωπαϊκῆς Ἀκαδημίας
τῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῶν Τεχνῶν»

Ἐκκλησία ἔχει προσφέρει καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ προσφέρῃ στοὺς Ἕλληνας. Εἰς ὅσα ἐλέχθησαν ἤδη σχετικῶς, ἄς ὑπομνησθοῦν στὴν παρούσα συνέχεια καὶ τὰ ἐξῆς ἱστορικὰ δεδομένα γιὰ τὸν ὄχι «δυναστικό», ἀλλ' ἀπελευθερωτικό καὶ ἀνακαινιστικό ρόλο τῆς Ἐκκλησίας.

δ) Οἱ πρῶτες τοπικὲς ἀποστολικὲς Ἐκκλησίαι τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶχαν τριγύρω τους Μαραθονομάχους καὶ Σαλαμινομάχους, Αἰσχύλους, Πλάτωνας καὶ Φειδίας. Περιεβάλλοντο ἀπὸ μάζες Ἑλλήνων, ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὶ μὲ ἀλλεπάλληλες μηνύσεις κατέδιδαν Ἕλληνας ἀδελφοὺς στοὺς Ῥωμαίους. Αὐτὸ εἶχεν ὡς συνέπεια τὸ ὅτι πλεῖστοι ἀπὸ τοὺς καλοὺς Ἕλληνας πολίτας ἐθανατώθησαν ἢ ὠδηγήθησαν ὄμηροι στὴν Ἰταλία. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔκυπταν δουλικῶς τὸν αὐχένα στοὺς Ῥωμαίους τυράννους καὶ πανηγυρίζοντες ἀνεκήρυτταν αὐτοὺς ἡμιθέους καὶ θεοὺς. Ἔτσι λ.χ. ἐθεοποίησαν Δημήτριον τὸν Πολιορκητὴν, τοῦ ἔστησαν βωμὸν καὶ χρυσὲς εἰκόνες καὶ τοῦ προσέφεραν τὸν Παρθενῶνα, γιὰ νὰ ἐγκατασταθῇ μὲ τὶς ἑταῖρες φίλες του. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐλάτρευαν

καὶ τὸν Ἀντώνιον ὡς νέον Διόνυσον καὶ τὸν ἐνύμφευσαν μὲ τὴν Ἀθηνᾶν, ἀφοῦ προσέφεραν ὡς γαμήλιο δῶρο χίλια τάλαντα. Στὴν Ἀθήνα ὑπῆρχε τότε ἡ λατρεία τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, τοῦ Αὐγούστου, τῆς ἀδελφῆς τοῦ Ὀκταβίας, τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἰουλίου καὶ τῆς συζύγου αὐτοκρατορίας Λιβίας, τῆς Ἀντωνίας κ.λπ. Ἐκάστη ἀπὸ τὶς λατρεῖες αὐτὲς εἶχεν ἰδιαιτέρους ναοὺς, ἱερεῖς, ἀγάλματα καὶ πανηγυρικοὺς ἀγῶνες. Δὲν δίστασαν νὰ ἀνακηρύξουν ὡς θεὸν καὶ αὐτὸν τὸν Νέρωνα⁵. Οἱ μυστηριακὲς τελετὲς («Ἐλευσίνια» κ.λπ.) εἶχαν φθάσει στὸ ἄκρον ἄωτον τοῦ ἐκφυλισμοῦ μὲ ὀργιαστικὲς ἀποκρουστικὲς καὶ βάρβαρες ἐκδηλώσεις⁶ καὶ «ἤνοιγον τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν δεισιδαιμονίαν, τὸν ὕλισμὸν καὶ τὴν μαγείαν»⁶.

Ἀπὸ τέτοιους ἀκριβῶς ἐκφυλισμοὺς ἐλευθέρωσε τοὺς Ἕλληνας ἡ Ἐκκλησία.

ε) Ἀλλὰ ποία ἦταν ἡ κοινωνικὴ κατάστασις, τὴν ὁποία ἀντιμετώπιζαν οἱ πρῶτες τοπικὲς Ἐκκλησίαι στὴν Ἑλλάδα; Οἱ ἐλεύθεροι πολῖτες ἦσαν μία μικρὴ μειοψηφία ἀνάμεσα στὰ πλήθη τῶν δούλων. Ἡ βρεφοκτονία καὶ ἡ νηπιοκτονία ἦταν στίγμα τοῦ βίου τῶν Ἑλλήνων. «Ἡ Πολιτεία ἔπρεπε νὰ ἀποκαθαίρεται ἀπὸ πᾶν περιττεῦον, διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς ἑαυτὴν τὴν εὐδαιμονίαν... Ἡ νηπιοκτονία ἄρα ἦτο ἀναγκαῖα χειρουργικὴ πράξις, τὴν ὁποίαν ἀπῆτει τὸ συμφέρον τοῦ Μινωταύρου τῆς Πολιτείας, εἰς τὸν ὁποῖον ἔπρεπε νὰ θυσιάζωνται καὶ τὰ ἀπλοῦστερα τῶν αἰσθημάτων»

5. Εὐαγγέλου Ἀντωνιάδου (ἀρχμ.), Ἡ κατάσταση τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀπ. Παύλου, Ἀθήναι 1932, σ. 81. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Αἱ ὑπηρεσίαι τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, ἐν Ἀθήναις 1971, σσ. 9-10.

6. Π. Ν. Τρεμπέλα, Μυστηριακαὶ Θρησκευτικὰ καὶ Χριστιανισμός, Ἀθήναι, 1932, σ. 73. Βασ. Στεφανίδου, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Ἀθήναι, 1948, σσ. 11-12. Εὐαγγ. Ἀντωνιάδου, ἐνθ' ἀνωτ., σ. 64.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 147 τοῦ ὑπ' ἀρ. 4 τεύχους.

των»⁷. Εἶναι γνωστή ἡ παράδοσις, κατὰ τὴν ὁποία οἱ Σπαρτιάτες ἐξεσφενδόνιζαν στὸν Καιάδα (βάραθρο τοῦ Ταυγέτου) τὰ ἀσθενικὰ καὶ δύσμορφα παιδιὰ⁸.

Οἰκτρὴ ἦταν καὶ ἡ θέσις τῶν γυναικῶν στὴν Ἑλλάδα κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς ιδρύσεως τῶν πρώτων τοπικῶν Ἐκκλησιῶν. Ἦδη καὶ παλαιότερον ὁ μὲν Πλάτων ἔλεγε, ὅτι «ἡ θήλεια φύσις ἐστὶ πρὸς ἀρετὴν χειρῶν τῆς τῶν ἀρρένων»⁹, ὁ δὲ Ἀριστοτέλης διεκίηρυνεν, ὅτι «τὸ ἄρρεν πρὸς τὸ θῆλυ φύσει τὸ μὲν κρείττον, τὸ δὲ χεῖρον, τὸ μὲν ἄρχον, τὸ δ' ἀρχόμενον»¹⁰ καὶ «τὸ ἄρρεν φύσει τοῦ θήλεος ἡγεμονικώτερον»¹¹. Οἱ εὐσχημονες γυναῖκες ζοῦσαν στὸν γυναικωνίτη, ἐπισκιάζονταν ἀπὸ τὶς ἐταῖρες καὶ ἀποκλείονταν ἀπὸ τὴ συμμετοχὴ σὲ συμπόσια. Ἐπίσης ἀπαγορευόταν στὶς γυναῖκες ἡ ἀκρόασις κωμωδίας¹². Ἀξιοθρήνητη ἰδίως ἦταν ἡ θέσις τῶν δούλων γυναικῶν, ποὺ ἐπωλοῦντο στὸ σκλαβοπάζαρο ἀνεξελέγκτως ἀπὸ τοὺς κυρίους των. Ὁ Ξενοφῶν «κοστολογεῖ» τὴ δούλη λέγοντας ὅτι ἀξίζει «δύο μνάς» ἢ «ἡμίσειαν μνάν»¹³.

Ἡ Ἐκκλησία ἔδειξε ἀγάπη στὰ παιδιὰ καὶ συνετέλεσε, ὥστε ἡ κοινωνία νὰ θεωρηθῆται τόσον πιδ πολιτισμένη, ὅσον μέσα σ' αὐτὴν εἶναι πιδ ἀνεπτυγμένη καὶ πιδ ὀργανωμένη ἢ Πρόνοια γιὰ τὰ καθυστερημένα ἢ ἀνάπηρα ἢ καχεκτικὰ παιδιὰ. Γενικῶς ὅλοι οἱ τομεῖς τῆς ὀργανωμένης κοινωνικῆς προνοίας ἀνεπτύχθησαν στοὺς κόλπους καὶ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ἐκκλησίας, διὰ νὰ προσπαθῆσιν ἀργότερα νὰ τὴν μιμηθῆ τὸ λεγόμενο «κοινωνικὸ κράτος», τὸ ὁποῖο εἶναι ἀνααιμικὸ ἐὰν δὲν ἀξιοποιῆ τὰ δραστηκὰ κίνητρα καὶ ἐλατήρια τοῦ Χριστιανικοῦ Ἀνθρωπισμοῦ.

Ἡ Ἐκκλησία ἐλευθέρωσε γενικῶς τὴν γυναῖκα ἀπὸ τὸν γυναικωνίτη, ἐπέβαλε τὴν ἰδέα τοῦ «αἰωνίου θήλεος», τὴν ὁποία ἐξύμνησεν ὁ Δάντης, κατέστησε τὴν γυναῖκα «πλατυτέρα τῶν οὐρανῶν» στὸ πρόσωπο τῆς Παναγίας, ἐξωρᾶσις τὶς φάλαγγες τῶν ἁγίων γυναικῶν με ἀναρίθμητα πλήθη παρθένων, συζύγων καὶ μητέ-

ρων καὶ προετοίμασε τὸν δρόμο στὸν ἀληθινὸ φεμινισμό, ποὺ δὲν ἔχει καμιά σχέσι με τὸν ψευτοφεμινισμό ἐκεῖνο, ποὺ σὲ τελευταία ἀνάλυσι σημαίνει ταπεινώσι τῆς γυναίκας καὶ ἐπαλήθευσι τῶν λόγων τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ θεολόγου: «Ἄνδρες ἦσαν οἱ νομοθετοῦντες καὶ κατὰ γυναικῶν ἡ νομοθεσία»¹⁴.

Ἡ Ἐκκλησία γενικῶς συνετέλεσε στὸ νὰ προβληθῆ καὶ γίνῃ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀποδεκτὴ ἢ ἀπελευθερωτικὴ χριστιανικὴ ἀνθρωπολογία, κατὰ τὴν ὁποία «ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ οὔτε περιτομή τι ἰσχύει οὔτε ἀκροβυστία» καὶ «οὐκ ἐν Ἰουδαίῳ οὐδὲ Ἑλλην, οὐκ ἐν δούλῳ οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἐν ἄρρεν καὶ θῆλυ» (Γαλ. ε', 6 καὶ γ', 28).

στ) Τεραστία ὑπῆρξε καὶ ἡ συμβολὴ τῆς Ἐκκλησίας στὴν πολιτιστικὴ ἐξυγιάνσι τῆς Ἑλλάδος καὶ στὴν ἀπελευθέρωσι τῶν Γραμμάτων καὶ τῆς Τέχνης ἐκ τοῦ ἐκφυλισμοῦ. Ἄς ἐπιτραπῆ νὰ ὑπομνήσωμε τὶς σχετικὲς ἐπισημάνσεις, ποὺ κάμαμε πρὸ ἐτῶν σὲ παρέμβασί μας στὸ Διεθνὲς Συμπόσιο τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἐπὶ τοῦ θέματος: «Ἀθῆναι, πόλις συνεχοῦς θεολογικῆς καὶ πολιτιστικῆς συμβολῆς». Εἶχαμε ἐπισημάνει τότε, ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ιδρύσεως τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἀθηνῶν, ἦταν χαρακτηριστικὴ ἡ γενικὴ κατάπτωσις τῶν *Γραμμάτων* καὶ τῆς *Τέχνης*. Ἡ ποιήσις εἶχε καταπέσει σὲ ἐξεζητημένη σάτυρα, κενὴ λογοποιία ἢ κενολόγα ἐπιγράμματα. Τὰ ἑλληνικὰ ἀγάλματα τῶν χρόνων τοῦ Φειδίου ἀποκεφαλίζονταν ἀνηλεῶς, γιὰ νὰ ἀντικατασταθοῦν τὰ κεφάλια τους με τὰ βλοσυρὰ ἢ ἡλίθια χαρακτηριστικὰ τοῦ Γαῖου ἢ τοῦ Κλαυδίου. Ἡ ὀρητορικὴ εἶχε θεατρικὴν προσποιήσι καὶ κατέφρουγε στὴ λεξιθηρία, στὴ συκοφαντία καὶ στὴ σοφιστεία¹⁵.

Μέσα στὸ «κλεινὸν» καὶ «ἰοστεφές» ἄστου τῶν Ἀθηνῶν, τὸ ὁποῖο στὸ παρελθὸν ἦταν ἡ κοιτὶς τῆς μεγάλης τέχνης, ἢ κατάπτωσις τῶν *Γραμμάτων* καὶ τῆς *Τέχνης* εἶχε προσλάβει τρομακτικὲς διαστάσεις. Οἱ Ἀθηναῖοι χαρακτηρίζον ἀσήμους ποιητὲς ὡς «νέους Ὀμήρους» καὶ τοὺς τιμοῦσαν με ἀνδριάντες¹⁶. Οἱ Ἕλληνες ἡ-

7. Κωνσταντῖνου *Καλλινίκου*, Πρακτικαὶ ὁμιλίαι εἰς τὰ Κυριακὰ Εὐαγγέλια, Ἀθήναι, 1930, σ. 342.

8. Περισσότερα σχετικῶς βλ. στὸ ἔργο: Εὐαγγέλου Δ. *Θεοδώρου*, Ἱστορία τοῦ Χριστιανικοῦ Πολιτισμοῦ, Ἀθήναι, 1950, σσ. 27-28.

9. *Πλάτωνος*, Νόμοι 6, 761.

10. *Ἀριστοτέλους*, Πολιτικά Α', γ'.

11. *Αὐτόθι*, Α', η'. Δημητρίου *Μπαλάνου*, Ἡ θέσις τῆς γυναικὸς ἐν ταῖς θρησκείαις καὶ ἰδίως ἐν τῷ Χριστιανισμῷ, ἐν Ἀθήναις 1910, σ. 3.

12. Δημητρίου *Μπαλάνου*, ἐνθ' ἀνωτ., σσ. 25-26.

13. *Ξενοφώντος*, Ἀπομνημονεύματα Β', 5, 2.

14. *Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ*, Λόγος λζ' εἰς Ματθ. ιθ', 1-2, «Βιβλιοθήκη Ἑλλήνων Πατέρων καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων», ἔκδ. «Ἀποστολ. Διακονίας», τόμ. 60 (Ἀθήναι, 1980), σσ. 55-56.

15. F. W. *Farrar*, Αἱ πρώται ἡμέραι τοῦ Χριστιανισμοῦ, βιβλ. Α': Ὁ Ἀντίχριστος, μτφρ. Χ. Ἰ. Παπαϊωάννου, Πειραιεῖς 1922, σ. 12.

16. Ἐνθ' ἀνωτ., σ. 13, ὅπου βλ. τὶς σχετικὲς ἱστορικὲς μαρτυρίες.

σκολούντο με τὰ «μυίας, ψιττακοῦ καὶ κώνωπος ἐγκώμια». Στὴν Ἀττικὴ γῆ, ὅπως παρατηρεῖ ὁ ἱστορικὸς Κ. Παπαρηγόπουλος, θριάμβευε ἡ «νεωτέρα» σοφιστικὴ, ἡ ὁποία «οὐδὲν ἄλλο ἦτο ἢ τελειοποιήσις τῆς ἀρχαίας, περὶ πάσαν μὲν ἀγυρτεῖαν, ἐξαιρέτως δὲ περὶ τὴν φλυαρίαν, ὡς ἐκ τῆς ὁποίας δύναται νὰ λογισθῆ ὡς ἡ μᾶλλον ἄσκοπος τοῦ λόγου ἐνασχόλησις ἀφ' ὅσας ἀναφέρει ἡ ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος»¹⁷.

Κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴ οἱ Ἀθηναῖοι ἀνοίγαν ἀδιστάκτως τὶς πύλες τῶν θεάτρων τοὺς σὲ θαυματοποιούς καὶ γελωτοποιούς, σὲ μίμους τῶν φωνῶν ζῶων καὶ λοιπῶν φυσικῶν ἤχων καὶ θορύβων καὶ εἶχον ὡς εὐάρεστες τέρψεις τὶς αἰσχρὲς παλαιότερες καὶ αἱματηροὺς ἀγῶνες. Μονομάχοι, ἀνθρώποι χυδαιότατοι, ποὺ ἐστρατολογοῦντο ἐκ τοῦ συρφετοῦ καὶ τῆς κατωτάτης ὑποστάθμης τοῦ λαοῦ, τὶς περισσότερες φορὲς ἀληθινὰ ἀποβράσματα τῆς κοινωνίας, ἐχρησιμοποιοῦντο, γιὰ νὰ διασκεδάξουν τὸν ἀθηναϊκὸ λαό¹⁸.

Τὸ κορύφωμα τῆς καταπτώσεως ἦταν τὸ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν δίσταζαν νὰ ρυπαίνον καὶ βεβηλώνουν με τέτοιους ἀγῶνες καὶ αἱματηρὲς μονομαχίες καὶ παραστάσεις καὶ αὐτὸ τὸ Διονυσιακὸ θέατρο, μέσα στὸ ὁποῖο ἄλλοτε δημιουργοῦσαν ῥίγη συγκινήσεως τὰ ἔργα τοῦ Αἰσχύλου, τοῦ Σοφοκλέους καὶ τοῦ Εὐριπίδου. Ὁ Φιλόστρατος λέγει χαρακτηριστικῶς τὰ ἐξῆς: «Ἀθηναῖοι ξυνιόντες (= συνερχόμενοι) εἰς θέατρον τὸ ὑπὸ τῆ ἀκροπόλει προσεῖχον σφαγαῖς ἀνθρώπων, καὶ ἐσπουδάζετο τοῦτ' ἐκεῖ μᾶλλον ἢ ἐν Κορίνθῳ νῦν, χρημάτων τε μεγάλων ἐωνημένοι (= μισθωμένοι, ἀγορασμένοι) ἦγοντο μοιχοὶ καὶ πόρνοι καὶ τοιχωρύχοι καὶ βαλαντιοτόμοι καὶ ἀνδραποδισταὶ καὶ τὰ τοιαῦτα ἔθνη, οἱ δὲ (Ἀθηναῖοι) ὤπλιζον αὐτοὺς καὶ ἐκέλευον συμπίπτειν»¹⁹. Καὶ ὁ Δίων Χρυσόστομος σημειώνει τὰ ἐξῆς: «Ἀθηναῖοι δ' ἐν τῷ θεάτρῳ θεῶνται τὴν καλὴν ταύτην θεῶν ὑπ' αὐτὴν τὴν Ἀκρόπολιν, οὗ τὸν Διόνυσον ἐπὶ τὴν ὀρχήστραν τιθέασιν ὥστε πολλάκις ἐν αὐτοῖς τινὰ σφάττεσθαι τοῖς θρόνοις, οὗ τὸν ἱεροφάντην καὶ τοὺς ἄλλους ἱερεῖς ἀνάγκη καθίζειν»²⁰. Ἦταν τὸση ἡ πνευματικὴ ὑποβάθμισις, ὥστε οἱ Ἀθηναῖοι δὲν δέχθησαν ν' ἀκούσουν κάποιον φιλόσοφο, ὁ ὁποῖος θέλησε νὰ τοὺς νουθετήσῃ καὶ νὰ τοὺς ὑποδείξῃ, ὅτι ἡ συμπεριφορὰ καὶ ἡ καλλιτεχνικὴ

τοὺς κατάπτωσις δὲν συμβιβάζονται πρὸς τὸ ἐνδοξο πολιτισμικὸ παρελθόν τους. Μάλιστα οἱ Ἀθηναῖοι, ὅπως προσθέτει ὁ Δίων, ἔκαμαν στὸν φιλόσοφο αὐτὸ τὸν βίῳ ἀβίωτο καὶ τοῦ δημιουργοῦσαν τόσες δυσκολίες, ὥστε ἐκεῖνος ἀναγκάσθηκε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πόλιν καὶ νὰ ἀναζητήσῃ καταφύγιο σὲ ἄλλη περιοχὴ τῆς Ἑλλάδος: «Καὶ τὸν εἰπόντα περὶ τούτου φιλόσοφον καὶ νουθετήσαντα αὐτοῖς οὐκ ἀπεδέξαντο, οὐδὲ ἐπήνεσαν, ἀλλ' οὕτως ἐδυσχέραναν, ὥστε ἐκεῖνον... καταλιπεῖν τὴν πόλιν καὶ μᾶλλον ἐλέσθαι (= νὰ προτιμήσῃ) διατρίβειν ἀλλαχόσε τῆς Ἑλλάδος»²¹.

Ὅλα, ὅσα δειγματοληπτικῶς ἀναφέραμε προηγουμένως γιὰ τὴν πολιτισμικὴ κατάστασι τῶν Ἀθηναίων στοὺς χρόνους τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἐκκλησίας ὑπενθυμίζουν τοὺς λόγους τοῦ Holzner: «Ἡ Ἑλλὰς δὲν ἦταν πιά ἐκεῖνη ἡ ὑπερήφανη Ἑλλὰς τῶν περσικῶν πολέμων καὶ τοῦ Περικλέους..., οὔτε κἀν ἡ Ἑλλὰς, ποῦ... ἐπαιρνε κἀτι ἀπ' τὴν αἴγλη τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Μετὰ τὴν πτώσι τῆς Κορίνθου (146 π.Χ.) εἶχε ξεπέσει σὲ ρωμαϊκὴ ἐπαρχία... Ἀπὸ τότε ἡ Ἑλλὰς δὲν ἦταν πιά παρὰ ἡ σκιά τοῦ ἑαυτοῦ της... Αὐτὴ ἡ χώρα, ἀπὸ τὸ τόσο ὕψος, εἶχε καταπέσει σὲ τέτοιο βάθος!... Μόνον ποῦ ἡ Ἑλλὰς δὲν εἶχεν, ὅπως ὁ Ἰσραήλ, ἓνα προφήτη, ποῦ με ἀθάνατους θρήνους νὰ τραγουδήσῃ τὴν συμφορὰ τῆς»²².

Ὅστε ἡ Ἐκκλησία δὲν κατέστρεψε πολιτισμικῶς τὴν ἀρχαία Ἑλλάδα, ὅπως ἰσχυρίσθησαν μερικοὶ. Ἀντιθέτως τὴν βρῆκε κατεστραμμένη καὶ τὴν πῆρε στὰ εὐλογημένα της φτερά, γιὰ νὰ ὀδηγήσῃ σιγὰ - σιγὰ αὐτὴν, ὅπως καὶ ὀλόκληρο τὸν Ὀρθόδοξο Βυζαντινὸ Ἑλληνισμό, σὲ νέα πολιτισμικὰ ὕψη²³. Πρόκειται ἀναμφιβόλως ὄχι γιὰ καταδυνάστευσι, ἀλλὰ γιὰ προσφορὰν ἀπελευθερωτικὴν. (Συνεχίζεται)

21. Αὐτόθι (Εὐαγγελίου Ἀντωνιάδου, ἐνθ' ἀνωτ., σσ. 105-106).

22. Joseph Holzner, Παῦλος, μτφρ. Ἱερωνύμου Κοτσώνη (ἀπὸ τὴν 21η ἔκδοσι), Ἀθήναι, 1948, σσ. 228-229. Εὐαγγελίου Δ. Θεοδώρου, Ἀθήναι, πόλις συνεχοῦς θεολογικῆς καὶ πολιτιστικῆς συμβολῆς (Σχόλια γιὰ τὸ Διεθνὲς Συμπόσιον τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν), Ἀθήναι, 1986, σσ. 24-29.

23. Περισσότερα σχετικῶς ἰδὲ στὰ ἐξῆς: Εὐαγγελίου Δ. Θεοδώρου, Ἱστορία τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, Ἀθήναι, 1950. Τοῦ ἰδίου, Οἰκοδόμοι πολιτισμοῦ, Ἀθήναι, 1965. Τοῦ ἰδίου, Αἱ ὑπηρεσίαι τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, ἐν Ἀθήναις 1971. Τοῦ ἰδίου, Χριστιανισμὸς καὶ Πολιτισμὸς, Ἀθήναι 1980. Τοῦ ἰδίου, Ὀρθοδοξία καὶ Εὐρώπη, Ἀθήναι, 1983. Τοῦ ἰδίου, Χριστιανισμὸς καὶ Πολιτικὴ (Δοκίμιον), Ἀθήναι, 1983. Τοῦ ἰδίου, Πολιτιστικὴ πλημμυρὶς καὶ πολιτισμικὴ ὑποβάθμισις, Ἀθήναι, 1984.

17. Κ. Παπαρηγόπουλου, Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους Β, II, σ. 14.

18. Εὐαγγελίου Ἀντωνιάδου, μν. ἔ., σ. 105.

19. Φιλοστράτου, Βίος Ἀπολλωνίου Τυανέως, Δ', 23.

20. Δίωνος Χρυσόστομου, Λόγος λα', 347.

ΜΝΗΜΗ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΓΕΡΜΑΝΟΥ ΚΑΡΑΒΑΓΓΕΛΗ (60 χρόνια ἀπὸ τὸ θάνατό του)*

«Γίνου πιστὸς ἄχρι θανάτου καὶ δώσω σοὶ
τὸν στέφανον τῆς ζωῆς (Ἄποκ. 2,10)

Δὲν ἦταν τυχαία αὐτὴ ἡ ἐκλογή τοῦ Γερμανοῦ καὶ ἡ τοποθέτησή του στὸ Σταυροδρόμι. Γράφει ὁ ἴδιος στὰ Ἀπομνημονεύματά του, μὲ τὸ δικό του τρόπο γραφῆς: *Τὸ Φεβρουάριο τοῦ 1896 ἐψηφίστηκα χωρεπίσκοπος Πέραν. Τὸ Πέραν ἦταν γεμάτο ἀπὸ προπαγανδιστικὰ σχολεῖα*

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Αὐστρίας
κ. ΜΙΧΑΗΛ

καὶ ὅλοι τους σχεδὸν οἱ τρόφιμοι ἦσαν Ἑλληνό-παιδα, ποὺ φοιτοῦσαν σ' αὐτά, γιὰ νὰ μάθουν τὴ γαλλικὴ γλῶσσα. Στὰ σχολεῖα αὐτὰ ἐστρεβλῶντο τὸ πνεῦμα τῶν μαθητῶν, ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἱστορία ἦσαν ἀγνωστες, καὶ τὰ παιδιὰ καθὼς βρισκόνταν σὲ ξένο καὶ ἐχθρικό περιβάλλον ἐξεφυλλίζοντο καὶ μετεβάλλοντο σὲ κοσμοπολίτες ἀδιάφορους πρὸς τὰ ἐθνικὰ ιδεώδη καὶ ψυχρὸς στὰς παραδόσεις των, ἀφοῦ ὅλη τους ἡ μόρφωσις εἶχε σκοπὸ προπαγανδιστικό. Ἀπεκαλύφθησαν μάλιστα καὶ ἓνα σωρὸ προσηλυ(τι)στικὰ σκάνδαλα, ἰδίως κοριτσιῶν ἀρίστων οἰκογενειῶν. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ γίνῃ μιὰ συστηματικὴ ἀντίδρασις ἐναντίον αὐτοῦ τοῦ ρεύματος. Κι ὁ Γερμανὸς ἀναδείχθηκε ἄξιος τῆς ἐκλογῆς του. Ἐργάστηκε δραστηρίως καὶ σὲ συνεργασία μὲ τὸ φίλο του Μέγα Πρωτοσύγκελλο καὶ μετέπειτα Μητροπολίτη Δράμας καὶ Σμύρνης, Ἐθνοϊερομάρτυρα Χρυσόστομο Καλαφάτη, καταπολέμησε τὴν προπαγάνδα τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν καὶ Οὐνιτῶν, ἀπέσπασε τοὺς μαθητὲς ἀπὸ τὴν προπαγανδιστικὴ Σχολὴ Παζάρ-Κιοπροῦ τοῦ Père André, ποὺ τελικῶς ἐκλείσει, ὅπως ἐγινε καὶ μὲ τὶς ἄλλες προπαγανδιστικὲς Σχολές, ἐνῶ γιὰ τὶς μαθητρίαι, ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχε Ἑλληνογαλλικὸ Παρθεναγωγεῖο, ἴδρυσε τὸ Ἑλληνογαλλικὸ Παρθεναγωγεῖο τοῦ Πέραν.

Τέσσερα χρόνια ἀργότερα, στὶς 21 Ὀκτω-

βρίου τοῦ 1900, ἐκλέχτηκε Μητροπολίτης Καστορίας, διαδεχθεὶς τὸν μεταπεθέντα στὴν Μητρόπολη Σάμου Ἀθανάσιο. Ἦταν τότε 34 ἐτῶν καὶ ἦταν ἡ ἐποχὴ ποὺ οἱ Βούλγαροι εἶχαν ἀρχίσει νὰ χτυποῦν. Τὸ Κομιτάτο τοὺς εἶχε ἐκδηλωθεῖ ἀμέσως μετὰ τὸ '97. Ἀλλὰ τὸ 1900 ἐκδηλώθηκε πιά φανερά, καὶ ἰδίως στὴν ἐπαρχία Καστορίας, ποὺ ἐθεωρεῖτο τὸ τελευταῖο ὄριο τῆς βουλγαρικῆς προπαγάνδας, ὡς τὸν Ἀλιάκμονα, σημειώνει ὁ ἴδιος ὁ Γερμανός.

Ὁ ἀκμαῖος σωματικῶς καὶ ψυχικῶς Γερμανός, δοκιμασμένος στοὺς πνευματικὸς ἀγῶνες, καλοῦνταν τώρα νὰ δεῖξει τὴν ψυχικὴ του ἀντοχὴ καὶ τὴν ἀνδρεία του. Στὴν ἀρχὴ δὲν ἤθελε νὰ δεχθεῖ τὴν ἐκλογή αὐτή: Ἐγώ, γράφει, δὲν ἤθελα νὰ δεχθῶ, γιὰτὶ ἀπὸ τὸ Σταυροδρόμι στὰ βουνὰ τῆς Καστορίας μοῦ ῥχόταν λίγο δύσκολο, κάτω ὅμως ἀπὸ τὴν πίεση τοῦ Πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος στὴν Κωνσταντινούπολη Νικολάου Μαυροκορδάτου ὅτι εἶναι νέος, ὅτι πρέπει νὰ πάει ἐκεῖ ἓνας κληρικὸς ἄξιος τῆς ἀποστολῆς του, ὅπως τοῦ εἶπε, καὶ ὅτι εἶναι ἐπιθυμία τῆς Κυβερνήσεως, δέχτηκε.

Ἡ παρουσία του στὴν Καστοριὰ ξεπέρασε καὶ τὶς πλέον αἰσιόδοξες προσδοκίες ὧσων ἐπένδυσαν στὶς ἰκανότητές του. Μόνος του, χωρὶς τὴν συμπαράστασι τῆς Κυβερνήσεως τῶν Ἀθηνῶν, ἀνέπτυξε πρωτοβουλίες, περιήλθε τὴν Ἐπαρχία του, ὑπέστη ταλαιπωρίες, ριψοκινδύνευσε, ἐμπύχωσε τοὺς κληρικὸς καὶ τὸ ποιμνιό του, ἐνίσχυσε οἰκονομικά, φρόντισε γιὰ τὰ ὄρφανὰ καὶ τοὺς δυστυχημένους, ἀπέσπασε ὀπλαρχηγούς καὶ κατοίκους τῆς Ἐπαρχίας του ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους, ἐνδιαφέρθηκε γιὰ τὴ μόρφωση, ὀργάνωσε ἀντίστασι, δημοσιογράφησε γιὰ νὰ ἀποδείξει τὶς βουλγαρικὲς ἀθλιότητες, ἐνημέρωσε μὲ ἐκθέσεις τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, ἀλληλογραφοῦσε μὲ τὸν Παῦλο Μελά καὶ ἄλλα πρόσωπα χρησιμοποιοῦντας τὸ ψευδώνυμο Κώστας ἢ Κώστας Γεωργίου (= Καραβαγγέλης Γερμανός) καὶ ἀνάπτυξε μιὰ πρωτοφανὴ δραστηριότητα γιὰ νὰ περιφρουρήσει τὸ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 160 τοῦ ὑπ' ἀρ. 4/1995 τεύχους.

Ο Γερμανός Καραβαγγέλης ως Μητροπολίτης Καστορίας (21.10.1900 - 5.2.1908).

ποίμνιό του και το βορειοδυτικό Έλληνισμό από τη βουλγαρική επεκτατική manía.

Κάποτε, κουρασμένος ψυχικά και απογοητευμένος από την αδιαφορία των άλλων, αναγκάστηκε να υποβάλει την παραίτησή του από τη Μητρόπολη Καστορίας, γιατί θεωρούσε άσκοπη την παρουσία του εκεί καθώς και την συνέχιση του αγώνα του αφού όπως πίστευε, αυτά δεν είχαν νόημα κάτω από τις τότε συνθήκες.

Ευτυχώς για τη Μακεδονία ή υποβολή αυτής της παραίτησης άλλαξε την κατάσταση και έτσι ο Άκριτας αυτός του Έλληνικού Βορρά συνέχισε την δραστήρια παρουσία του.

Η Άντιγόνη Μπέλλου - Θρεψιάδη σημειώνει για το Γερμανό Καραβαγγέλη στα Άπομνημονεύματα που συγκέντρωσε από Μακεδονομάχους: Ένα απ' τα μεγαλύτερα όπλα του, αν όχι το μεγαλύτερο, ήταν ή ρητορική του δεινότητα, ή πειθώ που είχε... κατώρθωνε, επιτυχάνοντας μια ή δυο συναντήσεις με Βουλγάρους κοιμηματζίδες, να τους μεταστρέφει και να τους μεταβάλλει σε πιστά και άφοσιωμένα όργανα του έλληνικού κοιμητάτου.

Η ίδια Μπέλλου - Θρεψιάδη δίνει σ' ένα σημείο της αφήγησής της μία έντυπωσιακή περιγραφή για τον άτρομο Γερμανό: *Περνούσε καλπάζοντας με το άλογό του' μεσ' από τα βουλγαρικά χωριά, τη στιγμή που κανένας απ' αυτούς δεν περίμενε να τον δει εκεί πέρα κι ίσως - ίσως του είχαν στημένη ενέδρα και τον περίμεναν κοντά στα έλληνικά χωριά. Πώς μιὰ φορά που τον αναγνώρισαν, τον κυνήγησαν και τον πρόφτασαν. Και τότε αυτός άφιππεύοντας όχυρώθηκε πίσω από ένα βράχο και πυροβολώντας μαζί με τον Έμίν, τον πιστό Τουρκαλβανό καβάση του, τους ανάγκασε να υποχωρήσουν και να φύγουν. Γιατί φαίνεται πως έκτός απ' όλα τ' άλλα ήταν και δεινός σκοπευτής. Πάνω σ' άλογο... είχε όλη τη μεγαλοπρέπεια και την άγρια όμορφιά των Άκριτών του Βυζαντίου. Άκριτας κι αυτός στα μακρινά κι εγκαταλελειμμένα εκείνα σύνορα του Έλληνισμού, προσπαθούσε ν' αναχαιτίσει το θεριεμένο κύμα της βουλγαρικής άπληστίας, έχοντας για μόνο όπλο του την άλύγιστη ψυχή και φλογερή φιλοπατρία του.*

Οι βουλγαρικοί κύκλοι στη Σόφια και το βουλγαρικό Κοιμητάτο είχαν προγράψει το Γερμανό και στις 12 Σεπτεμβρίου του 1906 δολοφόνησαν τον ειρηνικό και άγαθό Μητροπολίτη Κορυτσάς Φώτιο, νομίζοντας ότι σκοτώνουν το Μητροπολίτη Καστορίας Γερμανό Καραβαγγέλη, το Μητροπολίτη που στη συνείδηση των Πανελλήνων ταυτίστηκε με το Μακεδονικό Άγώνα.

Είναι συγκλονιστικά τα λόγια του Γερμανού Καραβαγγέλη, όταν περιγράφει σε έπιστολή του (26 Νοεμβρίου 1904) προς τον Ίωνα Δραγούμη, πώς αντίκρουσε στο Διοικητήριο Καστορίας το σώμα του νεκρού ήρωα Παύλου Μελά και πώς τέλεσε την έπόμενη ήμέρα (Κυριακή 24 Νοεμβρίου 1904) τον ένταφιασμό του ένδόξου Έθνομάρτυρος.

Τελικώς οι Βούλγαροι με τη συμπαράσταση της διεθνούς διπλωματίας, με την έπέμβαση δηλαδή των Πρεσβειών της Άγγλίας και Ρωσίας στην Κωνσταντινούπολη, πέτυχαν να πιεσθεί ή Τουρκική Κυβέρνηση για να ζητήσει από το Οικουμενικό Πατριαρχείο την ανάκληση του Γερμανού στην Κωνσταντινούπολη. Έτσι, ο Πατριάρχης Ίωακείμ ό Γ' (1878-1886, 1901-1912) και παρά τη θέλησή του, αφού ματαίως προσπάθησε να πείσει το Μέγα Βεζύρη Φερίτ Πασά να μη τον ανακαλέσει, διόρισε το Γερμανό με-

λος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ὅποτε ἀναγκάστηκε νὰ ἐγκαταλείψει τὴν Καστοριά καὶ νὰ ἀναλάβει καθήκοντα Συνοδικοῦ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ ἔτους 1908.

Στὶς 5 Φεβρουαρίου τοῦ 1908 ὁ Γερμανὸς ἀπὸ Μητροπολίτης Καστορίας ἐγίνε Μητροπολίτης Ἀμασειᾶς. Ὁ Ἀκρίτας τῆς Μακεδονίας ἐμελλε νὰ μεταμορφωθεῖ σὲ Ἀκρίτα τοῦ Πόντου. Οἱ ἀρχηγικὲς του ἱκανότητες, οἱ διπλωματικὲς του ἀρετὲς καὶ οἱ ὀργανωτικὲς καὶ διοικητικὲς του ἐμπνεύσεις βοήθησαν σημαντικὰ τοὺς Ποντίους σὲ πολὺ δύσκολους γι' αὐτοὺς καὶ γιὰ τὸν Ἑλληνισμὸ χρόνους. Πάνω ἀπὸ δεκατέσσερα χρόνια διατέλεσε Μητροπολίτης Ἀμασειᾶς (5.2.1908 - 27.10.1922) καὶ στὰ χρόνια αὐτὰ ἔζησε μαζὶ μὲ τὸ ποίμνιό του τὶς δραματικὲς ἐμπειρίες τοῦ Ποντιακοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Πολλὲς φορὲς ἐπισκέφτηκε καὶ τὰ πλεόν ἀπόμακρα χωριά τῆς Ἐπαρχίας του ἀνήγειρε Ναοὺς καὶ Σχολεῖα· διοργάνωσε τὴν ἐλληνικὴ παιδεία· σύνταξε νέους αὐστηροὺς Κανονισμοὺς γιὰ τὴ διοίκηση τῶν Κοινοτήτων, τῶν Σωματείων καὶ τῶν Συλλόγων· ἀνήγειρε Καταστήματα κοινῆς ὠφελείας καὶ κατὰστρωσε πρόγραμμα ἀνάπτυξης τῆς Ἐπαρχίας του.

Τὸ 1914 ἔσωσε τὴν Ἐπαρχία του καὶ τὸν Πόντο ἀπὸ τὴν πρώτη ἀπόπειρα ἐγκατάστασης Τούρκων προσφύγων στὰ ἐλληνικὰ χωριά, ἐπισκεφθεὶς γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτό, ὁ ἀκραιφνῆς αὐτὸς Βενιζελικός, στὸ Kronberg τῆ Βασίλισσα τῆς Ἑλλάδος Σοφία, ἡ ὁποία ζήτησε τότε τὴν ἄμεση ἐπέμβαση τοῦ ἀδελφοῦ της, Αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Γουλιέλμου.

Τὸν Ἰούλιο τοῦ 1914 ἔζησε τὸ δράμα τῆς ἐπιστράτευσης ὄλων τῶν νέων Ποντίων, ἀπὸ 20 ἕως 45 ἐτῶν, πὺ τοὺς ἔστειλαν οἱ Τούρκοι στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Ἀνατολῆς, στὰ ἐργατικὰ τάγματα, νὰ φτιάχνουν δῆθεν δρόμους, στὴν πραγματικότητα ὅμως νὰ τοὺς ἐξοντώσουν μὲ τὴν πείνα καὶ τὶς κακουχίες. Τὸ 1915 βοήθησε νὰ σωθοῦν ἀρκετὰ Ἀρμενόπουλα καὶ τὸ 1916 συνέβαλε τὰ μέγιστα στὴν σωτηρία τῆς Ἀμισοῦ καὶ τῶν κατοίκων της καὶ ἔζησε ἀπὸ κοντὰ τὸ δράμα τῶν Ἑλλήνων τοῦ Πόντου. Καὶ ὅταν οἱ συνθήκες τὸ ἐπέβαλαν ὀργάνωσε, μὲ τὴν πείρα πὺ διέθετε ἀπὸ τὴ Μακεδονία, τὶς μικρὲς ἄτακτες στὴν ἀρχὴ ὀμάδες σὲ τακτικὰ καὶ ἀξιόμαχα ἀνταρτικὰ σώματα, πὺ προστάτευσαν γιὰ καιρὸ τὸν Πόν-

το. Τὸ 1917 ὁ Γερμανὸς ἀπελάθηκε στὴν Κωνσταντινούπολη, μέσω τῆς Ἀγκυρας, μὲ διαταγὴ τοῦ Τούρκου Πρωθυπουργοῦ Ταλαὰτ καὶ ἔμεινε στὶς κεντρικὲς φυλακὲς τῆς γιὰ μερικὲς ἡμέρες.

Μὲ τὸ τέλος τοῦ πολέμου καὶ τὴν ἐπιστροφὴ τῶν ἐκτοπισμένων Ποντίων στὰ σπίτια τους, ὁ Γερμανὸς Καραβαγγέλης μὲ τὸ Μητροπολίτη Τραπεζοῦντος Χρῦσανθο Φιλιππίδη συνένταξαν Ἐπόμνημα πρὸς τοὺς Συμμάχους μὲ τὸ ὁποῖο ζητοῦσαν τὴν ἀνεξαρτησία τοῦ Πόντου. Τὸ 1921 πῆγε στὴν Ἀθήνα καὶ σὲ συνάντηση πὺ εἶχε μὲ τοὺς Γούναρη, Θεοτόκη καὶ Δούσημανη καὶ ἄλλους Ἀξιωματικοὺς ἀνέπτυξε τὰ σχέδιά του γιὰ τὸν Πόντο, τὰ ὁποῖα δὲν δέχτηκαν μὲ πρῶτο καὶ κύριο τὸ Δούσημανη.

Ὑστερα ἀπὸ τὴν ἦττα τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἔξω ἀπὸ τὴν Ἀγκυρα, ὁ Γερμανὸς Καραβαγγέλης ἀπέφυγε τὸ θάνατο, γιὰτὶ βρισκόταν ὡς μέλος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου στὴν Κωνσταντινούπολη. Μὲ τὴν ἐπικράτηση τοῦ Κεμάλ Ἀτατούρκ, τὸ Τουρκικὸ Δικαστήριον τῆς Ἀνεξαρτησίας τῆς Ἀγκυρας τὸν καταδίκασε σὲ θάνατο καὶ τὸ ἴδιο Δικαστήριον καταδίκασε σὲ ἀπαγχονισμὸ τὸ γέροντα καὶ ἡρωικὸ Πρωτοσύγκελλό του Πλάτωνα, ὁ ὁποῖος τὸν ἀκολούθησε πιστὰ ἀπὸ τὴν Καστοριά στὴν Ἀμάσεια.

Ὁ Πατριάρχης Μελέτιος Δ' ὁ Μεταξάκης (1921-1923) φοβούμενος γιὰ τὴν τύχη τοῦ καταδικασμένου Γερμανοῦ, πὺ ἐρχόταν ἀπὸ τὸ Βελιγράδι μέσω Κωνσταντίας στὴν Κωνσταντινούπολη μὲ πλοῖο, ἀπέτρεψε τὴν ἀποβίβασή του καὶ ἐνῶ ἦταν ἀκόμη στὸ πλοῖο τὸν μετέθεσε στὴ Μητρόπολη Ἰωαννίνων, στὶς 27 Ὀκτωβρίου 1922, στὴ θέση τοῦ Σπυριδῶνος Βλάχου, ὁ ὁποῖος ἐγίνε Μητροπολίτης Ἀμασειᾶς.

Ὁ Γερμανός, νεότατος ἀκόμη, σὲ ἡλικία 47 ἐτῶν, ὄντας Τοποτηρητῆς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ τοῦ Γ' (13.11.1912), θὰ μπορούσε νὰ ἐκλεγεῖ Πατριάρχης, ἀλλὰ παραιτήθηκε γιὰ χάρη τοῦ γηραιοῦ Μητροπολίτου Χαλκηδόνος Γερμανοῦ Καβακοπούλου (1913-1918), ὅπως ὑποχώρησε καὶ κατὰ τὸ 1921 γιὰ νὰ γίνε Πατριάρχης ὁ Μελέτιος Μεταξάκης*.

(Συνεχίζεται)

* Στὴ σελ. 159, α' στήλη, τοῦ προηγουμένου τεύχους, ἀναφέρθηκε ἐκ παραδρομῆς, τὸ κατὰ κόσμον ὄνομα τοῦ Γερμανοῦ Καραβαγγέλη ὡς «Εὐρώτας», πὺ θὰ πρέπει νὰ ἀντικατασταθῇ μὲ τὸ ὀρθὸ «Στυλιανός».

ΡΙΖΑΡΕΙΟΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

1844 - 1994

150 ΕΤΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ - ΣΗΜΕΡΙΝΟΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ*

Ἡ ἀγωνία των αὐτῆ διαφαίνεται, ἰδιαίτερος, εἰς τὴν ἀδιάκοπον προσπάθειάν των διὰ τὴν ἐπιλογὴν τῶν πλέον καταλλήλων, διὰ τὸν σκοπὸν τῆς Ριζαρείου Σχολῆς, Διευθυντῶν καὶ Καθηγητῶν της, Πανεπιστημιακῶν καὶ μὴ, χωρὶς δὲ νὰ εὐρίσκουν πάντοτε κατανόησιν ἀπὸ τὰς Ἀρχάς.

Γνωστὸν εἶναι, ὅτι, ὡς Διευθυνταί, ἀλλὰ καὶ ὡς Καθηγηταί τῆς Σχολῆς, εἶχον ἐπιλεγῆ, κατὰ

Τοῦ κ. **ΑΝΔΡΕΟΥ ΙΩΑΝ. ΦΥΤΡΑΚΗ**

Ὁμοτ. Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν
Συμβούλου τῆς Ριζαρείου Ἐκκλ. Σχολῆς

καιρούς, πολλαὶ διακεκριμέναι προσωπικότητες, διὰ νὰ προβάλλωνται καὶ ὡς πρότυπα σοφίας, ἀρετῆς καὶ ἀγιότητος εἰς τοὺς μαθητὰς της.

Μεταξὺ αὐτῶν, καὶ ὁ καινοφανὴς Ἅγιος τῆς Ἐκκλησίας μας, Μητροπολίτης Πενταπόλεως Νεκτάριος, ὁ ὁποῖος, ἐπὶ 14 ὄλα ἔτη (1894-1908) καὶ κατὰ τρόπον ὑποδειγματικόν, διηύθυνε τὴν Ριζαρείου καὶ ἐφλόγιζε τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν της, μετὰ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἀγιότητά του.

Ἀκόμη, ὁ ἀείμνηστος Ἀρχιεπίσκοπος καὶ Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, ὁ Ἀρχιμανδριτὴς καὶ Καθηγητὴς, ἐπίσης, *Εὐάγγελος Ἀντωνιάδης*, ὡς καὶ πάρα πολλοὶ ἄλλοι.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐπιλογὴν τῶν μαθητῶν τῆς Σχολῆς καὶ τὰς φροντίδας των, διὰ τὴν ἀριωτέραν των κατάρτισιν καὶ τὴν ἀπασχόλησίν των, μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν των ἀπὸ τὴν Σχολὴν καὶ μέχρι τῆς χειροτονίας των, διὰ νὰ μὴ «ρίπτονται κυριολεκτικῶς, εἰς τοὺς δρόμους ἢ τρέπονται εἰς ἄλλα διάφορα τοῦ σκοποῦ τῆς Σχολῆς ἔργα», ὡς ἐπεσημαίνετο ἤδη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1856.

Εἰς αὐτὴν τὴν φροντίδα των, ὀφείλεται καὶ ἡ συχνὴ ἀλλαγὴ τοῦ τύπου τῆς Ριζαρείου Ἐκκ. Σχολῆς, ἢ ὁποῖα ἐλειτούργησεν, κατὰ καιρούς, ὡς πεντατάξιος, ἑξατάξιος καὶ ἑπτατάξιος, ὡς Ἱεροδιδασκαλεῖον καὶ ὡς Φροντιστήριον, διαφόρων τύπων.

Καὶ ἀκόμη, εἰς τοὺς μόχθους των, ὥστε ὄχι

μόνον νὰ διατηρῆται ἀλώβητος, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀυξάνεται ἡ Ριζαρείου περιουσία, διὰ νὰ εἶναι ἐξηφαλισμένη ἡ ἀπρόσκοπος λειτουργία τῆς Σχολῆς.

Βέβαια, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μορφώσῃ ἡ Ριζαρείου ὄλον τὸν Κλήρον τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος, ὡς θὰ ἤθελεν ὁ *Γεώργιος Ριζάρης*, διότι καὶ οἱ εἰσαγόμενοι κατ' ἔτος εἰς τὴν Σχολὴν ὑπότροφοί της, ἦσαν ὀλιγάριθμοι, περίπου 30, καὶ ἐξ αὐτῶν, ὡς καὶ ἐκ τῶν ἰδιοσυντηρητῶν καὶ ἐξωτερικῶν μαθητῶν της, ποσοστὸν μόνον ἔφθανε μέχρι τοῦ πτυχίου (ἑπτὰ περίπου ἑκατοντάδες ἐκ τῆς παλαιᾶς Σχολῆς πρὸ τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, κατὰ τὰς ὑπαρχούσας ἐλλειπτεῖς στατιστικᾶς) καί, ἐκ τῶν πτυχιούχων της, δὲν ἐγίνοντο ὄλοι κληρικοί.

Ἀλλὰ δι' αὐτὸ δὲν εὐθύνεται ἡ Ριζαρείου, ἢ ὁποῖα, πολὺ ἐνωρίς, ἀνεδείχθη πρότυπον Ἰδρυμα Ἐκκλησιαστικῆς Παιδείας καὶ πρότυπον διὰ τὰς, μετὰ ταῦτα, ἰδρυθείσας εἰς τὸ νέον Ἑλληνικὸν Κράτος Ἐκκλησιαστικὰς Σχολὰς, μετὰ τὰς ἐπιδιώξεις ἀλλὰ καὶ τὰς ἀδυναμίας της.

Ἰδρυμα Ἐκκλησιαστικῆς Παιδείας, τοῦ ὁποίου ἡ φήμη ἐπεξετάθη καὶ ἐκτὸς τῶν ἑλληνικῶν συνόρων καὶ προσεῖλκυσε μαθητὰς ὄχι μόνον «ἀπὸ ὄλα τὰ μέρη τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐλευθέρου καὶ ὑποδούλου», ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰς Ὁρθόδοξους, ὡς καὶ ἀπὸ ἑτεροδόξους, ἀκόμη, Χώρας.

Ἀλλὰ, ἀκόμη, προσεῖλκυσε καὶ μακρὰν σειρὰν δωρητῶν, οἱ ὁποῖοι, μετὰ τοὺς ὑποτρόφους των καὶ τὰς δωρεὰς των, ἐνίσχυσαν καὶ ἐνίσχυον, μέχρι καὶ σήμερον, τὸ ἔργον της.

«Τὸ ἀριστον καὶ ὠφελιμώτατον πάντων τῶν ἐν Ἑλλάδι Ἐκπαιδευτηρίων, ὅπερ πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως, ἀμέσως τε καὶ ἐμμέσως, εὐεργετεῖ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος», ὡς διεπιστώνετο ἤδη τὸ 1870, εἰς τὸ ὁποῖον, αἱ ἐξέχουσαι οἰκογένειαι τῶν Ἀθηνῶν, συνηγωνίζοντο νὰ ἐγγράψωσι τὰ παιδιά των, καὶ εἰς τὸν ἱερὸν Ναὸν τοῦ ὁποίου «ἐκκλησιαζέτο ἡ πνευματικὴ καὶ ἡ κοσμικὴ ἀριστοκρατία τῶν Ἀθηνῶν», ὡς ἔγραφεν ὁ Ριζαρείου Καθηγητὴς τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν *Παναγιώτης Μπρατσιώτης*.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 172 τοῦ ὑπ' ἀρ. 4/1995 τεύχους.

Ένα Έκκλησιαστικόν Έκπαιδευτήριον, με κεφαλαία γράμματα, εις τὸ ὁποῖον δὲν παρείχετο μόνον ἐκκλησιαστικὴ καὶ ἑλληνοχριστιανικὴ, γενικώτερον, Παιδεία, ἀλλὰ ἐπετυγχάνετο καὶ ἡ δημιουργία τῆς πνευματικῆς ἐκείνης ἀτμοσφαιρας, ἐντὸς τῆς ὁποίας διαπλάσσονται αἱ ὠλοκληρωμέναι Προσωπικότητες, με Πίστιν, Γνώσιν καὶ Ἀρετὴν καί, συνεπῶς, με ὅλας τὰς δυνατότητας, διὰ νὰ συμβάλλουν εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ κοινωνικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ τόπου μας.

Ἐνδεικτικαί εἶναι αἱ «ἀναμνήσεις» μερικῶν ἐκ τῶν διακεκριμένων Ριζαρειῶν ἀειμνήστων Καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ Ἀκαδημαϊκῶν:

Ὁ Θεόφιλος Βορέας, μαθητὴς κατὰ τὰ σχολ. ἔτη 1886-1890, ἀπευθυνόμενος πρὸς τὴν Ριζαρειον, ἔγραφε· «Πότνια Μήτηρ, ὅ,τι σήμερον ἔχω, ὀρμάται ἀπὸ σοῦ, ἡ γνώσις, ὁ ἔρωσ πρὸς τὸ καλόν, ἡ ἀκρίβεια καὶ εὐρυθμία καὶ ἀρμονία τοῦ βίου».

Ὁ δὲ Παναγιώτης Μπρατσιώτης (1902-1907), θεωρεῖ «θείαν εὐλογίαν τὴν εἰσαγωγὴν του εἰς τὴν Ριζαρειον Σχολήν», τὴν χαρακτηρίζει δὲ ὡς «μίαν κατωτέραν Θεολογικὴν Σχολήν», «ἐθνικὸν ἐργαστήριον πρώτης τάξεως» με «Πανελληνιον χαρακτήρα, ἐν ὅλῃ τῇ σημασίᾳ τῆς λέξεως», «πραγματικὴν ἐθνικὴν κολυμβήθραν, πρὸς τὸν πανελλήνιον χαρακτήρα καὶ τὴν ἐθνοπροπη μόρφωσιν τῆς ὁποίας, μόνον τὰ ἐπίσης Πανελληνια Ἐκπαιδευτικὰ Ἰδρύματα, οἷα τὸ Πανεπιστήμιον, τὸ Πολυτεχνεῖον, ἡ Σχολὴ τῶν Εὐελπίδων καὶ τὸ Ἀρσάκειον, ἠδύνατο νὰ συγκριθοῦν», «ἄριστον φυτώριον Ἐκκλησιαστικῆς καὶ Θεολογικῆς μορφώσεως».

Καὶ ὁ Ἰωάννης Θεοδωρακόπουλος (1915-1920), ἐπισημαίνει χαρακτηριστικὰ· «Ἀπὸ χρόνου σὲ χρόνον, μεγάλωνε μέσα μου ἡ πεποίθησις, ὅτι ἡ Ριζαρειος ἦταν ἕνας ὁλόκληρος κόσμος, με ἑσωτερικὴ ἀλήθεια καὶ αὐτάρκεια... Ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἴμαστε ἐκεῖ, ὅλοι ἐνωμένοι, γαλουχούμενοι με ἕνα πνεῦμα» καὶ τὸ πνεῦμα, ποῦ ἐπεκράτει εἰς αὐτήν, «ἦταν τὸ Χριστιανικὸ καὶ τὸ Ἑλληνικόν. Ἡ Ριζαρειος ἦταν ἡ κατ' ἐξοχὴν ἑλληνοχριστιανικὴ Σχολή, ὅπου, ὁ Ὅμηρος καὶ ἡ Ἁγία Γραφή, ὁ Πλάτων καὶ οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἐδιδάσκοντο με τὴν ἴδια ἐπιμέλεια καὶ ἐμαθαίνονταν με τὸ ἴδιο ἐνδιαφέρον».

Καὶ ὁ Νικόλαος Λούβαρης (1900-1903), χαρακτηρίζει τὴν Ριζαρειον «φιλόστοργον θερμο-

κήριον, ἐν ᾧ ἐβλάστησε καὶ ἀνεπτύχθη ὁ ἀληθῆς ἀνθρωπισμός», «ὡς παλαιόν ἱερόν, εἰς τὸ ὁποῖον καταφεύγω κατὰ τε τὰς εὐτυχεῖς καὶ κατὰ τὰς δυστυχεῖς, ἰδίᾳ, στιγμὰς τοῦ βίου μου».

Ἡ μὴ προσέλευσις εἰς τὸν Κλήρον πολλῶν Ριζαρειῶν, ὀφείλεται, ἀσφαλῶς, καὶ εἰς τὸν τύπον τοῦ Σχολείου, ὑπὸ τὸν ὁποῖον ἐλειτούργησεν ἡ Ριζαρειος, ὡς καὶ αἱ, κατὰ τὸ πρότυπον αὐτῆς, ἰδρυθεῖσαι, μετὰ ταῦτα, Ἐκκλ. Σχολαί. Οἱ πτυχιούχοι ὄλων αὐτῶν τῶν Ἐκκλ. Σχολῶν, ἐλάμβανον τὸ πτυχίον των εἰς ἡλικίαν 20-22 ἐτῶν, ἀλλὰ θὰ ἔπρεπε νὰ περιμένουν 8-10 ἔτη, ἵνα συμπληρώσουν τὴν κανονικὴν ἡλικίαν, διὰ νὰ χειροτονηθοῦν. Αἱ βιοτικαὶ ὁμως ἀνάγκαι των, ὡς καὶ τῶν, σχεδὸν κατὰ κανόνα, πτωχῶν οἰκογενειῶν των, κατὰ τὸ μακρὸν αὐτὸ διάστημα, τοὺς ἠνάγκαζε νὰ στραφοῦν εἰς ἄλλα ἐπαγγέλματα, εἰς τὰ ὁποῖα, οἱ πλείστοι ἐξ αὐτῶν, καὶ παρέμεναν τελικὰ, διότι εἶχον ἤδη σταδιοδρομῆσαι εἰς αὐτά.

Αἱ καταβληθεῖσαι, κατὰ καιροῦς, προσπάθειαι, ὥστε, κατὰ τὸ κρισιμὸν αὐτὸ διάστημα, νὰ ἐξασκοῦν «τὸ ἀδελφὸν ἐπάγγελμα» τοῦ Διδασκάλου, δὲν ἔλυσεν τὸ πρόβλημα, διότι, με τὸν τρόπον αὐτὸν «εἴχομεν Ριζαρείτας Διδασκάλους, ἀλλ' ὄχι Ριζαρείτας Ἱερεῖς».

Τὰ οὐσιώδη, ὁμως, ἐμπόδια τῆς μὴ χειροτονίας ὄλων ἢ πολλῶν καὶ ἐκ τῶν Ριζαρειῶν, ὑπῆρξαν κυρίως ἡ μὴ ἐξασφάλισις τῆς ἀξιοπροποῦς συντηρήσεως τῶν Ἱερέων, οἱ ὁποῖοι ἐξηναγκάζοντο εἰς «ἀνιεροπροπη ἐπαιτείαν». Ἀκόμη δέ, ἡ ἀπροθυμία ὠρισμένων ἱεραρχῶν νὰ προτιμοῦν μὴ προσοντούχους ὡς ὑποψηφίους διὰ τὰς Ἐφημερικὰς των θέσεις, καί, γενικώτερον, ἡ ἀδυναμία τῆς, ὑπὸ καθεστῶς πλήρους ἐξαρτήσεώς της ἀπὸ τὴν Πολιτείαν, διαβιούσης Ἐκκλησίας, νὰ λάβῃ μέτρα διὰ τὸν Ἐφημερικὸν τῆς Κλήρον.

Συνεπῶς, εἶχεν ἀπόλυτον δίκαιον ὁ Διευθυντὴς τῆς Σχολῆς, ὅταν, εἰς ὁμιλίαν του κατὰ τὸ ἔτος 1882, ἔλεγε· «προορισμός» (τῆς Ριζαρειου) εἶναι οὐχὶ νὰ κατασκευάζῃ, ἀλλὰ νὰ παρασκευάζῃ Κληρικούς· τὴν δὲ τοιαύτην προπαρασκευῆν, ἐπεξεργάζεται θαυμασίως. Ὅπως προσέλθωσι πλείονες εἰς τὸ τῆς Ἱερωσύνης ἀξίωμα, πρέπει νὰ φροντίσωσιν ἢ τε Πολιτεία καὶ ἢ Ἐκκλησία».

Ἡ Ριζαρειος, γράφει καὶ ὁ ἀειμνήστος Διευθυντὴς της καὶ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, δὲν παρέλειπε «νὰ ὑπο-

δεικνύη εις την Κυβέρνησιν μέτρα αναγκαία, πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἱεροῦ αὐτῆς σκοποῦ», καὶ ὁσον ἀφορᾷ εἰς «τὴν κρείττονα διαρρυθμισιν τῆς Σχολῆς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῶν ἀποφοίτων τῆς μέχρι τῆς εἰσόδου αὐτῶν εἰς τὸ ἱερατικὸν στάδιον», ἀλλὰ, δυστυχῶς χωρὶς ἀποτέλεσμα.

Δὲν θὰ πρέπει δὲ νὰ λησμονῆται, ὅτι, βασικὴ ἐπιδίωξις τῆς Ριζαρείου, ἦτο ἡ μόρφωσις Ἐφημεριακοῦ Κλήρου. Κατὰ συνέπειαν, σύμφωνα, ἄλλωστε, καὶ μὲ τὴν ὀρθόδοξον παράδοσίν μας, οὐδεὶς σπουδαστῆς τῆς ἐξηναγκάζετο εἰς χειροτονίαν. Ὁ ὀρισμὸς τῆς Ριζαρείου Διαθήκης (ἄρθ. 106), ὅπως, οἱ μὴ χειροτονοῦμενοι, «μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν μαθημάτων», «ὀφείλουσιν νὰ ἐπιστρέψωσιν ὄλην τὴν χρηματικὴν βοήθειαν, τὴν ὁποῖαν ἔλαβον» κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν σπουδῶν των, σκοπὸν εἶχε, τὰ ἀσκόπως, κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς, δαπανηθέντα δι' αὐτοὺς χρήματα, νὰ διατίθενται δι' ἄλλους ὑποτρόφους τῆς, οἱ ὁποῖοι θὰ «ἐνεδύοντο τὸ τῆς Ἰερωσύνης ἔνδυμα». Ὁ ὀρισμὸς ὁμως αὐτός, ἰδιαίτερος ἄλλωστε δυσεφάρμοστος εἰς τὴν πρᾶξιν, ἤρχισε, σὺν τῷ χρόνῳ, νὰ ἀτονῆ καί, τελικὰ, ἔπαυσε νὰ ἐφαρμόζεται.

Συνεπῶς, θὰ ἠδύνατο νὰ λεχθῆ, ὅτι οἱ πτυχιούχοι τῆς Ριζαρείου θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχουν μεγάλην πίστιν, ἀλλὰ καὶ μεγάλην ὑπομονὴν καὶ κάποιαν δόσιν ἡρωϊσμοῦ, ἵνα, τελικὰ, κατορθώσουν νὰ «ἐνδυθῶσι τὸ τῆς Ἰερωσύνης ἔνδυμα», ὅσον δὲ καὶ ἂν θὰ τὸ ἐπεθύμουν καὶ κατὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν των.

Παρὰ ταῦτα, ἐκ τῶν ὡς ἂνω 700 περίπου πτυχιούχων τῆς παλαιᾶς Σχολῆς, 53, τοῦλάχιστον, Ριζαρεῖται ἀνεδείχθησαν Ἀρχιεπίσκοποι, Μητροπολίται καὶ Ἐπίσκοποι, εἰς τὴν Ἑλλαδικὴν Ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὰς περιοχὰς τῶν Ὀρθοδόξων Πατριαρχείων.

Ἀλλὰ θὰ εἶναι, ἀσφαλῶς, πολὺ περισσότεροι, διότι, ἐκ τῶν χειροτονηθέντων εἰς ἄλλας Χώρας, γνωστῶν δὲ ἀπὸ ἄλλας πηγὰς, ὀρθοδόξων ἀλλὰ καὶ ἑτεροδόξων, ὀλίγοι ἀναφέρονται εἰς τοὺς ὑπάρχοντας σχετικὸς καταλόγους. Ὁ ἀείμνηστος Ριζαρεῖτης Καθηγητῆς Παναγιώτης Μπρατσιώτης ἀναφέρει, ἐνδεικτικῶς, εἰς δημοσίευσμά του, ὅτι, ὅτε τὸ 1902 εἰσήχθη εἰς τὴν Ριζαρείον, εὔρεν ἐκεῖ δύο Κόπτας μαθητὰς, ὁ εἷς ἐκ τῶν ὁποίων μάλιστα ἀνεδείχθη καὶ Πατριάρχης τῆς Μονοφυσικῆς Ἐκκλησίας τῆς Αἰγύπτου.

Ἀκόμη, ἐκ τῶν πτυχιούχων τῆς Ριζαρείου, περὶ τοὺς 250 ἐχειροτονήθησαν Κληρικοὶ καὶ ὑπηρέτησαν τὴν Ἐκκλησίαν «ὡς Ἱερεῖς, Ἱεροδιάκονοι, Ἀρχιμανδρίται», «κηρύττοντες ἐπαινουμένως τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, οὐ μόνον ἐν τῇ ἐλευθέρῳ, ἀλλὰ καὶ τῇ δούλῳ Ἑλλάδι καὶ ἐν τῇ ἄλλοδαπῇ αὐτῇ», ὡς ἀναφέρεται εἰς Ἐκθεσιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Σχολῆς, τοῦ 1874.

Ἀλλὰ καὶ τῶν μὴ χειροτονηθέντων πτυχιούχων τῆς Ριζαρείου, ὡς καὶ τῶν ιδιοσυντηρητῶν καὶ ἐξωτερικῶν σπουδαστῶν τῆς, μὴ πτυχιούχων τῆς, ἀλλὰ Ριζαρεῖτων πάντοτε (χιλίων περίπου), ἢ προσφορά, ἰδιαίτερος εἰς τὴν Ἀνωτάτην Ἐκπαίδευσιν τῆς Νέας Ἑλλάδος καί, συνεπῶς, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπιστήμης καὶ κυρίως τῆς Ὀρθοδόξου Θεολογίας, ὡς καὶ εἰς ἄλλους οὐσιώδεις τομεῖς τῆς πνευματικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς τοῦ τόπου μας, ὑπήρξε σημαντικωτάτη.

Ὡς γνωρίζομεν, ἐκ τῶν Ριζαρεῖτων, 41 ἀνεδείχθησαν διακεκριμένοι Καθηγηταὶ καὶ Ὑφηγηταὶ τῶν Πανεπιστημίων μας, μεταξὺ αὐτῶν δὲ καὶ κορυφαῖαι προσωπικότητες εἰς τοὺς τομεῖς τῶν δραστηριοτήτων των, ἀπὸ τοὺς ὁποίους 31 εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, 9 εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Θεσ/νίκης καὶ εἷς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἰωαννίνων. Καί, ἀπὸ αὐτοῦς, 31 εἰς τὰς Θεολογικὰς Σχολὰς (24 εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ 7 εἰς τὴν Θεσσαλονίκην), 5 εἰς τὰς Φιλοσοφικὰς, 3 εἰς τὴν Νομικὴν Ἀθηνῶν, εἷς εἰς τὴν Ὀδοντιατρικὴν Ἀθηνῶν καὶ εἷς εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Ἰωαννίνων. Καὶ ἐξ αὐτῶν, 15 ἀνεδείχθησαν καὶ Πρυτάνεις καὶ 4 Πρόεδροι τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἐκ τῶν Καθηγητῶν Ριζαρεῖτων δέ, κυρίως, ἀνεδείχθησαν καὶ δύο Πρωθυπουργοὶ καὶ πέντε Ὑπουργοί.

Κατὰ τὸν ἐορτασμὸν τῆς 125ης Ἐπετείου ἀπὸ τῆς λειτουργίας τῆς Ριζαρείου, τὸ ἔτος 1969, ἐκπρόσωποι τῶν Ἀνωτάτων Ἰδρυμάτων τῆς Χώρας, ἐξέφρασαν, εἰς τὰς προσφωνήσεις των, τὴν ὀλόψυχον συμμετοχὴν τῶν Ἰδρυμάτων των «εἰς τὴν πανελλήνιον καὶ πανορθόδοξον εὐγνωμοσύνην», τὴν ὁποῖαν, ὁμολογουμένως, αὕτη δικαιοῦται.

(Συνεχίζεται)

Η ΔΙΑΘΗΚΗ

Τοῦ Μητροπολίτου Μαντινείας καί Κυνουρίας ΘΕΟΚΛΗΤΟΥ κατά κόσμον Νικολάου Μενελάου Φιλιππαίου

Εἰς τό ὄνομα τοῦ Πατρὸς καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τῆς μᾶς Τρισυποστάτου καί προσκυνητῆς Θεότητος, τῆς ὁμοουσίου καί ζωαρχικῆς Τριάδας, τοῦ ἑνὸς Θεοῦ ἡμῶν.

Ἐν Τριπόλει καί ἐν τῷ Ἐπισκοπεῖῳ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μαντινείας καί Κυνουρίας (ὁδὸς Γρηγορίου τοῦ Ε' ἀριθ. 15) σήμερον τὴν 2αν τοῦ μηνὸς Φεβρουαρίου τοῦ χιλιοστοῦ ἑνακοσιοστοῦ ὀγδοηκοστοῦ τετάρτου (1984) ἔτους, ἑορτὴν τῆς Ὑπαπαντῆς τοῦ Σωτῆρος, ἡμέραν Τρίτην καί ὥραν 20ήν (8 μ.μ.) συνέταξα ἰδιοχειρῶς καί ἰδιοχείρῶς ἔγραφα καί ὑπέγραφα τὴν παροῦσαν διαθήκην μου. Ἡ διαθήκη μου αὕτη ἐκφράζει τὴν τελευταίαν βούλησίν μου ἐπὶ τῶν ἐν αὐτῇ θεμάτων.

Εἰς τό ὑπερδεδοξασμένον ὄνομα τοῦ Θεοῦ καί Πατρὸς βούλομαι, ὀρίζω καί διατίθημι διὰ τῆς παρούσης μου διαθήκης τὰ ἀκόλουθα:

Ἐν πρώτοις εὐγνωμονῶ ἐξ ὅλης ψυχῆς Κυρίῳ τῷ Θεῷ μου ὅτι εἶδον τό φῶς τῆς ζωῆς εἰς τὴν πάμφωτον Ἑλλάδα μας, ἀνετράφην «ὀρθοδόξως καί ἀνατολικῶς» ἐκ γονέων θεοσεβῶν καί ἡξιώθην «κατὰ τό μέγα Αὐτοῦ ἔλεος» ἵνα διακονήσω «ἐκ νεότητός μου» εἰς τόν εὐλογημένον ἀμπελώννα Του, τὴν Μίαν, Ἁγίαν, Καθολικὴν καί Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν, τὴν Ἁγιωτάτην καί Ὁρθόδοξον.

Δοξολογῶ τόν Κύριόν μου Ἰησοῦν Χριστόν, τόν Προαιώνιον τοῦ Θεοῦ Λόγον, τόν μονογενῆ καί μόνον Ἀληθινόν Θεόν, τόν κατευθύναντα τὰς τρίβους μου καί φυλάξαντά με ἐκ πάσης πτώσεως τῷ ζωαρχικῷ Αὐτοῦ Πνεύματι.

Ἐγὼ τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον, τὴν Πανάγον Μητέρα τοῦ Θεοῦ καί Σωτῆρος μου, τό καύχημα τῆς Παρθενίας καί τῆς ἀρετῆς, ὅτι ἡξιώθην τῆς προστασίας Αὐτῆς. Καί πάντας τοὺς ἐν οὐρανοῖς Ἁγίους, ὧν ταῖς πρεσβείαις ἐπικαλοῦμαι ἐν πάσαις ταῖς τοῦ βίου μου περιστάσεσιν.

Τόν παρόντα βίον, χάριτι θεία, διήλθον ἐν εἰρήνῃ, μετανοία καί ἀπλότητι. Ὁ Θεός ἠδύοκῆσεν νά περιβληθῶ τό ἀγγελικόν Σχῆμα καί μολοντί δέν ἐδημιούργησα οἰκογένειαν ἠγάπησα ὑπερβαλλόντως τὰ παιδιά. Ἐθαύμασα τὴν ἀπλό-

τητα καί τὴν ἀγνότητα τῆς ψυχῆς των. Τὴν ἀμοιβαίαν καί ὀλοκληρωτικὴν προσφορὰν τῶν συζύγων εἶδον ὡς μορφὴν εὐλογημένου μαρτυρίου.

Μοναχὸς ἐγὼ ἐλάτρευσα τοὺς γονεῖς καί μέ συνεκλόνησε ἢ μέχρις αὐτοθυσίας ἀγάπη των πρὸς τὰ τέκνα των.

Ὡς μοναχὸς, ἀλλὰ καί ὡς Ἐπίσκοπος ἔζησα ἀσκητικῶς. Πολλάκις πολλὰ ἐπολέμησάν με πάθη. Ἐδοκιμάσθην ὑπὸ τῶν πειρασμῶν καί ἔκλαυσα πικρῶς. Ποταμούς δακρῶν ἔχυσα διὰ τὰς ἀμαρτίας μου. Οὐδέποτε ὁμως δυσανασχέτησα, διότι τοῦτο ἦτο τό θέλημα τοῦ Πνεύματος, «ἵνα ἐν κόποις γένωνται οἱ ἀγαπητοὶ Αὐτοῦ καί ἐν τοῖς πειρασμοῖς κρατύνει αὐτούς...».

Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ μου οὐδέποτε ἐγκατέλιπέ με. Ἀναγνωρίζω τὴν ἀμετρον εὐεργεσίαν Αὐτοῦ ἐν ἅπαντι τῷ βίῳ μου καί ἱκετεύω τὴν συμπαθεστάτην καί ἀμνησικακὸν Του φιλελευθροπίαν ἵνα «μὴ μνησθῆ τῶν ἀνομιῶν μου», καί παρακαλῶ τὴν παντοδυναμίαν Του ἵνα «ἀποπλύνῃ πάντα ῥύπον τῆς ψυχῆς μου».

Ὡσαύτως προσπίπτω καί εἰς τὴν Πανάμωμητον Μητέρα τοῦ Θεοῦ μου, τὴν Βασίλισσαν τῶν Οὐρανῶν, ἣν ἐλάτρευσα ἐν τοῖς φερονύμοις Μοναῖς τῆς καθ' ἡμᾶς θεοσωστού Ἐπαρχίας ὡς θερμὴν προστάτιν καί βοηθὸν εἰς τό σκληρόν καί ἄχαρι τῆς διοικήσεως ἔργον. Ὑπῆρξε ἡ μόνη ἐλπίς καί καταφυγή μου. Εἰς πᾶσαν περίστασιν τὴν προστασίαν Της ἐπεκαλούμην. Τὴν πᾶσαν ἐλπίδα μου εἰς Αὐτὴν ἐναπέθετον. Καί νῦν τὴν παρακαλῶ «μὴ ἀποκάμῃ ὑπὲρ ἐμοῦ πρεσβεύουσα».

Πρὸς τοὺς ὑφισταμένους μου κληρικούς ἐπολιτεύθην «τοῖς προτάγμασιν Αὐτοῦ» ἐν δικαιοσύνῃ καί ἀληθείᾳ. Εἶδον τοὺς πάντας ὡς ἀδελφούς καί συλλειτουργούς. Ἐάν παρὰ τὴν θέλησίν μου, ἠδίκησά τινα ἐν τῇ ἐνασκήσει τῶν καθυκόντων μου, ζητῶ ἐν πολλῇ ταπεινότητι νά μέ συγχωρήσῃ. Ὁ παντογνώστης Θεὸς ὅστις «ἐτάζει νεφροὺς καί καρδίας» γνωρίζει ὅτι οὐδέποτε εἶχον τοιαύτην πρόθεσιν καί ὅτι εἰς κάθε ἐνεργειάν μου εἶχον πρὸ ὀφθαλμῶν τό ψυχικόν συμφέρον τῶν Χριστιανῶν μου. Ὅσους ἐξ ἄλλου μέ ἠδίκησαν εἰς τὴν κρίσιν των «λόγω, ἔργῳ ἢ καί

διανοία» συγχωρώ εκ βάθους ψυχῆς: «Κύριε, ἄφες αὐτοῖς». Ὅλους τοὺς ἀγαπῶ καὶ θά προσεύχομαι «ἐν τοῖς ἐπουρανίοις δώμασι» διὰ τὴν πνευματικὴν των προκοπὴν καὶ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς των.

Τοὺς συνεργάτας μου εἶδον ὡς πραγματικὴν ἀποκάλυψιν καὶ εὐνοίαν τοῦ φιλανθρώπου καὶ πανοικτίρμονος Θεοῦ. Τῷ ὄντι μέ ἐβοήθησαν παντοειδῶς «ἐκαστος ἐφ' ᾧ ἐτάχθη» εἰς τό πολυποίκιλον καὶ δυσκολώτατον ἔργον τῆς διακονίας «τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ». Ἡ συμπεριφορὰ των ὑπῆρξεν ἄψογος. Μέ ἀντιμετώπισαν ὡς πατέρα εἰς τὴν μαρτυρικὴν μόνωσίν μου καὶ εἰς πᾶσαν ἀνάγκην μου. Τοὺς ἀποκαλῶ υἱούς μου καὶ τοὺς εὐχαριστῶ θερμῶς διὰ τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἀγάπην, τὴν ὁποίαν ἐπέδειξαν πρὸς τό πρόσωπόν μου. Θά τοὺς ἐνθυμούμαι πάντοτε εἰς τὴν ἐν οὐρανοῖς πατρίδα μου καὶ θά προσεύχομαι δι' ὅλους ἀνεξαίρετως εἰς τὸν χορηγὸν τῆς Ζωῆς.

Δόξα τῷ ἐλεήμονι Θεῷ περιουσίαν δέν ἀπέκτησα. Ἐξ ἄλλου ἢ ἀκτημοσύνη διὰ τὸν μοναχὸν εἶναι «φροντίδων ἀπόθεσις, ἀμεριμνία βίου». Τά μοναδικὰ ὑπάρχοντά μου, τὴν βιβλιοθήκη μου καὶ τὰς ἀρχιερατικὰς μου στολὰς ἀφήνω ὡς εὐλογία. Καὶ αἱ μέν στολαί, τὰ ἐγκόλπια, οἱ ἐπιστήθιοι σταυροί, αἱ πατερίτσαι, αἱ μίτραι καὶ τὰ ἀρχιερατικὰ μπαστούνια ἐπιθυμῶ νά διατεθοῦν εἰς τὰς δέκα τρεῖς (13) Ἱερὰς Μονὰς τῆς καθ' ἡμᾶς θεοσώστου ἐπαρχίας εἰς μνήμην τῶν γονέων μου. Τά ἐσώρασα καὶ ἐξώρασα μου, τὰ πλείστα τῶν ὁποίων εἶναι καινουργῆ, νά διανεμηθοῦν εἰς τοὺς κληρικούς ὑπαλλήλους τῶν Μητροπολιτικῶν Γραφείων Μαντινείας καὶ Κυνουρίας, τὰ δέ μεταχειρισμένα εἰς τοὺς Μοναχοὺς τῶν ἀνδρῶων Μονῶν τῆς Ἐπαρχίας. Τὴν δέ προσωπικὴν μου Βιβλιοθήκην καταλείπω εἰς τό Νομικὸν Πρόσωπον τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μαντινείας καὶ Κυνουρίας εἰς μνήμην τῶν αἰοδύμων προκατόχων μου, ἀδελφῶν Μητροπολιτῶν. Ἐάν τυχὸν εὑρεθῇ μικρὸν περίσσευμα χρημάτων ἐκ τῶν μηνιαίων ἀποδοχῶν μου εἰς τό ἀριστερόν συρτάριον τοῦ γραφείου μου ἐν τῷ ἄνω ὀρόφῳ τοῦ Ἐπισκοπείου, τό ὁποῖον δέν προέφθασα, λόγω τοῦ ἐπισυμβάντος θανάτου μου, νά προσφέρω εἰς τὰ Ἱδρύματα, τοῦτο, παρακαλῶ, νά διατεθῇ εἰς τό πτωχὸν «Κοντοροῦπειον Ἐκκλησιαστικὸν Γηροκομεῖον» Λεωνιδίου εἰς μνήμην μου.

Τὸν λαὸν τῆς κληρωθείσης μοι Ἐπαρχίας ἠγάπησα καὶ διηκόνησα μέχρις ἐσχάτων. Τῇ βο-

θείᾳ τοῦ μεγαλοδώρου καὶ εὐεργέτου Θεοῦ ἐδίδαξα, οὐχὶ ἀπὸ τὴν σοφίαν μου, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀγάπην μου. Συνέτρεξα εἰς πᾶσαν χρεῖαν των. Ἐβοήθησα ὑλικῶς καὶ ἠθικῶς, ἐπαρηγόρησα...

Ἠγάπησα τὴν προσφορὰν. Τὴν ἠσθάνθη ὡς πλοῦτον ἀτίμητον, ὡς πανδαισίαν διὰ τὴν πεινώσαν ψυχὴν μου. Ἐκλαυσα μετ' αὐτῶν καὶ ἐλυπήθη ἡ διὰ τὰς θλίψεις καὶ ἀσθενείας. Ἐχάρην διὰ τὴν χαρὰν των καὶ διὰ τὴν εὐτυχίαν των. Συνεπροσευχήθη ἡ εἰς τὰς βαπτίσεις των, τοὺς γάμους, τὰς κηδεῖας των. Ἐξῆσα κατὰ τό δυνατόν πᾶσαν πτυχὴν τοῦ βίου των. Τοὺς ἠγάπησα ὡς τέκνα. Ἐάν ἐν τῷ καιρῷ τῆς ποιμαντορίας μου ἐπύκρυνα τίνας ἐξ αὐτῶν ἢ νομίζον ὅτι τοὺς ἠδίκησα, παρακαλῶ νά μέ συγχωρήσουν καὶ νά δεηθοῦν εἰς τὸν ἔχοντα «τὴν ἐξουσίαν νεκρῶν καὶ ζώντων» νά ἀναπαύσῃ τὴν ψυχὴν μου ἐν σκηναῖς δικαίων...

Τῇ βοθειᾷ τοῦ πανσθενουργοῦ Θεοῦ αἱ θλίψεις δέν μέ κατέβαλον. Ἡ προσευχὴ, τό βλέμμα, ἡ φωνή, τό χαμόγελο, ἡ παρουσία τῶν ἀδελφῶν μου ἔγινεν ἡ λύτρωσίς μου.

Πολλάκις ἐνοστάλησα τὴν αἰωνιότητα. Ἡ ὠραιότητα τοῦ κόσμου μέ ὠδήγησε εἰς τὴν πίστιν ὅτι ὁ ἀπολεσθεὶς Παράδεισος δέν ἔχει ἀπολεσθῆ ἀνεπανορθῶτως. Θανάτους καὶ ἀναστάσεις ἐγνώρισα πολλοὺς. Ἐπόνεσα πολύ.

Ὁ βιολογικὸς θάνατος ποτὲ δέν μοῦ ἐπροξένησε φόβον. Πάντοτε ἐπίστευα ὅτι δέν ὑπάρχει. Ἐπίστευα ὅτι εἶναι μιά μεγάλη ἀνάστασις. Ἡ ψυχὴ μου πολλάκις τὸν ἐπόθησε μέ τὴν βεβαιότητα ὅτι θά τὴν ὀδηγήσει εἰς τὴν ἀθανασίαν.

Ἐξῆσα μέ πληρότητα... οὐδέν ἔχω παράπονον... Τώρα ὁ δρόμος τῆς ζωῆς τελειώνει. Γνωρίζω ὅτι ὁ Κύριος μέ περιμένει. Ὑπάρχει καὶ μέ περιμένει. Εἶναι ὁ μέγας μου Πατέρας.

Συγχωρῶ πάντας τοὺς ἀδικήσαντάς με καὶ λυπήσαντάς με καὶ εὐχαριστῶ τοὺς ἀγαπήσαντάς καὶ τιμῆσαντάς με.

Ἄδυνατῶ νά ἐκφράσω τὴν ἐκ βαθέων εὐγνωμοσύνην μου πρὸς τοὺς μεγάλους εὐεργέτας, τοὺς ἀειμνήστους γονεῖς μου, τοὺς ἀδελφούς καὶ τὰς ἀδελφὰς μου, ζῶντας τε καὶ κεκοιμημένους.

«Δόξα τῷ Θεῷ πάντων ἔνεκεν». Φεύγω εὐχαριστημένος, «Αἰτῶ πάντας καὶ δυσωπῶ ἀδιαλείπτως ὑπὲρ ἐμοῦ προσεύχεσθαι Χριστῷ τῷ Θεῷ, ἵνα μὴ καταταγῶ εἰς τὸν τόπον τῆς βασάνου διὰ τὰς ἁμαρτίας μου, ἀλλ' ἵνα μέ κατατάξῃ ὅπου τό φῶς τῆς ζωῆς».

Κατά τόν χωρισμόν μας δέν θέλω θρήνους. Όρῶντες με ἄφωνον καί ἄπνουν δότε τόν τελευταῖον ἀσπασμόν, εὐχαριστοῦντες Θεῶ... χαίροντες ὅτι «εἰς Κριτήν ἀπέρχομαι, ἔνθα προσωποληψία οὐκ ἔστι. Ἐκεῖ δούλος γάρ καί δεσπότης ὁμοῦ παρίστανται, βασιλεύς καί στρατιώτης, πλούσιος καί πένης, ἐν ἀξιώματι ἴσῳ...».

«...Μή λυπήσθε, λοιπόν, καθῶς οἱ λοιποί, οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα. Εἰ γάρ πιστεύω ὅτι Ἰησοῦς ἀπέθανε καί ἀνέστη, οὕτω καί ὁ Θεός διά τοῦ Ἰησοῦ ἄξει με ἐν αὐτῷ». Λίαν συντόμως θά εὐρίσκωμαι ἐν τόπῳ φωτεινῷ... ἔνθα ἀπέδρα... λύπη καί στεναγμός, ἐν ᾧ αὐλίζονται τῶν δικαίων τά πνεύματα.

Παρακαλῶ ὄχι κλάματα. Οὔτε ἴχνος θλίψεως καί μελαγχολίας... Θέλω ὀλόφυχον συμπροσευχήν... «Νῦν ὁ χρόνος ἅπας ὁ τῆς ζωῆς, ὡς καπνός παρέδραμε... μνησθέντες μου ἀγαπητοί, τῆς πρός ὑμᾶς φιλίας, τόν Χριστόν δυσωπεῖτε ὅπως ἐπιβλέψῃ ἐπ' ἐμέ».

Χαίρετε πάντοτε, χαίρετε ἐν Κυρίῳ. Ὁ Θεός μαζί σας. Ἐχετε τήν εὐχήν μου καί τήν εὐλογίαν μου.

Τέλος, ἐκτελεστάς τῶν ἐν τῇ παρουσίᾳ διαθήκῃ μου διαλαμβανομένων καθιστῶ τούς πρεσβυτέρους π. Γεώργιον Τσιώλη, Γενικόν Ἀρχιερατικόν Ἐπίτροπον Μαντινείας καί Κυνουρίας καί ἱερατικῶς Προϊστάμενον τοῦ ἐν Τριπόλει Ἱ. Ναοῦ Ἀγίου Δημητρίου, καί τόν π. Σωτήριον Ἀνδριανόπουλον, γραμματέα τῆς ἰδίας Ἱ. Μητροπόλεως καί ἱερατικῶς Προϊστάμενον τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἀγίου Βασιλείου Τριπόλεως, ὡς καί τόν κ. Κωνσταντῖνον Γαλιῶτον, διοικητικόν ὑπάλληλον τῶν Μητροπολιτικῶν μου Γραφείων.

Συγκλειῶν τήν παροῦσαν διαθήκην μου διά τῆς ὑπογραφῆς μου, δόξαν ἀναπέμπω Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν καί τῷ Ἀνάρχῳ Αὐτοῦ Πατρὶ καί τῷ Παναγίῳ καί Ζωοποιῷ Αὐτοῦ Πνεύματι, νῦν καί αἰεὶ καί εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Ἐν Τριπόλει τῇ 2α Φεβρουαρίου 1984

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ

† Ὁ Μαντινείας καί Κυνουρίας Θεόκλητος

ΠΡΟΣΘΗΚΗ Α'

Εἰς τήν παροῦσαν Διαθήκην μου προσθέτω καί τὰς ἐξῆς τελευταίας ἐπιθυμίας μου:

Ὁ Ἀρχιερατικός μανδύας μου χρώματος

μῶβ νά δοθῇ εἰς τόν Ἱεροκήρυκα Ἀρχιμ. Θεόκλητον Ἀθανασόπουλον.

Εἰς τόν ἕτερον ἱεροκήρυκα Ἀρχιμ. Χρυσόστομον Σκλήφαν νά δοθοῦν τό καλόν Ἀρχιερατικόν ἐγκόλπιον μέ τούς πρασίνοους λίθους καί ὁ ὁμοῖος ἐπιστήθιος σταυρός, ὡς καί ἐν ὁμοφύριον μικρόν μετά τοῦ ἐπιτραχηλίου αὐτοῦ ἀπό τὰ καλά, πού εὐρίσκονται εἰς τήν ντουλάπα τῶν ἱερῶν μου ἀμφίων διπλωμένα μέσα σέ μποξάδες, μέ τήν παράκλησιν νά μέ μνημονεύουν εἰς τὰς προσευχάς των καί μέ τήν πατρικὴν εὐχήν νά τά φορέσουν συντόμως καί ὡς Ἐπίσκοποι.

Εἰς τόν πρόην ἱεροκήρυκα καί νῦν Μητροπολίτην Ναυπάκτου καί Ἀγίου Βλασίου κ. Ἀλέξανδρον ἐδώρησα ἐν ζωῇ ὅτι ἠδυνήθη ἅμα τῇ χειροτονίᾳ αὐτοῦ εἰς Μητροπολίτην.

Εἰς τούς ὑπαλλήλους τῶν Μητροπολιτικῶν μου Γραφείων νά δοθῇ ἀπό ἐν ἐγκόλπιον ἢ ἀπό ἕνας ἐπιστήθιος σταυρός, ὅτι ἀπό τὰ δύο προτιμοῦν, ὡς εὐλογία καί εἰς ἀνάμνησιν ἀγαθῆν.

Τόν ἐπιστήθιον Δικέφαλον Ἀετόν μου, ἔργον μεγάλης καλλιτεχνικῆς καί χρηματικῆς ἀξίας, ἀφήνω εἰς τόν Μητροπολιτικόν Ἱερόν Ναόν Ἀγίου Βασιλείου Τριπόλεως πρός χρῆσιν ὑπὸ τῶν διαδόχων μου Μητροπολιτῶν. Οὗτος θά παραμένῃ εἰς τόν Ναόν καί οὐδεὶς ἀπολύτως θά ἔχη τό δικαίωμα νά ἐκποιήσῃ ἢ νά δωρήσῃ αὐτόν εἰς οἰονδήποτε. Θά παραμένῃ εἰς τό σκευοφυλάκιον τοῦ ρηθέντος Ἱεροῦ Ναοῦ εἰς αἰῶνιον μνημόσυρόν μου.

Ἐν Τριπόλει τῇ 2α Φεβρουαρίου 1984

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ

† Ὁ Μαντινείας καί Κυνουρίας Θεόκλητος

**ΝΕΑ ΜΝΗΜΕΙΩΔΗΣ ΑΓΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΕΙΡΑ
«ΜΕ ΤΟΥΣ ΑΓΙΟΥΣ ΜΑΣ»**

Ἐπί τέλος, τὰ ἁγιασμένα κείμενα τῶν Συνναξαρίων, πού εἶναι καταχωρημένα στό Μηναῖα τῆς Ἐκκλησίας μας, δίδονται γιά πρώτη φορά σέ προσεγμένη μετάφραση, μέ ἀναλυτικὴ εἰσαγωγή καίπραγματολογικὲς σημειώσεις ἀπὸ τόν θεολόγο, φιλόλογο - λυκειάρχῃ Γεώργιο Δ. Παπαδημητρίου. Κυκλοφόρησαν ἤδη οἱ τόμοι Ἰανουαρίου, Φεβρουαρίου καί Μαρτίου. Ἐτοιμάζονται τοῦ Ἀπριλίου ἕως καί Αὐγούστου. Ἡ σειρά τῶν 12 τόμων θά ὀλοκληρωθεῖ τό προσεχές ἔτος.

ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Ἰαοῦ 1 - 11521 Ἀθήνα, τηλ. 01/72.28.008, fax 72.38.149,
Αραγατσανίου 2 - πλατ. Κλανθμώνος, τηλ. 33.10.977,
32.28.637

ΟΔΟΠΟΡΙΚΟΝ ΕΙΣ ΕΛΛΗΝΟΡΘΟΔΟΞΑ ΚΕΝΤΡΑ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΑΛΙΑΣ*

25. Ὁ ἐπίλογος τῆς διαλέξεως στὴν Μελβούρνη

Ἡ διάλεξις τοῦ γράφοντος κατέληξεν ὡς ἐξῆς: «Ἀγαπητοὶ Ὁμογενεῖς τῆς περιοχῆς τῆς Μελβούρνης, ζοῦμε εἰς μίαν ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποία ἡ ἐκκοσμίκευσις, ὁ ὠφελιμισμὸς, ἡ χρησιμοθηρία, ὁ ἡδονισμὸς καὶ ὅλες οἱ μορφῆς τοῦ πρακτικοῦ ὕλισμου αὐξάνονται καὶ διαδίδονται ὄλονεν καὶ περισσότερον. Τὸ γεγονός αὐτὸ ἐπιβάλλει νὰ στεκώμαστε μὲ κριτικὴ ἐκλεκτικὴ

Τοῦ κ. **ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ**
Ὁμοτ. Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

στάσι καὶ σὲ ἀπόστασι ἀπέναντι τοῦ περιβάλλοντος, γιὰ νὰ προβαίνομε σὲ ὀρθὲς ἐπιλογὰς διυλίζοντας καὶ φιλτράροντας τὶς ἐπιρροές, τὶς ὁποῖες ἀσκεῖ ἐπάνω μας τὸ περιβάλλον αὐτό. Πρέπει πάντοτε νὰ εἶμαστε ἐξωπλισμένοι μὲ τὸ χριστιανικὸ πνευματικὸ ραντὰρ καὶ τὶς ἑλληνορθόδοξες κεραίες, γιὰ νὰ ἐπισημαίνομε τὴν παρουσίαν μέσα στὶς κοινωνικὰς δομὰς τοῦ ἄλλοεθνοῦ περιβάλλοντος τῆς ἀλλοτρίας γῆς ὅχι μόνον τῶν στοιχείων, ποὺ εἶναι ἐχθρικά πρὸς τὴν ἐθνικὴν μας συνείδησιν καὶ ἑλληνορθόδοξον ταυτότητά μας, ἀλλὰ καὶ τῶν συμμαχικῶν γι' αὐτὴν δυνάμεων.

»Ἡ Ἑλληνικὴ Ὁμογένεια στὴν Αὐστραλία πρέπει νὰ κρατήσῃ ἀλώβητη τὴν ἑλληνορθόδοξον πολιτιστικὴν τῆς παράδοσιν· πρέπει νὰ ἐντατικοποιήσῃ τὶς προσπάθειες καὶ νὰ ἐξαντλήσῃ ὅλες τὶς δυνατότητες γιὰ τὴν διδασκαλίαν καὶ ἀξιοποίησιν ὅλων τῶν μορφῶν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας, ἀρχαίας, μεσαιωνικῆς καὶ νεοελληνικῆς. Πρέπει τὰ Ἑλληνοπούλα, ποὺ ζοῦν ἐδῶ, ὅχι μόνον νὰ μὴ ἔχουν συναίσθημα μειονεξίας ἢ κατωτερότητος, ἀλλὰ —χωρὶς ἔχνη νοσηροῦ ἐθνικισμοῦ ἢ ἐθνοφυλετισμοῦ— νὰ νοιώθουν ὑπερήφανα γιὰ τὴν ἑλληνικὴν καταγωγὴν τους καὶ γιὰ τὸ προνόμιον τῆς κλήσεως νὰ γίνωνται ῥηξικέλευθοι καὶ πρωτοπόροι σκαπανεῖς μιᾶς νέας ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς, κατὰ τὴν ὁποία θὰ προωθῆται ὁ πνευ-

ματικὸς ἐξελληνισμὸς τοῦ περιβάλλοντος, ὁ ὁποῖος θὰ μεταβάλλῃ ὅλους σὲ Ἕλληνες ὄχι μὲ ἐθνοφυλετικὴν, ἀλλὰ μὲ πολιτισμικὴν ἔννοιαν εἰς τρόπον ὥστε, ὅπως ἔλεγεν ὁ Ἰσοκράτης στὸν "Πανηγυρικόν" του, "μᾶλλον Ἕλληνας καλεῖσθαι τοὺς τῆς παιδεύσεως τῆς ἡμετέρας ἢ τοὺς τῆς κοινῆς φύσεως μετέχοντας". Οἱ Ὁμογενεῖς πρέπει νὰ φιλοδοξοῦν νὰ δημιουργήσουν μίαν καινούργιαν ἑλληνιστικὴν ἐποχὴν, χρησιμοποιώντας βεβαίως καὶ τὰ ἀφωμοιωμένα ἀπὸ αὐτοὺς ποικίλα θεόδοτα ἀγαθὰ τοῦ περιβάλλοντος. Οἱ ἀπόδημοι Ἕλληνες τῆς Αὐστραλίας πρέπει συνεχῶς καὶ ἀδιαλείπτως νὰ ἀναβαπτίζωνται στὰ ζωογόνα ρεῖθρα τῆς ἐξαγιαστικῆς ἐνοριακῆς ζωῆς καὶ νὰ φυλάσσουν ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ τὴν ὁμοφυχίαν τους ὑπὸ τὶς στοργικὰς ποιμαντορικὰς φροντίδας τῶν ἐκλεκτῶν ἐκκλησιαστικῶν Ἡγερῶν τους καὶ νὰ ἀποκροῦν μὲ βδελυγμίαν κάθε τηλεκατευθυνομένην διασπαστικὴν ἐνέργειαν, ἢ ὁποία ἐπιβουλεύεται τὴν ἐκκλησιαστικὴν κανονικὴν εὐταξίαν καὶ συνεπῶς καὶ τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην καὶ ἐνότητα. Ἐνωμένοι οἱ Ἕλληνες τῆς Αὐστραλίας πρέπει μὲ τὶς εὐλογίαις τοῦ Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου καὶ μὲ τὴν συμπαράστασιν τῶν ἐκλεκτῶν συνεργατῶν του Ἐπισκόπων, Κληρικῶν, Μοναχῶν καὶ Λαϊκῶν νὰ ἀκτινοβολοῦν τριγύρω τους τὶς θαυμάσιαι ἀκτίνες τῆς ἑλληνορθόδοξου πνευματικότητος καὶ νὰ γίνωνται φορεῖς τοῦ φωτὸς τῆς ἀληθείας, τῆς ἀληθινῆς ὁμορφίας, τῆς ἀγάπης, τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἐντιμότητος, τῆς εὐλικρινείας, τοῦ πνεύματος τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας, τοῦ καθαγιασμοῦ τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, τῆς ὑγιοῦς δικαιονομικῆς καὶ πολιτικῆς συνειδήσεως καὶ τῆς πραγματικῆς εἰρηνικῆς συμβιώσεως.

»Ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδιάς μας ἡ σύζυγός μου καὶ ἐγὼ σᾶς συγχαίρομε γιὰ τὰ ἐπιτεύγματά σας καὶ σᾶς εὐχόμεθα τὴν εὐλογία τοῦ Θεοῦ καὶ κάθε ἐπιτυχίαν στὶς εὐγενικὰς δραστηριότητές σας. Σᾶς εὐχαριστῶ!».

Ἡ διάλεξις τοῦ γράφοντος ἔγινε σὲ ὠραία μουσταγωγικὴ ἀτμόσφαιρα, ποὺ δημιουργήθηκε μὲ τὴν ὑπὸ ἀντίξοες καιρικὰς συνθήκας συγκινητικὴν συγκέντρωσιν πολλῶν ἑκατοντάδων Ἑλλήνων καὶ μὲ τὶς ἐπανειλημμέναις ἐκδηλώσεις χα-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 169 τοῦ ὑπ' ἀρ. 4/1995 τεύχους.

ρᾶς για τὰ λεχθέντα ἀπὸ τὸν ὁμιλητή. Στὴν ἐπακολουθήσασα συζήτησι ἔλαβεν ἐνεργὸ μέρος καὶ ὁ Σεβασμιώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Αὐστραλίας κ. Στυλιανός, ὁ ὁποῖος μὲ δεξιότατην καὶ κατὰ πειστικὸν τρόπον ἀναφέρθηκε καὶ σὲ μερικὰ θιγέμενα ζητήματα, τὰ ὁποῖα, ὡς μὴ ὄφειλε, παρεμβάλλουν – εὐτυχῶς μὲ φθίνοντα ρυθμὸν – προσκόμματα στὸ ἀκτινοβόλο ποιμαντικὸ καὶ ἀνακαινιστικὸ ἔργο τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Αὐστραλίας.

26. Ὁ Γενικὸς Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος στὴν Μελβούρνη

Τὴν ἰδίαν ἐσπέρα, μετὰ τὴ διάλεξίν μας, παρακαθήσαμε σὲ δεῖπνο μὲ τὸν Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπο κ. Στυλιανό, τὸν Θεοφ. Ἐπίσκοπο Δέρβης κ. Ἰεζεκιήλ, τὸν Ἱερομόναχο π. Φώτιο Παύλου, τὸν Γενικὸ Πρόξενο τῆς Ἑλλάδος στὴν Μελβούρνη κ. Νικόλαο Μάτση καὶ τὴν Κυρία Αἰκατερίνη Μάτση καὶ ἔτσι, κατὰ τὴν παρατεταμένη μέχρι μεσονυκτίου συζήτησι, τὴν ὁποῖα εἶχαμε, μᾶς δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ ἐκτιμήσωμε τὴν εὐσέβεια καὶ τὰ φιλοεκκλησιαστικὰ αἰσθήματα τοῦ ἐκλεκτοῦ ζεύγους Μάτση, ὅπως καὶ τὴν προσωπικότητα τοῦ Γενικοῦ Προξένου.

Ὁ διακεκριμένος διπλωμάτης καὶ τιμιώτατος ἐκπρόσωπος τῆς Πατρίδος κ. Νικ. Μάτση διακρίνεται γιὰ τὴν εὐφυΐα, τὴν εὐρύτητα τῶν ὀριζόντων, τὴν πολυδιάστατην μόρφωσιν, τὰ πολυμερῆ πνευματικὰ ἐνδιαφέροντα, τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐνημέρωσιν στὰς θεολογικοὺς προβληματισμοὺς, τὴν ἀφοσίωσιν στὴν ἑλληνορθόδοξον παράδοσιν, τὴν ἀγάπην πρὸς τὸ Σεπτὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ τὴν Ἱ. Ἀρχιεπισκοπὴν Αὐστραλίας, τὴν ἐντιμότητα, τὴν ἀνευ συμβιβασμῶν προσήλωσιν στὴν ἀλήθειαν καὶ στὸ καθήκον καὶ τὰ θεόδοτα γενικῶς χαρίσματά του. Στὴν Μελβούρνη διακρίθηκε ἰδιαίτερον γιὰ τοὺς μετ' αὐτοθυσίας ἀγῶνές του πρὸς ἀποδυνάμωσιν τῶν ἀπειλούντων τὴν ἐνότητα τοῦ Ὁρθοδόξου Ἑλληνισμοῦ τῆς Αὐστραλίας καὶ γιὰ τὴν προβολὴν τῆς Ὁρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας.

Γιὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἦταν δικαιολογημένη καὶ ἀξιέπαινη ἡ ἐπίδοσις στὸν Γενικὸ Πρόξενον κ. Νικ. Μάτση τοῦ Χρυσοῦ Σταυροῦ τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Αὐστραλίας. Γιὰ τὴν ἐπίδοσιν αὐτήν, ἡ ὁποῖα ἐγένετο τὴν 2α Ὀκτωβρίου 1994, ἀναγνώσαμε λεπτομέρειες στὸ περιοδικὸν τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Αὐστραλίας «Φωνὴ τῆς Ὁρθοδοξίας» (Νοέμβριος 1994).

27. Ἐπίσκεψις στὴν Ἱερὰ Μονὴ Παναγίας τῆς Γοργοεπηκόου

Τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης, 1ης Φεβρουαρίου 1994 (Τρίτης) ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος κ. Στυλιανός καὶ ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Δέρβης κ. Ἰεζεκιήλ εἶχαν τὴν καλωσύνην νὰ ἔλθουν μαζί μας καὶ νὰ μᾶς ὀδηγήσουν στὴν ἐπίσκεψίν μας στὴν νεοϊδρυθεῖσα ἑλληνορθόδοξον Ἱερὰ Μονὴ Παναγίας τῆς Γοργοεπηκόου, ἡ ὁποῖα ἀπέχει 100 περίπου χιλιόμετρα ἀπὸ τὴν Μελβούρνη καὶ 10 περίπου χιλιόμετρα ἀπὸ τὴν πόλιν Geelong, ποὺ βρίσκεται στὴν ὠραία παραλία περιοχῆς, ποὺ ξεχωρίζει γιὰ τὴν ἀμμουδιὰ καὶ τὴν ἄλλαν φυσικὰς ὁμορφίαν τῆς. Ἡ Ἱ. Μονὴ στεγάζεται σὲ εὐρύχωρον ἀγορασμένον κτίριον, στὸ ὁποῖον, ὅταν πῆγαμε, τεχνίτες ἐργάζονταν πυρετωδῶς, γιὰ νὰ εἶναι τοῦτο ἀνακαινισμένον καὶ ἔτοιμον κατὰ τὰ ἐπιτεταμένα ἑσπεράκια. Ἡ Ἱ. Μονὴ καὶ οἱ Μοναχὲς ἐργάζονταν καὶ αὐτὲς μὲ πυρετῶδη χειρωνακτικὴν ἐργασίαν γιὰ τὴν ἀνακαίνισιν αὐτῆς. Τὸ κτίριον περιβάλλεται ἀπὸ ὠραῖον εὐρύχωρον κτήμα, μέσα στὸ ὁποῖον δεσπόζουν πανύψηλα καταπράσινα κυπαρίσσια.

Τὴν ὀσιολογιωτάτην Ἱ. Μονὴν Καλλιस्थένην εἶχαμε ἤδη γνωρίσει στὸ ΣΤ' Παναυστραλιανὸ Συνέδριον Ἑλληνορθοδόξου Νεολαίας (στὴν Βρισβάνη), στὴν ἐργασίαν τοῦ ὁποῖου συμμετείχε καὶ αὐτὴ ἐνεργῶς μαζί με ἄλλαν νεάνιδες τῆς Μελβούρνης. Ἐχει γεννηθῆ καὶ ἀνατραφῆ στὴν Αὐστραλίαν, ἀλλὰ τὰ περιστάτικα τῆς ζωῆς τὴν ὀδήγησαν στὴν Ἑλλάδα, ὅπου τὴν συγκίνησαν τὰ ἑλληνικὰ μοναστήρια. Ἰδιαίτερον ἐλκύσθηκε ἀπὸ τὴν γυναικειὰν Ἱ. Μονὴν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δράμας, οἱ ὁποῖες, ὡς γνωστόν, ἔχουν ζωτικότητα καὶ πνευματικὴν ἀκτινοβολίαν ὑπὸ τὴν φωτισμένην καθοδήγησιν καὶ τὴν εὐλογίαν τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Δράμας κ. Διονυσίου. Αὐτὸ συνετέλεσεν, ὥστε ἡ νεαρὰ Ἑλληνὶς τῆς Αὐστραλίας νὰ περιβληθῆ τὸ μοναχικὸν σχῆμα στὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ εἶναι μοναχὴ στὴν ἀκτινοβόλον Ἱερὰ Μονὴ Ἀναλήψεως τοῦ Σωτήρος (στοὺς Ταξιάρχους Δράμας).

Ὁ Σεβασμιώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Αὐστραλίας κ. Στυλιανός καὶ ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Δέρβης κ. Ἰεζεκιήλ, ἐπιθυμούντες νὰ προωθήσουν τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ Μοναχισμοῦ στὴν Αὐστραλίαν, παρεκάλεσαν τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Δράμας κ. Διονύσιον νὰ δώσῃ τῇ συγκατάθεσιν καὶ εὐλογίαν τοῦ ὥστε ἡ μοναχὴ Καλλιस्थένη νὰ ἐπανέλθῃ στὴν Αὐστραλίαν ὡς Ἱ. Μονὴ Παναγίας τῆς Γοργοεπη-

ΑΡΙΣΤΕΡΑ: Πρὸ τῆς εἰσόδου τῆς Ἱ. Μονῆς Παναγίας Γοργοεπηκόου τέλειαι τοῦ Ἀγιασμοῦ τῶν Θυρανοϊξίων (1η Μαρτίου 1992). **ΔΕΞΙΑ:** Τὸ πλῆθος τῶν πιστῶν παρακολουθεῖ τὸν Ἀγιασμὸ τῶν Θυρανοϊξίων.

κόου. Ὁ Ἅγιος Δράμας ὄχι μόνον ἀνταποκρίθηκε στὴν παράκλησι, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πλεόν συγκατετέθη, ὥστε καὶ δύο ἀκόμη μοναχὲς ἐκ τῆς αὐτῆς Ἱ. Μονῆς Ἀναλήψεως τοῦ Σωτήρος, ὑπὸ τὶς ἰδικές του εὐλογίες καὶ μὲ τὶς εὐχὲς τῆς ὀσιολογιωτάτης Ἡγουμένης Ἀκυλίνας, νὰ μεταβοῦν στὴν μακρονή Αὐστραλία γιὰ μερικὸς μῆνες καὶ νὰ ὑποβοηθήσουν μαζὶ μὲ τὴν Ἡγουμένη τὸ ἐλπιδοφόρο ξεκίνημα τῆς Ἱ. Μονῆς Παναγίας τῆς Γοργοεπηκόου. Κατὰ τὴν ἐπίσκεψί μας γνωρίσαμε καὶ τὶς δύο αὐτὲς ὀσιώτατες μοναχὲς Εὐδοκίμην καὶ Δομνίκην. Μᾶς ἐξεδήλωσαν τόσον τὴ χαρὰ τους, ποὺ εἶναι μοναχὲς ὑπὸ τὶς εὐλογίες τοῦ Ἁγίου Δράμας, ὅσον καὶ τὴ συγκίνησί τους γιὰ τὸ ὅτι ἡ Θεία Πρόνοια τὶς χρησιμοποίησε ὡς ὄργανα προωθήσεως τοῦ Ἑλληνορθόδοξου Μοναχισμοῦ στὴν 5η ἠπειρο. Ἔτσι μᾶς δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ διαπιστώσωμε κάτι, ποὺ ἔχει συμβῆ πολλές φορές τὴν Ἱστορία

τῆς Ἐκκλησίας. Πρόκειται γιὰ τὴν ἐξάπλωσι τοῦ ἀνακαινιστικοῦ ἔργου τῆς μὲ τὴ μεταφύτευσι θαλερῶν πνευματικῶν βλαστῶν καὶ φυτωρίων ἀπὸ μίαν περιοχὴ σὲ ἄλλη. Στὴν προκειμένη περίπτωση ἡ Πρόνοια τοῦ Θεοῦ κάλεσε μοναχὲς τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Δράμας νὰ διακονήσουν στοὺς Ἀντίποδες καὶ νὰ μεταλαμπαδεύσουν τὴν μοναστικὴ φλόγα.

Οἱ Ἅγιοι Αὐστραλίας καὶ Δέσβης μᾶς ἐξιτόρησαν τὰ ἀνωτέρω κατὰ τὴ διάρκειά τοῦ μεσημβρινοῦ γεύματος στὴν παραλία Geelong καὶ μᾶς ἔδωσαν μερικὲς πληροφορίες γιὰ τὶς προσπάθειές τους πρὸς ἀνάπτυξι τοῦ Ἑλληνορθόδοξου Μοναχισμοῦ στὴν Αὐστραλία καὶ πρὸς χρησιμοποίησί του στὸ ἀνακαινιστικὸ ἔργο τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς. Ἐπίσης χαρακτηριστικὰ εἶναι ὅσα μᾶς διηγήθηκαν γιὰ τὴν ἐπικοινωνία τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Αὐστραλίας μὲ τὸ Ἅγιον Ὄρος, γιὰ τὴν ὁποία θὰ μιλήσωμε στὴ συνέχεια τοῦ Χρονικοῦ μας.

Τὰ Θυρανοϊξία καὶ Ἐγκαίνια τῆς Ἱ. Μονῆς Παναγίας τῆς Γοργοεπηκόου ἔγιναν τὴν 1η Μαρτίου 1994. Δόκιμες μοναχὲς, ποὺ γνωρίσαμε κατὰ τὴν ἐπίσκεψί μας, ἔγιναν μοναχὲς καὶ ἔτσι οἱ ἀδελφὲς Εὐδοκίμη καὶ Δομνίκη ἐπανήλθαν στὴν Ἱ. Μητρόπολι Δράμας, πρὸς τὴν ὁποία ἡ ὀσιολογιωτάτη Ἡγουμένη Καλλισθένη καὶ ἡ Ἱερὰ Ἀρχιεπισκοπὴ Αὐστραλίας μὲ εὐγνωμοσύνη στρέφουν τὴ σκέψι τους.

Ἡ ἴδρυσις τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Παναγίας τῆς Γοργοεπηκόου σήμανε τὴ θεμελίωσι μᾶς ἀπὸ τὶς πολλὲς πνευματικὲς γέφυρες, ποὺ συνδέουν τὴν Μητέρα Ἑλλάδα μὲ τὸν Ὀρθόδοξο Ἑλληνισμό τῆς Αὐστραλίας.

(Συνεχίζεται)

Πρόσοψις τοῦ κτιρίου τῆς Ἱ. Μονῆς μὲ τὴν ἡγουμένην καὶ τὰς ἀδελφάς.

Ο ΠΡΩΤΟΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ ΣΕΡΓΙΟΣ ΜΠΟΥΛΓΚΑΚΩΦ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΝ Λ. ΖΑΝΤΕΡ

«*Ἐκεῖνος ἦν ὁ λύχνος, ὁ καιόμενος καὶ φαίνων*» (Ἰωάν. 5,35).

Α'

Ἐκδημῶν ἐξ ἡμῶν, ὁ π. Σέργιος εἶχεν ἐκπληρώσει ἐπὶ γῆς πάντα, ὅσα δύναται νὰ ἐκπληρώσῃ εἰς «πιστὸς δούλος», ὅστις, λαβὼν παρὰ τοῦ Κυρίου αὐτοῦ δέκα τάλαντα, ἠΰξησεν αὐτὰ μὲ τὸν ἄμετρον θησαυρὸν τῆς ἀγάπης, τῆς

Τοῦ Πρωτοπρ. κ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Χ. ΣΙΜΙΓΙΑΤΟΥ
Πρωτοσυγκέλλου Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γαλλίας

εὐγνωμοσύνης καὶ τῆς λατρείας, δῶρα, μὲ τὰ ὁποῖα τὸν συνωδύσαμεν εἰς τὴν αἰωνιότητα... Ὁ ὅλος βίος του ὑπῆρξε μία ἀδιάκοπος καὶ ἔντονος ἀφοσίωσις. Εἰργάζετο ἀδιαλείπτως καὶ χωρὶς ἀνάπαυαν, διέθετε τὰς δυνάμεις του, μέχρι ἐξαντλήσεως, καὶ οὐδέποτε ἐστάθμευε κατὰ τὴν πρὸς τὰ ἄνω πορείαν του. Θεωροῦντες τὸ ὑπ' αὐτοῦ, ἐπὶ τοῦ πνευματικοῦ πεδίου, καταλειφθὲν κενόν, ἀναγνωρίζομεν πόσον, δυσεξαριθμητῶς, πολλὰ ἐπετέλεσεν οὗτος, ὥστε οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν νὰ δύναται ποτε νὰ κατανοήσῃ πλήρως, ἢ νὰ ἐποπτεύσῃ, ὀλοκληρωτικῶς, τὸν ἀνεξάντλητον πλοῦτον τῆς καταπληκτικῆς ταύτης ζωῆς.

Τὰ φωτεινότερα ἄνθη εἰς τὸν στέφανον τῆς ζωῆς του, ἀποτελοῦν τὰ τῆς προσωπικῆς ἀγάπης, τὴν ὁποία ἔτρεφον πρὸς αὐτὸν τὰ πνευματικὰ τέκνα του, οἱ φίλοι του καὶ οἱ μαθηταὶ του. Ὁ π. Σέργιος ἦτο ἄνθρωπος τῶν προσωπικῶν καὶ ἀτομικῶν σχέσεων. Οὐδέποτε ἀπηρθύνετο πρὸς ἀνθρώπους, ἀλλὰ πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Ἡ φιλία του ἦτο φλογερὰ καὶ ζηλότυπος. Ἄφωσιούτο, τελείως, εἰς τοὺς φίλους του καὶ τὰ πνευματικὰ του τέκνα. Ἔζη μὲ αὐτοὺς καὶ δι' αὐτοὺς καὶ δὲν ἀπηξίου νὰ ἀφοσιούται εἰς αὐτὴν τὴν ἀγάπην. Εἴμεθα βέβαιοι δὲ ὅτι ἡ πισότης του φλέγεται ἐν τῇ ὑπὲρ ἡμῶν πρεσβείᾳ, πρὸ τοῦ θρόνου τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, καὶ σήμερον ἔτι, τοῦ θανάτου μὴ δυνηθέντος νὰ τὸν ἀποσπάσῃ ἀφ' ἡμῶν, καὶ ὅτι δέεται, πάντοτε, ἐν προσευχαίς, δι' ἐκεῖνους τοὺς ὁποίους ἠγάπα καὶ παρ' ὧν ἠγαπάτο.

Ἄλλὰ θὰ ἦτο λάθος, ἐὰν ἠθέλομεν λησμονή-

σει, ὀπισθεν τῆς προσωπικῆς βιογραφίας, τὴν ἱστορίαν, καί, πέραν τοῦ προσωπικοῦ, τὸ ἐθνικὸν καὶ καθολικὸν στοιχεῖον. Εἰς τὴν πνευματικὴν του ἐξέλιξιν, διήνυσεν ὁ π. Σέργιος ἓνα τεράστιον δρόμον: ἐκ τῆς ἀθείας εἰς τὴν Ἱερωσύνην, ἐκ τοῦ Μαρξισμοῦ, διὰ τοῦ Ἰδεαλισμοῦ, εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν, ἐκ τῶν κοινωνικῶν οὐτοπιῶν, διὰ τῆς ὑπηρεσίας πρὸς τὸ σύνολον, εἰς τὸ ποιμαντικὸν ἀξίωμα. Τὸν δρόμον τοῦτον δὲν ἐβάδιζε μόνον αὐτός. Πόσοι ἄνθρωποι μαζί του! Αὐτός, ὁ ἰδεαλιστῆς —μαρξιστῆς, τὸν ὁποῖον ἀπεγοήτευσεν ἢ ὑλιστικὴ φιλοσοφία, ἢ ὑπερνικᾶ δι' ἐπιστημονικῆς κριτικῆς, αὐτός, ὅστις στρέφει, καθ' ὀλοκληρίαν, πρὸς τὸν Θεὸν τὴν καρδίαν του, καὶ κατοχυρώνει τὴν Ἐρησκειάν του, διὰ τοῦ λόγου, εἰσχωρῶν, διαρκῶς, καὶ εἰς ἀνωτέρας γνώσεις— δὲν ἀποτελεῖ, ἐνταῦθα, ἐν σύμβολον, ὄχι μόνον τῆς Ρωσίας, ἀλλ' ἴσως ὀλοκληροῦ τοῦ κόσμου, τοῦ ἐκ τοῦ ὑλισμοῦ εἰς τὸν Θεὸν μεταστρεφομένου;

Ἡ πορεία αὕτη μαρτυρεῖται εἰς τὰ ἔργα του. Ἦτο ὁ εὐσυνείδητος στοχαστῆς, ὅστις τὰ πάντα ἤλεγχε διὰ τοῦ λόγου του, καὶ καταχύρου δι' ἐπιστημονικοῦ θεμελίου. Κάθε στάδιον τῆς ἐξελικτικῆς πορείας του εὐρίσκειται εἰς τὰ οἰκονομολογικά, κοινωνιολογικά, φιλοσοφικά καὶ θεολογικά ἔργα του. Μελετῶντες τὰ ἔργα ταῦτα, δυνάμεθα νὰ ἀναγνωρίσωμεν, νὰ παρακολουθήσωμεν καὶ νὰ ἐρευνήσωμεν τὴν πορείαν του ταύτην.

Ἄλλὰ, ὀπισθεν τῆς βιογραφίας καὶ τῆς ἱστορίας, ἴσταται καὶ ἡ αἰωνιότης. Οὐχὶ ἡ αἰωνιότης, τὴν ὁποῖαν ἀντιπαρθέτομεν εἰς τὴν χρονικότητα (ὡς τὴν Βασιλείαν τῶν οὐρανῶν πρὸς τὴν γῆν), ἀλλὰ, ἀντιθέτως, ἡ ἐν χρόνῳ αἰωνιότης, ἢ τις λαμβάνει μὲν, ἐκάστοτε, νέας ἱστορικὰς μορφάς, παραμένει, ὁμως, πάντοτε ἐν τῇ οὐσίᾳ τῆς ἢ αὐτῆ. Εἶναι ὁ χώρος τῶν αἰωνίων ἰδεῶν καὶ τῶν φιλοσοφικῶν συστημάτων, ἢτοι τοῦ βασικοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. Ὡς ὁ ἴδιος ὁ π. Σέργιος ἔλεγε, τὸ τμήμα τοῦτο τῆς διδασκαλίας του «ἀπεκόπη ἀπὸ μάρμαρον» (ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ἐκ «μεμασημένου χάρτου» δεδημιουργημένον). Τὸ πνεῦμα τῆς φιλοσοφίας

του και ἡ σοφία τῆς θεολογίας του, τὰ ὁποῖα θὰ ἐκμανθάνη τις, θὰ διδάσκη ἐπὶ δεκαετηρίδας ἀκόμη, ἐπὶ αἰῶνας. Ὁ πλοῦτος οὗτος παντὸς προσωπικοῦ, ἱστορικοπολιτιστικοῦ καὶ μυστικοῦ στοιχείου διέλαμπεν ἀναλλοίωτος ἐν πάσαις ταῖς ἐκφάνσεσι τῆς ζωῆς του: ἐν τῇ ἐρεύνῃ, τῇ πολυμαθείᾳ, τοῖς κηρύγμασι, τῇ ἱερωσύνῃ, τῇ προφητικότητι, τῇ ποιμαντικῇ δραστηριότητι του.

α) Ὁ Φιλόσοφος.

Ὁ Πρωτοπρεσβύτερος Σέργιος Μπουλγκάκωφ ἦτο, παντοῦ καὶ πάντοτε, φιλόσοφος, ζητητῆς τῆς ἀληθείας. Ἦτο φιλόσοφος, ὅταν ἐπίστευε ὅτι ἀνήκεν εἰς τὸν Μαρξισμόν. Ἀλλά, ὅταν ἐνεβάθυνεν εἰς τὴν θεωρίαν ταύτην καὶ ὑπεστήριξε τὴν διδασκαλίαν τῆς, τῆς ἀπέκοψε τὴν ρίζαν. Ἦτο φιλόσοφος, ἐν τῇ πρὸς τὸν Κάντ ἀντιθέσει του. Ὅταν ὑπερενίκησε τὸν ὑπερβατικὸν ἰδεαλισμόν, ἀνεγνώρισεν εἰς αὐτὸν μίαν παρεφθαρμένην καὶ μονόπλευρον, πλὴν, ὅμως, θρησκευτικὴν πραγματικότητα. Πᾶσα φιλοσοφία εἶναι, ἀναγκαιῶς, αἴρεσις, ἢ ἀλήθεια, ἐν σχέσει πρὸς τὴν Ἁγίαν Τριάδα. Αὐτὴ εἶναι ἡ βασικὴ ἰδέα τοῦ συγγράμματός του: «Ἡ τραγωδία τῆς φιλοσοφίας». Ἐμεινε φιλόσοφος, καὶ ὅταν προσῆλθεν εἰς τὴν χριστιανικὴν ἀλήθειαν. Διότι, ἡ ἀλήθεια αὕτη δὲν εἶναι δι' αὐτὸν ἀδρανῆς πλοῦτος, ἀλλὰ σπέρμα ζῶν, καὶ μάλιστα τοιαύτης δυνάμεως, ὥστε ἡ ἀνθρωπίνη σκέψις, συχνάκις, νὰ μὴ δύναται νὰ παρακολουθήσῃ τὴν αὔξησίν του. Οὐδέποτε ἐθεώρησε τὸ Δόγμα μόνον ὡς κανονιστικὸν μέγεθος, ἢ κανόνα πίστεως. Δι' αὐτόν, ἦτο, πάντοτε, ἀπάντησις εἰς τὸ πρόβλημα, ἐν αἴτημα τοῦ λόγου, ἐν θέμα διὰ τὴν σκέψιν του. Ἐνταῦθα, εὑρηται αἱ βαθύτεραι σχέσεις μεταξὺ τῆς φιλοσοφικῆς καὶ τῆς θεολογικῆς διδασκαλίας του. Μία φιλοσοφία, ἣτις δὲν ἄγει εἰς Δογματικὴν, εἶναι λανθασμένη. Μία Δογματικὴ, ἣτις δὲν λύει τὸ φιλοσοφικὸν πρόβλημα, εἶναι νεκρά. Οὕτω, θὰ ἠδύνατό τις νὰ διατυπώσῃ τὴν βασικὴν πεποίθησιν τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου Σεργίου Μπουλγκάκωφ, ἣτις προσδίδει, εἰς τὴν φιλοσοφίαν του, τὴν σοβαρότητα θρησκευτικῆς ἐμπειρίας, εἰς δὲ τὴν δογματικὴν του ἔρευναν, τὴν δύναμιν τῆς τὰ πάντα διαπερώσεως ἀληθείας. Ἐντεῦθεν, ἐξηγεῖται καὶ ἡ προσπάθειά του, νὰ οἰκοδομήσῃ μίαν ὀρθόδοξον φιλοσοφίαν καὶ νὰ θέσῃ ὡς θεμελιώδεις στύλους τῆς τοιαύτης Ὁρθοδοξίας, τὴν ὄντολογίαν καὶ τὴν κοσμολογίαν, τὴν ἀνθρωπολογίαν,

τὴν φιλοσοφίαν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὴν γνωσιολογίαν.

β) Ὁ Παιδευμένος.

Χαρακτηριστικόν, διὰ τὸν Πρωτοπρεσβύτερον Σ. Μπουλγκάκωφ (καὶ οὐχὶ μόνον διὰ τὴν σκέψιν του, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ζωὴν του), ἦτο ἡ συναίσθησις τῆς εὐθύνης. Οὐδὲν δισχυρίζετο, ἐὰν δὲν εἶχεν ἐλέγξει τούτο, δι' ὄλων τῶν προσιπῶν μέσων τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἐπιστήμης. Διαθέτων ἔκπακτον διάνοιαν, κατώρθωσε νὰ ἐκφράσῃ τὴν συναίσθησιν ταύτην τῆς εὐθύνης εἰς μίαν ὀλόκληρον σειρὰν κλάδων καὶ ἐπιστημῶν περιλαμβάνουσας ἐκτεταμένην εὐρυμάθειαν.

Ὁ Πρωτοπρεσβύτερος Σ. Μπουλγκάκωφ ὑπῆρξε, κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν: οἰκονομολόγος, συγγράψας ἐκτενεῖς μελέτας περὶ καπιταλισμοῦ, ἀγορῶν καὶ γεωπονίας, περὶ οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν θεωριῶν ἦτο, ὡσαύτως, ἱστορικὸς καὶ κοινωνιολόγος (μνημονευτέαι, ἐνταῦθα, αἱ ἔρευναί του περὶ τὸν ἀρχέγονον Χριστιανισμόν, τὴν ἀποκαλυπτικὴν φιλοσοφίαν καὶ τὸν σοσιαλισμόν) φιλόσοφος, οὐχὶ μόνον ὡς ζητητῆς τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐρευνητῆς, σχολιαστῆς καὶ κριτικὸς φιλοσοφικῶν συστημάτων ἀπολογητῆς (ἀξιωματικὸς τυγχάνει ὁ ἀγὼν του πρὸς τὸν μυθολογισμόν, ἱστορισμόν καὶ Ἰησοῦτισμόν) ἱστορικὸς τοῦ πολιτισμοῦ, ἀσχοληθεὶς περὶ πάντα σχεδὸν τὰ ρεύματα τῆς διανοήσεως καὶ τῆς ζωῆς καὶ συγγράψας πλῆθος πραγματειῶν περὶ τῶν ἐπὶ μέρους ποιητῶν καὶ στοχαστῶν καί, ἐν τέλει, θεολόγος, καί, ἰδιαιτέρως, δογματολόγος, θεμελιώσας τὴν ὄλην του ἐργασίαν ἐπὶ τῆς ἐρμηνείας τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἐπὶ τῆς ἐρεῦνης λειτουργικῶν κειμένων, ἐπὶ τῆς εἰκονογραφίας κ.ο.κ. Πανταχοῦ, ἀπαντῶμεν ἓνα τεράστιον ἐπιστημονικὸν ἐξοπλισμόν, γνώσιν τῆς λογοτεχνίας διαφόρων γλωσσῶν, εἰλικρινῆ ἐπιθυμίαν, ὅπως μετὰ γνησίας σοβαρότητος ἀσχοληθῇ μετὰ τὰ δεδομένα τῆς συγγενοῦς ἢ ἀσχέτου πρὸς τὸν Χριστιανισμόν διανοήσεως. Τὰ πορίσματα τῆς ἐπιστήμης ἀλλάσσουν, ἢ δὲ πολυμαθεῖα ἀνήκει εἰς τὴν ἱστορίαν. Ἄλλ' ἡ προσπάθειά του νὰ ἐλέγξῃ τὴν σκέψιν του ἐπὶ τοῦ στοχασμοῦ τῶν ἄλλων, ἢ ἐπιθυμία του νὰ μὴ εἶναι ἀπομεμονωμένος, ἀλλὰ νὰ ζῆ καὶ νὰ ἐργάζεται ἐν συναρτήσει πρὸς σύνολον τὸν κόσμον τοῦ πνεύματος, εἶναι χαρακτηριστικὰ τῆς εὐρείας διανοίας τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου Σεργίου, ἣτις ἀνήκει εἰς τὸ σύνολον τῆς ἐπιστήμης.

γ) Ὁ Ἱεροκήρυξ.

Πάντες οἱ γνωρίζαντες τὸν Πρωτοπρεσβύτερον Σέργιον Μπουλγκάκωφ, ὡς φοιτητὴν, ὑφηγητὴν, συγγραφέα καὶ καθηγητὴν, ὁμολογοῦν ὅτι ἡ γλῶσσα του ἦτο πάντοτε ἐν κήρυγμα. Οὐδέποτε ἐκήρυττεν ἠθικὴν. Ἐπὶ οἰουδήποτε θέματος καὶ ἂν ὠμίλη, περιεχόμενον τῶν λόγων του ἦτο, πάντοτε, ἐν φωτεινὸν σημεῖον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀντικατωπιρίζετο ἡ ἀνωτέρα πνευματικότης. «Sursum corda, sursum corda, sursum corda, Excelsior!». «Ἄνω σχῶμεν τὰς καρδίας, ἄνω σχῶμεν τὰς καρδίας, ἄνω σχῶμεν τὰς καρδίας. Ἐξόχως!». Οἱ λόγοι οὗτοι, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκονται εἰς τὸν βιβλίον του «Τὸ φῶς τῆς ἡμέρας», δύνανται νὰ τεθοῦν ὡς ἐπίγραμμα, ἐπὶ πάντων ὅσα ἔλεγεν ἢ ἔγραφεν ὁ Πρωτοπρεσβύτερος Σέργιος, ἐπὶ πάντων, πρὸς τὰ ὁποῖα παρώτρυνε καὶ ἀφύπνιζεν εἰς τὴν πίστιν. Ἀκόμη καὶ εἰς τὴν Θρησκείαν, ἣτις, προφανῶς, εἶναι ὁ σκοπὸς καὶ τὸ τέρας πάσης ζητήσεως, παρέμεινε εἰς προσκυνητῆς ἄνευ «μενούσης πόλεως» ἐπεζῆται γὰρ τὴν μέλλουσαν». Ἐνταῦθα, ἐκδηλοῦται ὁ ἐσχατολογισμὸς του, ἡ ὁρμὴ του πρὸς τὸν Ἑτερον, τὸ Ὑπερπέραν. Διψᾷ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, τὸ πλήρωμα τοῦ τελείου, καὶ οὐδεὶς, ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης, ἐπιτευχθεὶς πλοῦτος ἢ δύνατο νὰ κατασιγάσῃ τὴν ἁγίαν ταύτην πείναν καὶ δίψαν.

«Μακάριοι οἱ πεινῶντες τὴν δικαιοσύνην!».

«Μακάριοι, οὓς ἐξελέξω καὶ προσελάβου, Κύριε!».

Ἡ προφητικὴ φωνὴ τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου Σεργίου ἤχει, πλήρως καὶ ὀλοκληρωτικῶς, εἰς τὸ ἱερατικὸν του ἀξίωμα. Καὶ ἐνταῦθα, προσετίθετο εἰς τὴν φωνήν, τὴν ἐκκλησίαν, τὴν ἀποκάλυψιν καὶ ἡ παρηγορία: «Παρακαλεῖτε, παρακαλεῖτε τὸν λαόν μου!».

Ὁ Πρωτοπρεσβύτερος Σέργιος ἠρέσκετο νὰ ἀναφέρῃ αὐτοὺς τοὺς λόγους. Τὸ θαυμάσιον, εἰς τὰ κηρύγματά του, ἦτο ὅτι πᾶς ὁ ἀκροώμενος αὐτῶν ἐνόμιζεν ὅτι ἀπηυθύνοντο εἰς αὐτόν, προσωπικῶς, ὅτι ἦσαν μίαν ἀπάντησις εἰς τὰ ἐρωτήματά του, εἰς τὰ αἰτήματά του, εἰς τὰς ἀμφιβολίας του, ὅτι ἐθεράπευον τὰ ψυχικὰ τραύματά του. Βεβαίῳ τοῦτο, βάσει μιᾶς ἐρεῦνης, εἰς τὴν ὁποίαν προσέβην, ἐρωτῶν πολλοὺς τῶν ἀκροατῶν του, ἐπὶ τῶν ὁποίων τὰ κηρύγματά του ἤσκουν τὴν αὐτὴν ἐπίδρασιν, οἷα καὶ ἐπ' ἐμέ. Κατὰ μυστηριώδη τρόπον, συνηγοῦντο, εἰς τοὺς λόγους του, τὸ προσωπικὸν καὶ τὸ παγκόσμιον.

Ἡ φωνὴ τῆς Ἐκκλησίας ἤχει, εἰς τὸ στόμα του, οἰκεία καὶ πλησίον, ὡς ὁ λόγος μιᾶς ἐγγυὸς κειμένης ὑπάρξεως, ὡς ὁ ἀνήκουστος λόγος τοῦ φύλακος ἀγγέλου.

δ) Ὁ Ἱερεὺς.

Δεκαπέντε ἔτη μεσολαβοῦν μεταξὺ τῆς ἀπὸ τῆς πίστεως ἀποσκιρτήσεως τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου Σεργίου καὶ τῆς χειροτονίας του. Καθ' ὅλα τὰ ἔτη ταῦτα, ἔτη ἐπιστημονικῆς καὶ κηρυγματικῆς δράσεως (οἱ φίλοι του τὸν ἀπεκάλουν Ἱερέα, ἐν κοσμικῇ περιβολῇ), ἠσθάνετο ὁ Πρωτοπρεσβύτερος Σέργιος, ὡς «προδότης τοῦ Θεοσιαστηρίου». Ἐντὸς του ἐβόα λευιτικὸν αἷμα ἐξ γενεῶν (ἴσως καὶ περισσοτέρων) τῶν πατέρων καὶ προγόνων του. Μετὰ τὴν χειροτονίαν του, ἠσθάνετο, ἐν τῷ ἱερατικῷ ἀξιώματι, ὡς εἰς πατρικὴν οἰκίαν, παρὰ τὴν ἀντίστασιν, τὴν ὁποίαν παρουσίαζεν, εἰς τὴν ἱεράν του ταύτην διακονίαν, ἡ κοσμικὴ συνείδησις του. Τὸ ἱερατικὸν ἀξίωμα ἐσήμαινε, δι' αὐτόν, ἐν πρώτοις, Λειτουργίαν, μυστηριακὴν προᾶξιν, ὑπηρεσίαν πρὸ τοῦ Θεοσιαστηρίου. Ἱερεὺς ἐπρεπε νὰ γίνεταί μόνον ἐκεῖνος, ὅστις αἰσθάνεται ἀσίγητον ἐπιθυμίαν, πρὸς τέλεσιν ἱερῶν ἀκολουθιῶν. Ὅλα τὰ περαιτέρω, τὸ κήρυγμα, ἡ πνευματικὴ μέριμνα καὶ τὸ διδασκτικὸν ἔργον ἔρχονται εἰς δευτέραν μοῖραν καὶ δύνανται νὰ ἀσκηθοῦν καὶ ὑπὸ μὴ κληρικῶν. Αὕτη εἶναι ἡ συμβουλὴ τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου Σεργίου, πρὸς ὅλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ζητοῦν καὶ ἐπιδιώκουν τὴν Ἱερωσύνην. Ἰστάμενος πρὸ τοῦ βωμοῦ, ἠσθάνετο ὁ Πρωτοπρεσβύτερος Σέργιος, ὡς εἰς τὸν οὐρανόν. Τὴν παρουσίαν καὶ σύμπραξιν τῶν ἀγγέλων οὐδέποτε ἠσθάνθη ὡς ἀλληγορίαν, ἀλλ' ὡς πραγματικότητα. Αἱ ἀκολουθίαι του ἀπέπνεον τὸ ἄρωμα βαθείας κατανύξεως καὶ ὑπεργείου ἐμπνεύσεως. Διὰ τοῦτο ἦτο, ἀσυνήθως, αὐστηρὸς εἰς τὴν τήρησιν καὶ παρακολούθησιν τῆς λειτουργικῆς τάξεως, ἐξικνούμενος, σχεδόν, μέχρι παλαιοδιαθηκικῆς τυπολατρίας, — διότι, ἐν αὐτῇ, κατὰ τὴν γνώμην του, ἐτελεῖτο ἡ, ἐν τῇ Ἀποκαλύψει, προσκύνησις τῶν σοφῶν, πρὸ τοῦ θρόνου τοῦ Ἄρνιου.

(Συνεχίζεται)

Η ΥΓΕΙΑ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΑΙ ΟΙ ΔΥΣΜΕΝΕΙΣ ΓΙ' ΑΥΤΗΝ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ*

Βάσει μαρτυριῶν τοῦ ἰδίου στὶς Ἐπιστολές του

Καὶ ἄλλοῦ τονίζει τὴν ἀνάγκη οἱ Ἐπίσκοποι νὰ ἐπιδεικνύουν, μὲ ζήλο καὶ προθυμία, κάθε δυνατὴ μέρινα γιὰ τὴν ἔνωση τῶν Ἐκκλησιῶν, ὁμονοοῦντες μεταξὺ τους καὶ ἔχοντας τὴν «κατὰ Θεὸν σύμπνοια», γιὰτὶ ἀλλιῶς, ἂν δὲν συμβάλουν νὰ ἀρθῆι ἡ θλιβερὴ αὐτὴ διάσπαση, θὰ ἔχουν καὶ αὐτοὶ μερίδιο τῆς εὐθύνης¹⁰⁶.

Ἐνιωθε πραγματικὴ ὁδύνη, ἐπειδὴ ἡ «συνάφεια τῶν μελῶν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ποῦ

Τοῦ κ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Κ. ΠΑΛΛΗ
τ. Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Μ.Ε.

ἦταν τὸ «μέγιστον ἀγαθόν», εἶχε ἀρθῆι ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς τῆς ἐποχῆς του¹⁰⁷. Γι' αὐτόν, ἡ ἀπουσία τῆς ἐνότητος μέσα στὴν Ἐκκλησία μαρτυροῦσε ἀπουσία ἀγάπης ἢ ὅποια μὲ τὴ σειρά τῆς προέρχεται ἀπὸ ἔλλειψη κοινῆς πίστεως αὐτῆ, ὅταν ὑπάρχει, ὁδηγεῖ στὴν «κατὰ πνεῦμα συνάφειαν»¹⁰⁸. Πονοῦσε γιὰ τὴν ἔλλειψη ἐπικοινωνίας καὶ ἐνότητος μεταξὺ τῶν Ἐπισκόπων¹⁰⁹.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 178 τοῦ ὑπ' ἀρ. 4/1995 τεύχους.

106. Βλέπε: 65,98,7-13: «Γίνωσκε γὰρ ὅτι, εἰ μὴ τὸν ἴσον ἡμεῖς ἀγῶνα ὑπὲρ τῶν Ἐκκλησιῶν ἀναλάβομεν ὅποσον ἔχουσιν οἱ ἀντικείμενοι τῇ ὑγιαίνουσῃ διδασκαλίᾳ εἰς καθάρσεις αὐτῶν καὶ παντελεῖ ἀφανισμόν, οὐδὲν τὸ κωλύον οἴχθησθαι μὲν παρασυρεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τὴν ἀλήθειαν, παραπολαῦσαι δὲ τι καὶ ἡμᾶς τοῦ κρίματος, μὴ πάση σπουδῇ καὶ προθυμίᾳ ἐν ὁμονοίᾳ τῇ πρὸς ἀλλήλους καὶ συμπνοίᾳ τῇ κατὰ Θεόν, τὴν ἐνδεχομένην μέριμναν ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν ἐπιδειξαμένους».

107. Βλέπε: 156,179,35-37: «Καὶ γὰρ ἂν εἴμεν ὡς ἀληθῶς πάντων ἀνθρώπων ἀποπώτατοι, σχίσμασι καὶ κατατομαῖς Ἐκκλησιῶν ἐφηρεόμενοι καὶ μὴ τὴν συνάφειαν τῶν μελῶν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθῶν τιθέμενοι».

108. Βλέπε: 242,296,33-35: «Οὐ γὰρ ἡ τῶν τόπων ἐγγύτης, ἀλλ' ἡ κατὰ πνεῦμα συνάφεια ἐμποιεῖν πέφυκε τὴν οἰκείωσιν ἢν ἡμῖν εἶναι πρὸς τὴν ἀγάπην ὑμῶν πεπιστευκαμέν»: καὶ: 119,147,21-27: «Τὰ γὰρ παρὰ Σωφρονίου συνερραμμένα ἐγκλήματα ἡμῖν οὐκ ἀγαθόν ἐστὶ προοίμια, ἀλλ' ἀρχὴ διαίτησεως καὶ χωρισμοῦ καὶ σπουδῆ τοῦ καὶ τὴν ἐν ἡμῖν ἀγάπην ἀποφυγῆναι. Ὅν ὑπὸ τῆς σῆς εὐσπλαγγχνίας παρακαλοῦμεν κατασχεθῆναι ἀπὸ τῆς βλαβεραῆς ταύτης ὁρμῆς καὶ πειρασθῆναι τῇ παρ' ἑαυτοῦ ἀγάπῃ κατασφίγγειν μάλλον τὰ δυστάμενα ἢ τοῖς πρὸς διάστασιν ὠρμημένοις συνεπιτείνειν τὸν χωρισμόν».

109. 141,169,4-13.

Αὐτὴν τὴν ἐνότητα, κατ' αὐτόν, μᾶς τὴν διδάσκει καὶ αὐτὴ ἡ κατασκευὴ τοῦ σώματός μας, ἀφοῦ μόνο του κάθε μέλος ἢ ὄργανό του (π.χ. χέρι, πόδι, μάτι ἢ αὐτί), χωρὶς τὴν ἐπικουρία καὶ τοῦ ἀντιστοίχου μέλους ἢ ὄργανου, δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιτελέσει πλήρως τὸ προσιδιάζον σ' αὐτὸ ἔργο¹¹⁰. Ὁ ἕνας εἶναι ἀπαραίτητος στὸν ἄλλον, ἀκόμα καὶ γιὰ λόγους ἐνισχύσεως, παρηγορίας καὶ ὑποστηρίξεως¹¹¹. Γι' αὐτὸ μὲ χαρὰ γράφει στὸν Ἐπίσκοπο Ἐπιφάνιο, ποῦ τὸν θυμήθηκε καὶ τοῦ ἔστειλε ἀδελφοὺς νὰ τὸν ἐπισκεφθῶν μὲ «εἰρηνικὰ γράμματα»: «Δὲν ὑπάρχει σπανιώτερο θέαμα στὶς ἡμέρες μας ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀδελφικὴν πρὸς ἐμένα συμπεριφορὰ σου, ἀφοῦ ὅλοι πὰ ὑποψιάζονται τοὺς πάντας... Πῶς λοιπὸν νὰ μὴ θαυμάσω αὐτόν ποῦ μέσα σὲ τέτοιες περιστάσεις ἐπιδεικνύει καθαρὴ καὶ ἄδολη τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην καὶ φροντίζει μὲ προθυμία τὴν ψυχὴ μας, ἂν καὶ μᾶς χωρίζει σωματικῶς τόση θάλασσα καὶ τόση ξηρὰ;»¹¹². Καὶ

110. Βλέπε: 97,128,23-129,1: «Εἰ γὰρ ἕτεροι δυνατοὶ καὶ μεγάλοι καὶ ἑαυτοῖς πεποιθότες, ἀλλ' ἡμεῖς οἱ μηδὲν καὶ τοῦ οὐδενὸς ἄξιοι οὐκ ἂν ποτε τοσοῦτον ἑαυτοὺς ὑπολάβομεν ὥστε ἐν τῇ μονῶσει δύνασθαι νομίσει περιέσεσθαι τῶν πραγμάτων, ἀκριβῶς εἰδότες ὅτι πλέον ἡμεῖς τῆς ἐνὸς ἐκάστου τῶν ἀδελφῶν ἐπικουρίας δεόμεθα ἢ ὅσον ἡ ἕτερα τῶν χειρῶν τῆς ἐτέρας. Ἐπεὶ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς τοῦ σώματος ἡμῶν κατασκευῆς τὸ ἀναγκαῖον τῆς κοινωνίας ὁ Κύριος ἡμᾶς ἐδίδαξεν. Ὅταν γὰρ πρὸς αὐτὰ ταῦτα ἀπίδω τὰ μέλη ἡμῶν, ὅτι ἐν οὐδὲν ἑαυτῷ πρὸς ἐνέργειαν αὐταρκεῖς, πῶς ἑαυτὸν λογίσομαι ἐξαρκεῖν ἑαυτῷ πρὸς τὰ τοῦ βίου πράγματα; Οὔτε γὰρ ἂν ποὺς ἀσφαλῶς βαδίσειε μὴ συνυποστηρίζοντος τοῦ ἐτέρου, οὔτ' ἂν ὀφθαλμὸς ὑγιῶς ἴδιοι μὴ κοινωνῶν ἔχων τὸν ἕτερον καὶ μετ' αὐτοῦ συμφώνως προσβάλλων τοῖς ὄρατοῖς. Ἡ ἀκοῆ ἀκριβεστέρα, ἢ δι' ἀμφοῖν τοῖν πόροιν τὴν φωνὴν δεχομένη, καὶ ἀντιληψὶς κραταιότερα τῇ κοινωνίᾳ τῶν δακτύλων. Καὶ ἀπαξιαπλῶς οὐδὲν οὔτε τῶν ἐκ φύσεως οὔτε τῶν ἐκ προαιρέσεως κατορθουμένων ὀρῶ ἄνευ τῆς τῶν ὁμοφύλων συμπνοίας ἐπιτελούμενον, ὅπου γε καὶ αὐτὴ ἡ προσευχὴ μὴ ἔχουσα τοὺς συμφωνοῦντας ἀδρανεστέρα ἐστὶ πολλῶ ἑαυτῆς καὶ ὁ Κύριος ἐπηγγεῖλατο μέσος γενήσεσθαι δύο ἢ τριῶν ἐπικαλουμένων αὐτὸν ἐν ὁμονοίᾳ» (Βλ. Ματθ. 18,20).

111. Βλέπε: 123,149,21-24: «Ἐμελλες ἡμῖν παρῆσεσθαι (καὶ τὸ ἀγαθὸν ἐγγύς) ἀκρω γοῦν δακτύλῳ καταψύξον ἡμᾶς ἐν τοῖς πειρασμοῖς φλεγόμενους. Εἶτα τί; Αἱ ἀμαρτίαι ἡμῶν ἀντέβησαν καὶ διακάλυσαν τὴν ὁρμὴν, ἵν' ἀθεράπευτα κάμνωμεν...».

112. Βλέπε: 258,316,19-35: «Ὅντως γὰρ ἀγάπης ἐνδειγμα οὐ τὸ τυχόν πρῶτον μὲν μνησθῆναι ἡμῶν τῶν οὕτω μικρῶν

στον Ἐπίσκοπον Σωφρόνιον (ὁ ὁποῖος τὸν «ἠψφρανε» μὲ τὰ πλήρη ἀγάπης γράμματά του, τὰ ὁποῖα ἦταν ὄ,τι «τιμιώτερον» μποροῦσε νὰ δεχθεῖ «ἐν τῇ παρουσίᾳ τῶν καιρῶν καταστάσει», κατὰ τὴν ὁποίαν «οὐδὲν οὕτω σπάνιον ὡς ἀδελφοῦ συντυχία πνευματικοῦ καὶ ῥῆμα εἰρηνικὸν καὶ πνευματικὴ κοινωνία»), γράφει: «Τὸ νὰ ἀξιωθεῖ κανεὶς νὰ συναντήσῃ ἄνθρωπο ποῦ φρονεῖ τὰ ἴδια μὲ αὐτὸν καὶ πρὸςβεῦει τὴν πίστη τῶν Πατέρων εἶναι τὸ ἴδιο πράγματι μὲ τὸ νὰ ξαναέλθῃ πίσω στὴν ἀρχαία μακαριότητα τῶν Ἐκκλησιῶν, τότε ποῦ ἦταν λίγοι μὲν αὐτοὶ ποῦ εἶχαν τὴν ἀρρώστια νὰ κάνουν φιλοσοφικὲς ἀναλύσεις τῆς πίστεως, ὅλοι δὲ ἐφάρμοζαν μὲ ἡσυχία τὶς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου κατὰ ἀνεπαίσχυντο τρόπο, λατρεύοντας τὸν Κύριο μὲ τὴν «ἀπλὴν καὶ ἀπεριεργὸν ὁμολογίαν» καὶ διαφυλάσσοντας ἀπαραβίαστη («ἄσυλον») καὶ ἀπεριεργὴ τὴν πίστη, ποῦ ἀναφέρεται στὸν Πατέρα, τὸν Υἱὸ καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα»¹¹³. Στενάζει καὶ ὀδύρεται γιὰ τοὺς Νεοκαισαρεῖς, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐπικοινωνοῦν μαζί του, χωρὶς νὰ ὑπάρχει καμιά δικαιολογημένη ἀφορμὴ διαξέυξινος, καὶ ἐνῶ ὑπάρχουν πολλὰ καὶ μεγάλα ἀφορμὰ ἀπὸ παλαιὰ γιὰ νὰ εἶναι ἄκρως φιλικὸι καὶ ἐνωμένοι μαζί του. Φαίνεται ὅτι εἶχαν ἐπηρεασθεῖ ἀπὸ ψιθύρους καὶ διαδόσεις εἰς βάρος του καὶ «λοιδορίες», γιὰ τὸς ζητᾶ νὰ γίνῃ φανερὰ ὁ ἔλεγχος αὐτῶν τῶν λοιδοριῶν. Ἄν πάλι, λέγει, τὸ ἔγκλημά μου εἶναι «σφάλμα περὶ τὴν πίστιν», δεῖξετέ μου ἓνα βιβλίον μου στὸ ὁποῖο νὰ ἀναγράφεται αὐτό. Τελικὰ, φοβᾶται, ὅπως γράφει, ὅτι αὐτὴ ἡ ἀποξένωση (ἢ «διάστασις») τῶν δύο ἀδελφικῶν ἄλλοτε Ἐκκλησιῶν ὀφείλεται σὲ «μειρακιώδεις μικροψυχίας», ποῦ εἶναι δείγματα τῆς «κακότη-

καὶ μηδενὸς ἀξίαν, ἔπειτα καὶ ἀδελφούς ἀποστεῖλαι εἰς ἐπίσκεψιν ἡμετέραν πρέποντος εἶναι διακόνους εἰρηνικῶν γραμμῶν. Οὐδὲν γὰρ τοῦτου σπανιώτερον θέαμα, πάντων πρὸς πάντας λοιπὸν ὑπόπτως διακειμένων... Πῶς οὖν μὴ θαυμάσωμεν τὸ ἐν τοιοῦτοις πράγμασι καθαρὰν καὶ ἄδολον τὴν πρὸς τοὺς πλησίον ἀγάπην ἐπιδεικνύμενον, καὶ διὰ τοσαύτης θαλάσσης καὶ ἠπείρου τῆς χωριζούσης ἡμᾶς σωματικῶς τὴν ἐνδεχομένην ἐπιμέλειαν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν χαριζόμενον;».

113. Βλέπε: 172,195,1-8: «Τὸ γὰρ ἀνδρὶ τὰ αὐτὰ φρονοῦνται καὶ τὴν τῶν Πατέρων πρὸςβεῦναι πίστιν, ὡς ὁ τῶν τιμῶν ἀδελφῶν καὶ συμπρὸςβυτέρων λόγος, καταξιοθῆναι περιττεῖν ὄντως ἐστὶν εἰς τὴν ἀρχαίαν μακαριότητα τῶν Ἐκκλησιῶν ἐπανελθεῖν, ὅτε ὀλίγοι μὲν ἦσαν οἱ νοσοῦντες περὶ ζητήσεις, ἐν ἡσυχίᾳ δὲ ἦσαν πάντες ἐργάται ὄντες τῶν ἐντολῶν ἀνεπαίσχυντοι, διὰ τῆς ἀπλῆς καὶ ἀπεριεργῶν ὁμολογίας λατρεύοντες τῷ Κυρίῳ καὶ ἄσυλον τὴν πίστιν καὶ ἀπεριεργὸν τὴν εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ Ἅγιον Πνεῦμα διαφυλάσσοντες».

τος τοῦ καιροῦ», γιὰ τὴν ὁποία αἰσθάνεται ἀφορητὸν ψυχικὸν πόνον¹¹⁴. Φοβᾶται, ἀκόμα, ὅτι ἂν ἢ «παρούσα τῶν Ἐκκλησιῶν κατάστασις, μᾶλλον δὲ σύγχυσις» ἐξακολουθήσῃ νὰ χειροτερεύει μὲ τὴν ἴδια ὁρμὴ, τίποτε δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ ἐμποδίσῃ τὸ νὰ μεταβληθοῦν μέσα σὲ λίγο καιρὸ οἱ Ἐκκλησίες «παντελῶς πρὸς ἄλλο τι σχῆμα»¹¹⁵. Ἀποκαρδιώνεται ὅταν ἀκόμα καὶ οἱ δῆθεν «κοινωνικοὶ» πρὸς αὐτὸν Ἐπίσκοποι, γιὰ διαφόρους ὁ καθένας τοὺς λόγους, δὲν ἀνέχονται νὰ συνενωθοῦν μαζί του καὶ νὰ δράσουν ἀπὸ κοινού. Οἱ περισσότεροι, ἐνῶ προφασίζονται ὅτι εἶναι μαζί του, στὴν πραγματικότητα οὔτε καὶ στίς πιὸ ἀναγκαῖες περιστάσεις συνενώνονται γιὰ νὰ θεραπεύσουν τὶς πληγὰς τῶν Ἐκκλησιῶν... Γι' αὐτὸ γράφει ἀπογοητευμένος: «Τί μπορῶ νὰ κάνω μόνος μου, ἀφοῦ οἱ κανόνες τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἐπιτρέπουν σὲ ἓναν μόνον «τὰς τοιαύτας οἰκονομίας»; Ποιὰ εὐθύνη τους δὲν τοὺς ὑπενθύμισα μὲ γράμματα ἢ μὲ προσωπικὲς συναντήσεις; Κι αὐτοί, ἐνῶ, ὅταν εἶναι μπροστά μου «αἰδοῦνται» καὶ ὑπόσχονται ὅτι θὰ κάνουν τὰ πρέποντα, ὅταν φύγουν ξαναγυρίζουν πάλι πρὸς τὴν ἑαυτῶν γνώμην»¹¹⁶.

Εἶναι, πράγματι, ἀφάνταστος ὁ πόνος του γιὰ τὴν διάσπαση τῆς Ἐκκλησίας. Γιὰ νὰ τὴν περιγράψῃ χρησιμοποιεῖ τὸ ἐξῆς, εὐτελεῖς μὲν ἀλλὰ τόσο ἐκφραστικὸ, παράδειγμα, τὸ παράδειγμα ἐνὸς παλαιοῦ ἐνδύματος τὸ ὁποῖο μὲ τὴν παραμικρὴ ἀφορμὴ ξεσκιζέται καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ξαναγίνῃ ὅπως ἦταν ἐξ ἀρχῆς. Γι' αὐτὸ τονίζει ὅτι χρειάζεται πολὺ μεγάλη σπουδὴ καὶ ἐπιμέλεια γιὰ νὰ εὐεργετηθεῖ κάπως ἡ Ἐκκλησία. Καὶ ὅταν μιλά γιὰ «εὐεργεσία» τῆς Ἐκκλησίας, ἐννοεῖ τὴν «ἐνωσιν τῶν τῶς διεσπασμένων τμημάτων τῆς»¹¹⁷. Ἄλλοῦ παρομοιάζει τοὺς διεσπα-

114. Βλέπε Ἐπιστολὴν 204 «Πρὸς Νεοκαισαρεῖς».

115. Βλέπε: 66,98,24-29: «Οὐδένα τοσοῦτον ἡγοῦμαι λυπεῖν τὴν παρούσαν τῶν Ἐκκλησιῶν κατάστασιν, μᾶλλον δὲ σύγχυσιν, εἰπεῖν ἀληθέστερον, ὅσον τὴν σὴν τιμότητα συγκρίνοντα μὲν τοῖς ἀρχαίοις τανῦν καὶ παρὰ πόσον ταῦτα ἐκείνων ἐξήλλακται λογιζόμενον καὶ ὅτι, εἰ κατὰ τὴν αὐτὴν ὁρμὴν ἐπὶ τὸ χειρὸν ὑπορρέει τὰ πράγματα, οὐδὲν ἔσται τὸ κωλύον εἰσω ὀλίγου χρόνου πρὸς ἄλλο τι σχῆμα παντελῶς μεθαρμοσθῆναι τὰς Ἐκκλησίας».

116. Βλέπε: 141,169,4-21.

117. Βλέπε: 113,142,29-35: «Καὶ ὅπως εἶοικε λοιπὸν ἢ τῆς Ἐκκλησίας κατάστασις (ἵνα ἐναργεῖ χρησώμαι τῷ ὑποδείγματι, κἂν εὐτελέστερον εἶναι δοκῆ) ἱματίῳ παλαιῷ ὑπὸ τῆς τυχούσης προφάσεως καταρηγνυμένῳ, ὃ πρὸς τὴν ἐξ ἀρχῆς ἰσχὴν ἐπανελθεῖν πάλιν ἀδυνατεῖ. Ὡς οὖν ἐν καιρῷ τοιοῦτῳ μεγάλῃς χρεῖα τῆς σπουδῆς καὶ πολλῆς τῆς ἐπιμελείας εὐεργετηθῆναι τι τὰς Ἐκκλησίας. Εὐεργεσία δὲ ἐστὶν ἐνωθῆναι τὰ τῶς διεσπασμένα».

σμένους καὶ διηρημένους χριστιανούς με αὐτούς πού ἀνήκουν στὶς φατρίες τοῦ ἵπποδρόμου καὶ φωνάζουν ὅλοι μαζί καὶ στασιάζουν οἱ μὲν κατὰ τῶν δέ¹¹⁸. Ἀπελπίζεται γιὰ τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας, ὅταν τελικὰ διαπιστώνει ὅτι «οὐδὲν ἦν πλέον γενέσθαι διὰ τὴν ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου περιεργείας ἡμῶν αὐτῶν πρὸς ἀλλήλους ἀσυμφωνίαν»¹¹⁹. Ἀποδίδει χωρὶς δισταγμὸν τὴν εὐθύνη γιὰ τὴν ἄθλια κατάσταση πού ἐπικρατεῖ μέσα στὶς Ἐκκλησίες στοὺς χριστιανούς τοῦ καιροῦ του, οἱ ὁποῖοι τόσο ἀπέχουν ἀπὸ τοὺς παλαιούς, ὥστε, ἐνῶ ἐκεῖνοι ἐξημέρωναν τοὺς βαρβάρους με τὴ δύναμη τοῦ Πνεύματος καὶ με τὴν ἐνεργεια τῶν «παρ' αὐτοῦ χαρισμάτων», ἐμεῖς οἱ σημερινοί, λέγει, ἐξαργυρώνουμε με τὴν ὑπερβολὴ τῶν ἁμαρτιῶν μας καὶ αὐτούς πού εἶναι ἡμεροί. Καὶ καταλήγει: «Θεωρῶ ὡς αἰτίαν τοῦ γεγονότος, ὅτι ἡ κυριαρχία τῶν αἰρετικῶν ξαπλώθηκε τόσο πολὺ, τοὺς ἴδιους τοὺς ἑαυτούς μας»¹²⁰. Καὶ ἀλλοῦ σημειώνει: «Εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι ὁ Κύριος μᾶς ἐγκατέλειψε, διότι, ἀφοῦ παγώσαμε τὴν ἀγάπην, πληθύνθηκε ἡ ἀνομία μας»¹²¹. Αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ πάγωμα τῆς ἀγάπης σηματοδοτεῖ τὴν ἐμφάνιση τῆς διαστάσεως καὶ τῆς διαιρέσεως. Γιατί, πράγματι, ὅταν φύγει ἡ ἀγάπη, ἐμφανίζονται ἐχθρότητες, μίσση, ἐγωϊσμοί, φιλοδοξίες, προσωπικὰ συμφέροντα μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Καὶ μερικοὶ μέσα στὴν Ἐκκλησία, πού ἀπέκτησαν αὐτὰ τὰ πάθη, τὰ χρησιμοποιοῦν καὶ στὰ χρόνια τοῦ Μ. Βασιλείου ὡς «ὄπλον τοῦ πρὸς ἀλλήλους πολέμου», με τὴν πρόφαση μάλιστα ὅτι ὑπερασπίζονται δῆθεν «τὴν ὀρθοδοξίαν καὶ τὴν εὐσέβειαν». «Γι' αὐτό», ἐπιλέγει, «γε-

λοῦν οἱ ἄπιστοι, σαλεύονται οἱ ὀλιγόπιστοι· ἡ πίστις εἶναι ἀμφίβολη, ἡ ἄγνοια χύνεται στὶς ψυχές, ἐπειδὴ μιμοῦνται τὴν ἀλήθειαν αὐτοὶ πού με πονηρία νοθεύουν τὸν λόγον»¹²².

ε) *Ἡ ἔλλειψη εἰρήνης μεταξὺ τῶν ἐπὶ μέρους Ἐκκλησιῶν* καὶ πιστῶν, ἰδιαίτερα δὲ μεταξὺ τῶν ἐπὶ μέρος Ἐπισκόπων. Τόνιζε σὲ ὅλους τοὺς τόνους τὴν ἀξία τοῦ «ἀγαθοῦ τῆς εἰρήνης» ἢ τοῦ «τῆς εἰρήνης καλοῦ»¹²³. Αὐτῆς τῆς εἰρήνης, πού ὁ Κύριος μᾶς ἄφησε, οὔτε ἴχνος, λέγει, σήμερα δὲν μᾶς ἔμεινε, «οὕτως αὐτὴν ἀπηνῶς ἀπ' ἀλλήλων ἀπεδιώξαμεν»¹²⁴. Γι' αὐτὴν τὴν εἰρήνην ὁ ἴδιος κανέναν κόπον δὲν παρέλειψε, δὲν ὑπελόγησε τὸ μῆκος τῆς ὁδοπορίας, δὲν φοβήθηκε κανένα ἄλλο ἀπὸ τὰ ὀχληρά, προκειμένου νὰ ἐπιτύχει «τῶν μισθῶν τῆς εἰρηνοποιίας»¹²⁵. Πίστευε ὅτι καμιά ἄλλη ἀρετὴ δὲν προσιδιάζει στὸν χριστιανὸ τόσο ὅσο ἡ εἰρηνοποιία· γι' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς ὑποσχέθηκε στὸν εἰρηνοποιὸ τὸν μεγαλύτερο μισθό¹²⁶. Παρ' ὅλα αὐτά, ὁμως, δὲν θυσίαζε τὴν ὀρθότητα τῆς πίστεως χάριν τῆς εἰ-

122. Βλέπε: 92,123,11-21: «Ἦδη δὲ καὶ ὄπλον τοῦ πρὸς ἀλλήλους πολέμου ἢ ἐκδίκησης δῆθεν τῆς ὀρθοδοξίας ἐπινενόηται, καὶ τὰς ἰδίας ἐχθρας ἐπικυριώμενοι ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ἐχθραίνειν κατασχηματίζονται. Ἄλλοι δὲ τὸν ἐπὶ τοῖς αἰσχίτοις ἐκκλίνοντες ἔλεγχον τοὺς λαοὺς εἰς τὴν κατ' ἀλλήλων φιλονεικίαν ἐκμαίνουσιν, ἵνα τοῖς κοινοῖς κακοῖς τὸ καθ' ἑαυτοὺς συσκιάσωσι. Διὸ καὶ ἀσπονδὸς ἐστὶν ὁ πόλεμος οὗτος, τῶν τὰ πονηρὰ εἰργασμένων τὴν κοινὴν εἰρήνην ὡς ἀποκαλύπτουσιν αὐτῶν τὰ κρυπτὰ τῆς αἰσχύνης ὑφορωμένων. Ἐπὶ τούτοις γελῶσιν οἱ ἄπιστοι, σαλεύονται οἱ ὀλιγόπιστοι· ἀμφίβηλος ἢ πίστις, ἄγνοια κατακέχεται τῶν ψυχῶν, διὰ τὸ μμεῖσθαι τὴν ἀλήθειαν τοὺς δολοῦντας τὸν λόγον ἐν κακουργίᾳ».

123. Βλέπε: 114,143,16· καὶ: 250,309,10.

124. Βλέπε: 164,189,1-2: «(τότε χριστιανοὶ μὲν πρὸς ἀλλήλους εἰρήνην ἤγομεν, εἰρήνην ἐκείνην ἣν ὁ Κύριος ἡμῖν κατέλειπεν), ἦς νῦν οὐδ' ἴχνος ἡμῖν ὑπολέλειπται, οὕτως αὐτὴν ἀπηνῶς ἀπ' ἀλλήλων ἀπεδιώξαμεν»· καὶ: 70,103,5-11: «Ἀρχαῖας ἀγάπης θεσμοὺς ἀνανεοῦσθαι καὶ Πατέρων εἰρήνην, τὸ οὐράνιον δῶρον Χριστοῦ καὶ σωτήριον ἀπομαρνανθὲν τῷ χρόνῳ, πάλιν πρὸς τὴν ἀκμὴν ἐπαναγαγεῖν ἀναγκαῖον μὲν ἡμῖν καὶ ὠφέλιμον, τερπνὸν δὲ εὐ οἶδα ὅτι καὶ τῇ σῇ φιλοχρίστῳ διαθέσει καταφανήσεται. Τί γὰρ ἂν γένοιτο χαριέστερον ἢ τοσοῦτῳ τῷ πλήθει τῶν τόπων διηρημένους τῇ διὰ τῆς ἀγάπης ἐνώσει καθορᾶν εἰς μίαν μελῶν ἀρμονίαν ἐν σῶματι Χριστοῦ δεδεσθαι.».

125. Βλέπε: 97,129,5-8: «Ἐπὶ ταύτης οὐδὲ πόνον ἐλλείπειν ὄντινα οὖν ἐγνωκα, οὐ ταπεινὸν τι φθέγγασθαι ἢ ποιῆσαι, οὐχ ὁδοπορίας μῆκος ὑπολογίσασθαι, οὐκ ἄλλο τι τῶν ὀχληρῶν ὑποστεῖλαισθαι, ὥστε τῶν μισθῶν τῆς εἰρηνοποιίας ἐπιτυχεῖν.».

126. Βλέπε: 114,143,24-26: «Οὐδὲν γὰρ οὕτως ἰδίον ἐστὶ χριστιανοῦ ὡς τὸ εἰρηνοποιεῖν· διὸ καὶ τὸν ἐπ' αὐτῷ μισθὸν μέγιστον ἡμῖν ὁ Κύριος ἐπηγγείλατο» (Ματθ. 5,9). Βλέπε καί: 114,143,26-36: «...τὸ φιλόχριστον καὶ τὸ περὶ τὴν πίστιν ἀκριβές...».

118. Βλέπε: 212,249,9-12: «Καὶ γὰρ τῶν λοιπῶν τοὺς πλείστους ὀρώμεν, ὥσπερ ἐν ταῖς ἵπποδρομίαις, τοὺς μὲν ὡς τούτους, τοὺς δὲ ὡς ἐκείνους διηρημένους, καὶ συνεκβοῶντας τοῖς στασιάζουσι».

119. Βλέπε: 99,133,1-2: «...παρ' ἡμῶν οὐδὲν ἦν πλέον δυνατὸν γενέσθαι διὰ τὴν ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου περιεργείας ἡμῶν αὐτῶν πρὸς ἀλλήλους ἀσυμφωνίαν» καί: 99,131,34-35: «Ἄλλ' ἀπὸ μέσης ἀνεξεύξαμεν τῆς ὁδοῦ, ἀθυμήσαντες ὅτι ἀτελεῖς ἡμῖν ποιῶσι τοὺς ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τῶν Ἐκκλησιῶν καμάτων».

120. Βλέπε: 164,182,17-23: «(ἡμεῖς) τοσοῦτον ἀπέχομεν βαρβάρους ἐξημερῶσαι τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος καὶ τῇ ἐνεργείᾳ τῶν παρ' αὐτοῦ χαρισμάτων, ὥστε καὶ τοὺς ἡμέρους ἔχοντας τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἐξηργιάσθαι. Ἐαυτοὺς γὰρ λογίζομεθα καὶ ταῖς ἡμετέραις ἁμαρτίαις τὴν αἰτίαν τοῦ ἐπὶ τοσοῦτον χυθῆναι τῶν αἰρετικῶν τὴν δυναστείαν».

121. Βλέπε: 141,169,22-24: «Ταῦτα καὶ ἡμεῖς τῆς κοινῆς καταστάσεως τῶν πραγμάτων ἀπολαύομεν, προδήλως τοῦ Κυρίου ἐγκαταλιπόντος ἡμᾶς τοὺς διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν ψύξαντας τὴν ἀγάπην».

ρήνης και τῆς ἐνότητος¹²⁷. Ἔστεκε ἀκλόνητος και ἀνένδοτος και ἀδιάλλακτος «ἐπὶ τῆς ὑγιούς και ἀδιαστρόφου διδασκαλίας», «ἐπὶ τοῦ θησαυροῦ τῆς ὑγιαίνουσας πίστεως», «ἐπὶ τῆς ἀκριβοῦς τηρήσεως τῶν πατρικῶν παραδόσεων»¹²⁸, ἀπεχθανόμενος τὸν δογματικὸν «ἐπαμφοτερισμὸν» και «τὰς νόθους διαλλαγὰς» με αἰρετικούς, και τὴν «μεσότητα τῶν εὐφυῶν τούτων και χαριέντων»¹²⁹. Ἦθελε ὅσο τίποτε ἄλλο νὰ εἰρηνεύουν οἱ Ἐκκλησίαι και οἱ πιστοὶ μεταξύ τους, και θὰ ἔδινε και τὴ ζωὴ του για νὰ κατασβεσθεῖ ἢ «ἀναφθεῖσα ἀπὸ τὸν Πονηρὸν φλόγα τοῦ μίσους», ἀλλὰ ἐπιζητοῦσε τὴν ἀληθινὴν εἰρήνην, τὴν εἰρήνην ποὺ μᾶς ἄφησε ὁ Κύριος¹³⁰. Λαχταροῦσε «πρὸς μίαν ἐλθεῖν ἔνωσιν ἐκ τῆς κατὰ τὴν πίστιν κοινωνίας»¹³¹ με τὸ «φρόνημα ἀνένδοτον και τὸ στερέωμα τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως ἄσειστον»¹³². Ἐπεδίωκε πρωτίστως νὰ διαφυλάξει «τὴν Ἀποστολικὴν παρακαταθήκην» και «τὴν τῶν Πατέρων ἀγαθὴν κληρονομίαν», και ἐπὶ τῆ βάσει αὐτῆς τῆς πίστεως νὰ ἐπαναφέρει «πρὸς ἔνωσιν τὰς Ἐκκλησίας τὰς πολυμερῶς και πολυτρόπως ἀπ' ἀλλήλων διατηθεισας»¹³³.

127. Βλέπε: 140,167,27-28: «Μόνον ἀνένδοτον φυλασσέσθω τὸ φρόνημα ἡμῶν, ἄσειστον τὸ στερέωμα τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως διατηρείσθω...».

128. Βλέπε: 251,311,37-41: «...ἐπὶ τῆς ὑγιούς ἐστὶ ταύτης και ἀδιαστρόφου διδασκαλίας» και: 243,299,40-41: «...ὑπὲρ τοῦ κοινου κήματος, τοῦ πατρικου θησαυρου τῆς ὑγιαίνουσας πίστεως ἐστήκαμεν ἀγωνιζόμενοι» και: 243,298,21-22: «...ἢ ἀκριβῆς τηρήσις τῶν πατρικῶν παραδόσεων».

129. Βλέπε: 128,155,11-41.

130. Βλέπε: 128,154,25-35: «Ἐγὼ τὴν περὶ τὸ εἰρηνεύεσθαι τὰς Ἐκκλησίας τοῦ Κυρίου σπουδὴν ἔργω μὲν ἐνδέξασθαι ἀξίως οὕτω δεδύνημαι, ἐν δὲ τῇ καρδίᾳ μου τοσαύτην ἔχειν ἐπιθυμίαν φημι ὥστε ἡδέως ἂν και τὴν ζωὴν τὴν ἐμυτοῦ προέσθαι ὑπὲρ τοῦ τὴν ὑπὸ τοῦ Πονηροῦ ἐξαφθεῖσαν φλόγα τοῦ μίσους κατασβεσθῆναι... Εἰρήνην μέντοι τὴν ἀληθινὴν τὴν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου καταλειφθεῖσαν ἡμῖν ἐπιζητῶ, και ὁ παρεκάλεσά μοι εἰς πληροφορίαν ὑπάρξει οὐκ ἄλλο τι ἐπιθυμούντος ἐστὶν ἢ τῆς ἀληθινῆς εἰρήνης, κὰν ἄλλως τινὲς διαστρέφοντες τὴν ἀλήθειαν ἐξηγῶνται...».

131. Βλέπε: 133,160,16-17: (ἐπιθυμοῦσε νὰ ὑπάρχει μία Ἐκκλησία, ποὺ θὰ ἀποτελεῖτο ἀπὸ ὅλους ὅσους εἶχαν κοινὴ πίστη).

132. Βλέπε: 140,167,28-29: (Νὰ ἐνωθοῦν ὅλοι οἱ χριστιανοὶ ἐν εἰρήνῃ, με τὴν προϋπόθεση νὰ διαφυλάξουν ὑγιᾶς τὸ θερησκευτικὸ φρόνημά τους και ἀκλόνητῃ τὴν πίστη τους στὸν Χριστόν).

133. Βλέπε: 105,136,39-137,4: «...μηδὲ τὸ ἀποστολικὸν τῆς πίστεως κήρυγμα καταλιπούσας πρὸς τὴν ἐπιπολάζουσαν καινοτομίαν μετατεθῆναι... μὴ προδώτε ταύτην τὴν παρακαταθήκην» και: 114,143,20-23: «οἴμαι προσήκειν μίαν ταύτην εἶναι σπουδὴν τοῖς γνησίως και ἀληθινῶς δουλεύουσι τῷ Κυρίῳ τὸ ἐπαναγαγεῖν πρὸς ἔνωσιν τὰς Ἐκκλησίας τὰς πολυμερῶς και πολυτρόπως ἀπ' ἀλλήλων διατηθεισας» και στίχο: 30 «...και τὴν ὑγιαίνουσαν πίστιν μὴ καταπροδοῦναι».

Θεωροῦσε ὡς ἀπαραίτητη προϋπόθεση τῆς πολυπόθητης εἰρηνεύσεως και ἐνώσεως τῶν διασπασμένων τμημάτων τῆς Ἐκκλησίας τὸ «περὶ τὴν πίστιν ἀκριβῆς τε και εὐτονον» και τὸ «μὴ καταπροδοῦναι τὴν ὑγιαίνουσαν πίστιν», ὅπως αὐτὴ διατυπώθηκε στὶς ἀποφάσεις τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (και με τὴν προσθήκη τοῦ ἄρθρου περὶ τῆς Θεότητος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ποὺ λίγο ἀργότερα προσέθεσε ἢ Β' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος), «ἵνα καθαρὰ ἦ τοῦ Θεοῦ ἢ Ἐκκλησία μηδὲν ζιζάνιον ἐν ἑαυτῇ παραμειμένον ἔχουσα»¹³⁴. Νοσταλγοῦσε και ἐπεδίωκε ἢ ἔνωση και εἰρήνευση τῶν Ἐκκλησιῶν νὰ ἐπιτευχθεῖ ἐπὶ τῆ βάσει τῆς πίστεως τῶν «ἀρχαίων καιρῶν, ἡνίκα ἦνθον αἱ Ἐκκλησίαι τοῦ Θεοῦ ἐρριζωμένα τῇ πίστει, ἠνωμένα τῇ ἀγάπῃ ὥσπερ ἐν ἐνὶ σώματι μᾶς συμπνοίας διαφόρων μελῶν ὑπαρχούσης»¹³⁵. Γι' αὐτὸ γράφει στὸν Ἐπίσκοπο Αἰγῶν Πατρόφιλον, ὁ ὁποῖος δὲν θεωροῦσε ἀπαραίτητη προϋπόθεση για τὴν ἔνωση τὴν ὁμοψυχία στὴν πίστη: «Συγχώρεσέ με ποὺ δὲν καταδέχομαι νὰ γίνω “τῆς ζύμης τῶν ἑτεροδιδασκαλούντων”. Γι' αὐτὸ και σύ, ἀφήγοντας κατὰ μέρος τοὺς εὐπροσώπους ἐκείνους λόγους “ἐν πάσῃ παρησιᾷ ἔλεγγε τοὺς μὴ ὀρθοποδοῦντας πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου”»¹³⁶.

στ) Ἡ ἔλλειψη ἀγάπης μεταξύ τῶν χριστιανῶν, και ἰδιαίτερα μεταξύ τῶν Ἐπισκόπων, λόγω διαιρέσεων, ἀντιπαθειῶν και ἀποξενώσεως ἢ και ἐχθρότητος, ποὺ προκαλοῦσαν οἱ ἀτομικὲς φιλοδοξίες και τὰ ἐγωιστικὰ κίνητρα, οἱ ἀντιπαρθεσεις και οἱ καχυποψίες μεταξύ τους. Ὡς κραυγὴ ἀγωνίας και συναγερωμοῦ ἤχοῦν οἱ λόγοι του πρὸς τὸν Ἐπίσκοπο Ἰλλυριῶν Οὐαλεριανόν: «Δεινὸς ἐστὶ παρ' ἡμῖν λιμὸς ἀγάπης, ἀδελφὲ τιμιώτατε». Αὐτὴ ἢ πείνα ἀγάπης («ὁ λιμὸς ἀγάπης») προέρχεται ἀπὸ τὴ δραματικὴ ἔλλειψη ἢ ἐξαφάνιση τῆς ἀγάπης ἀπὸ τὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, γιατί «ἐπληθύνθη ἢ ἀνομία»¹³⁷.

(Συνεχίζεται)

134. Βλέπε: 114,143,28-31' και: 114,14,1-64.

135. Βλέπε: 164,188,33-35' και: 156,179,35-38.

136. Βλέπε: 250,309,30-33: «συγγνώσει ἡμῖν μὴ καταδεχομένους τῆς ζύμης γενέσθαι τῶν ἑτεροδιδασκαλούντων. Ὡστε, εἰ δοκεῖ, τῶν εὐπροσώπων ἐκείνων ἀφόμενος λόγων ἐν πάσῃ παρησιᾷ ἔλεγγε τοὺς μὴ ὀρθοποδοῦντας πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου».

137. Βλέπε: 91,121,9-11: «Δεινὸς γάρ ἐστὶ παρ' ἡμῖν λιμὸς ἀγάπης, ἀδελφὲ τιμιώτατε. Καὶ ἢ αἰτία πρόδηλος, ὅτι διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν ἐψύγη τῶν πολλῶν ἢ ἀγάπη» και: 141,169,23-24: «...προδήλως τοῦ Κυρίου ἐγκαταλιπόντος ἡμᾶς τοὺς διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν ψύξαντας τὴν ἀγάπην».

ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

Ἀναφορά σὲ μιὰ μελέτη

Ἡ καταγραφή καὶ μελέτη τῶν ιδεῶν ποὺ συνυφαίνονται μὲ τὶς ραγδαῖες μεταβολές τοῦ κόσμου μας μποροῦν νὰ συνδράμουν σημαντικὰ τὴν ἱστορικὴ παρουσία τοῦ ἀνθρώπου. Ὅσον ἀφορᾷ εἰδικὰ τὴν Ἱεραποστολική, ἢ βοήθεια ποὺ μπορεῖ νὰ προσφερθεῖ ἔχει νὰ κάνει μὲ τὴ βίωση ἢ –σὲ πολλὲς περιπτώσεις– καὶ μὲ τὴν ἀποζήτηση ἢ ἐπανεύρεση τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτοσυνειδησίας.

Τέτοιες σκέψεις μᾶς προξένησε ἡ μελέτη μιᾶς διδακτορικῆς διατριβῆς ποὺ ἐγκρίθηκε πρόσφατα ἀπὸ

Τοῦ κ. **ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Ν. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ**

Δρ. Θ. - πτ. Ν.

τὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Θωμᾶ Ἀκινάτη τῆς Ρώμης. Πρόκειται γιὰ τὸ πόνημα τοῦ John Mutiso - Mbinda, *Concepts of Mission in the World Council of Churches 1961-1991. A study of the historical developments in the understanding of Christian Mission in the documents of the World Council of Churches from New Delhi to Canberra*. Rome 1993, σσ. 246¹.

Τὸ βιβλίο ἐπιχειρεῖ ἱστορικὴ μελέτη τῆς ἐξέλιξης τῶν περὶ Ἱεραποστολῆς ἀντιλήψεων στοὺς κόλπους τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν, ὅπως αὐτὲς ἔχουν διατυπωθεῖ στὰ ἐπίσημα ἔγγραφα τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς του, τῶν Συνελεύσεων καὶ Ἱεραποστολικῶν Συνεδρίων του, καθὼς καὶ στὰ δύο ἐπίσημα περιοδικὰ του «The Ecumenical Review» καὶ «The International Review of Mission» (τὸ ὁποῖο πρωτοεκδόθηκε τὸ 1912 καὶ συνεχίζει νὰ ἐκδίδεται, ὄντας τὸ ἀρχαιότερο ἱεραποστολικὸ περιοδικό).

Ἡ πολὺ ἐνδιαφέρουσα αὐτὴ μελέτη καλύπτει τὴν τριακονταετία 1961-1991. Ἡ ἐπιλογή τοῦ ἔτους 1961 ὡς ἀφετηριακοῦ σημείου δὲν εἶναι αὐθαίρετη. Ὅπως ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας ἐπισημαίνει (σελ. 1, 5, 27), τὸ ἔτος αὐτὸ ὑπῆρξε σημαντικό γιὰ μιὰ σειρά λόγων οἱ ὁποῖοι ἀξίζει νὰ μνημονευθοῦν, διότι ἔχουν νὰ κάνουν μὲ τὴν περιπέτεια τῆς Ἱεραποστολῆς στὸ χῶρο τῆς οἰκουμενικῆς κίνησης καὶ προσδιορίζουν σὲ ἰκανὸ βαθμὸ τὸ στίγμα τῆς περιόδου ποὺ ἀκολούθησε: α. Κατὰ τὸ ἔτος αὐτὸ (19 Νοεμβρίου - 5 Δεκεμβρίου) πραγματοποιήθηκε ἡ Γ' Συνέλευση τοῦ Π.Σ.Ε., γιὰ πρώτη φορὰ σὲ χώρα τοῦ Τρίτου Κόσμου (Νέο Δελχί

Ἰνδιῶν). β. Στὴ Συνέλευση αὐτὴ τὸ περίφημο «Διεθνὲς Ἱεραποστολικὸ Συμβούλιο» (International Missionary Council, ἰδρύθηκε τὸ 1912) ἐνωματώθηκε στὸ Π.Σ.Ε. καὶ δημιουργήθηκε ἡ «Ἐπιτροπὴ γιὰ τὴν Παγκόσμια Ἱεραποστολή καὶ Εὐαγγελισμό» (C.W.M.E.). γ. Στὴν ἴδια Συνέλευση ἔγινε δεκτὴ νέα, τριαδολογικὴ βάση τοῦ Π.Σ.Ε., διευρύνθηκε, δηλαδή, τὸ βασικὸ ἀρθρο τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτη του (διατυπωμένο ἀπὸ τὴν Α' Γενικὴ Συνέλευση στὸ Ἀμστερνταμ τὸ 1948) ποὺ προέβλεπε ὅτι τὸ Π.Σ.Ε. εἶναι κοινωμία ἐκκλησιῶν ποὺ ἀναγνωρίζουν τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ ὡς σωτήρα, καὶ ἐπισημάνθηκε ὅτι ἡ κοινωμία αὐτὴ δοξολογεῖ τὸν Πατέρα, Υἱὸ καὶ Ἅγιο Πνεῦμα². δ. Οἱ Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίες τῆς Ε.Σ.Σ.Δ., Πολωνίας, Ρουμανίας, Βουλγαρίας ἔγιναν δεκτὲς ὡς πλήρη μέλη τοῦ Π.Σ.Ε. ε. Γιὰ πρώτη φορὰ ἡ ΡΚαθολικὴ Ἐκκλησία ἔστειλε ἐπίσημα παρατηρητὲς σὲ Συνέλευση τοῦ Π.Σ.Ε., ἡ δὲ Β' Βατικανὴ Σύνοδος (1962-65) ἐξέδωσε ἀποφάσεις ποὺ ἐπέδρασαν στὴ συζήτηση γιὰ τὴ σχέση Ἱεραποστολῆς καὶ Ἐκκλησίας.

Ὁ συγγραφέας χειρίζεται μὲ ἀνεση τὸ ὕλικό του καὶ διατάσσει τὸ ἔργο του βασικὰ σὲ ἔξι κεφάλαια. Ὅπως θὰ φανεῖ ἀπὸ τὴ σύντομη ἀναφορὰ μας στὸ περιεχόμενό τους, ἡ ἐξέλιξη τῶν ἱεραποστολικῶν ιδεῶν προσεγγίζεται μέσα ἀπὸ βασικὲς θεματικὲς ἐνότητες.

Πρῶτο Κεφάλαιο: Παρουσιάζεται τὸ ἱστορικὸ διάγραμμα τῆς προτεσταντικῆς ἱεραποστολικῆς κίνησης ἀπὸ τὸ 1910 (Παγκόσμιο Ἱεραποστολικὸ Συνέδριο στὸ Ἐδιμβούργο) μέχρι καὶ τὸ 1991 (Ζ' Συνέλευση τοῦ Π.Σ.Ε. στὴν Καμπέρα) μέσα ἀπὸ τὴν πορεία ποὺ διέγραψαν εἴκοσι περίπου οἰκουμενικὲς συνελεύσεις, διασκέψεις κ.λπ.

Δεύτερο Κεφάλαιο: Ἐξετάζονται ἡ «Σωτηρία» καὶ ἡ «Μεταστροφή», κατηγορίες σημαντικὲς στὴν κατανόηση τῆς Ἱεραποστολῆς. Εἰδικότερα ἐρευνᾶται τὸ θεολογικὸ περιεχόμενο ποὺ τοὺς δόθηκε, ἡ σχέση τους μὲ τὴν Ἐκκλησία καὶ τὴ Βασιλεία, ὁ διάλογος μὲ ἄλλες θρησκείες, ἡ σχέση Εὐαγγελίου καὶ Πολιτισμοῦ.

2. Βλ. Νίκου Μασσούκα, *Οἰκουμενικὴ Κίνηση: Ἱστορία - Θεολογία*, ἐκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1986, σελ. 255. Ἐνδεικτικὰ γιὰ βασικὲς ὀρθόδοξες θέσεις βλ. G. Williams, π. Γ. Φλωρόφσκυ: *Εἰσαγωγή στὴ σκέψη του*, ἐκδ. Παρουσία, Ἀθήνα 1989, σελ. 66-70, 79 καὶ Andrew Blane (ed.), *Georges Florovsky, Russian Intellectual - Orthodox Churchman*. SVSP, New York 1993, σελ. 119.

1. Τὸ ἔργο ἔχει ἐκδοθεῖ ἰδιωτικὰ, ἐνδέχεται ὅμως νὰ ἀκολουθήσει ἐπαυξημένη ἐκδοσὴ του ἀπὸ ἐκδοτικὸ οἶκο.

Τρίτο Κεφάλαιο: Έρευνάται μία από τις σημαντικότερες αλλαγές, ή μετάβαση από την αντίληψη περί Ίεραποστολής που ένεργούν οι «χριστιανικές» πρὸς τις μὴ χριστιανικές χώρες, στην αντίληψη περί Ίεραποστολής ὀποθενδήποτε πρὸς ὀπουδήποτε, πολυδρομής καὶ πολυδιάστατης (mission in six continents, multi-directional and multi-dimensional). Μέσα σ' αὐτὸ τὸ πλαίσιο ἐξετάζονται ἐκκλησιολογικὰ ζητήματα καὶ ἡ πρόταση γιὰ κοινὴ μαρτυρία καὶ ἱεραποστολικὴ δράση.

Τετάρτο Κεφάλαιο: Προσεγγίζεται ἡ κατανόηση τῆς Ίεραποστολῆς ὡς «Ἀνανέωσης» καὶ «Μετασχηματισμοῦ». Ἐξετάζεται ἡ προέλευση αὐτῆς τῆς θεώρησης καὶ συναφῆ ζητήματα, ὅπως τὸ Κοινωνικὸ Εὐαγγέλιο, τὸ αἴτημα τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς εἰρήνης, ἡ ἀλλαγὴ τῶν κοινωνικῶν δομῶν καὶ ἡ σύνδεση τοῦ Εὐαγγελίου μὲ τὰ συγκεκριμένα δεδομένα κάθε τοπικῆς καὶ πολιτιστικῆς συνάφειας (contextualization).

Πέμπτο Κεφάλαιο: Ἐκτίθεται ἡ Τριαδολογικὴ βάση τῆς Ίεραποστολῆς καὶ εἰδικότερες πλευρὲς τῆς, ὅπως ἡ Ίεραποστολὴ ὡς συμμετοχὴ στὸ ἔργο τοῦ Θεοῦ καὶ ὡς κήρυγμα τῆς Βασιλείας, ἡ σχέση Ίεραποστολῆς καὶ Ἑσχατολογίας κ.λπ.

Ἑκτο Κεφάλαιο: Ἐδῶ ὁ συγγραφέας διατυπώνει, ἀπὸ ΡΚαθολικὴ σκοπιὰ, τὴν κριτικὴ του πάνω στὶς βασικὲς ἱεραποστολικὲς ἀντιλήψεις τοῦ Π.Σ.Ε. Στὴν ἴδια ἐνότητα ἐκθέτει περιληπτικὰ τὶς θέσεις τῶν Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν - μελῶν τοῦ Π.Σ.Ε., στὶς ὁποῖες θὰ ἀναφερθοῦμε παρακάτω.

Στὸ τέλος κάθε Κεφαλαίου γίνεται μία ἀνακεφαλαίωση καὶ διατυπώνονται ὀρισμένα συμπεράσματα. Τῶν ἔξι Κεφαλαίων προηγεῖται *Εἰσαγωγή*, ὅπου δηλώνονται ὁ σκοπός, ἡ μέθοδος καὶ τὰ προβλήματα τῆς ἐν λόγω μελέτης. Στὸ τέλος βρισκόμε α. Πίνακες τῶν Ίεραποστολικῶν Συνεδριῶν, τῶν Συνελεύσεων καὶ τῆς διοικητικῆς διάρθρωσης τοῦ Π.Σ.Ε., καὶ β. Βιβλιογραφία, ἡ ὁποία εἶναι πλούσια καὶ μαρτυρεῖ τὴν πρόσβαση τοῦ συγγραφέα στὸ πηγαιὸ ὕλικὸ (βλ. καὶ τὶς Εὐχαριστίες του, σελ. ν), πράγμα, βεβαίως, προσμετράται στὶς ἀρετὲς τοῦ ἔργου του.

Ὁ συγγραφέας καταδεικνύει ὅτι στὸ χώρο τοῦ Π.Σ.Ε. συντελέστηκαν κατὰ καιροὺς μεταβολὲς (οἱ ὁποῖες ἐξεικονίζονται στὰ προεκτεθέντα Κεφάλαια) στὴν κατανόηση τῆς χριστιανικῆς Ίεραποστολῆς. Οἱ μεταβολὲς αὐτὲς σχετίζονται καὶ μὲ τὴν πορεία τοῦ οἰκουμενικοῦ διαλόγου καὶ μὲ τὶς γενικότερες ἱστορικὲς συγκυρίες. Τὸ βιβλίον εἶναι περιεκτικὸ, γραμμένο μὲ γνώση καὶ ἀπευθύνεται σὲ ἐνήμερους τῶν ζητημάτων τῆς Ίεραποστολῆς ἢ γενικὰ τῆς οἰκουμενικῆς κίνησης. Ἀκριβῶς λόγῳ τοῦ θέματός του, δὲν κατασιάνεται μὲ ἀνάπτυξη τῶν ἱεραποστολικῶν ἀπόψεων -

κατηγοριῶν - ὄρων, ἀλλὰ τὶς προϋποθέτει ὡς γνωστὲς προκειμένου νὰ ἐξετάσει ἱστορικὰ τὴν ἐξέλιξη, σύγκρουση ἢ διαδοχὴ τους. Ἀντίστοιχα, καὶ ἡ κριτικὴ τους εἶναι ἐξ ἀνάγκης πυκνὴ, σχετικὰ βραχεία ἀλλὰ καὶ μεστή.

Μέσα ἀπὸ τὴ διερεύνηση τῶν ντοκουμέντων τῆς περιόδου 1961-1991 διαφαίνεται πρῶτα ἀπ' ὅλα πόσο ἡ περὶ τὴν Ίεραποστολὴ διερώτηση ἀπτεται τοῦ μυελοῦ τῶν ἐκκλησιολογικῶν ζητημάτων. Ἡ ἱεραποστολικὴ συνείδηση εἶναι ὀμολογὴ τῆς βασικῆς παραδοχῆς μας περὶ τῶν σχέσεων τοῦ Ἀκτίστου καὶ τοῦ κτιστοῦ, ὀμολογὴ δηλαδὴ τοῦ κατὰ πόσο ἐκλαμβάνουμε τὸν Χριστιανισμό ὡς ἱδεολογία ἢ ὡς ἀτομικὴ εὐσέβεια, ὡς κοινωνικὸ ὄραμα ἢ ὡς Ἐκκλησία κ.ο.κ. Ἔτσι, οἱ μεταβολὲς στὴν κατανόηση τῆς Ίεραποστολῆς στοὺς κύκλους τοῦ Π.Σ.Ε. ἀνταναικλῶν τὶς οἰκουμενιστικὲς διερωτήσεις καὶ ζυμώσεις, π.χ. ὅσον ἀφορὰ τὰ ζητήματα γιὰ τὴ σχέση Πίστης καὶ Ἐκκλησίας, Χριστολογίας καὶ Πνευματολογίας, κοινωνικῆς παρουσίας καὶ λειτουργικῆς ζωῆς, Ἱστορίας καὶ Ἑσχατολογίας κ.λπ. Καὶ δὲν εἶναι, βεβαίως, παράδοξο ἂν ἕνας Ὁρθόδοξος αἰσθανθεῖ ὅτι μπορεῖ νὰ ἐκφέρει ἴδιαν ἀποψη μέσα σ' αὐτὴ τὴν πολύτιμὴ ἱεραποστολικὴ συζήτηση³. Ὁ συγγραφέας ὄντως ἀναγνωρίζει ἰδιαίτερο ρόλο στὴ θέση καὶ στὶς θέσεις τῶν Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν στὸ Π.Σ.Ε. Σημειώνει (σελ. 3, 193) ὅτι ἡ περὶ Ίεραποστολῆς ἀντιλήψή τους διαφέρει σημαντικὰ ἀπὸ αὐτὴ τοῦ προτεσταντικοῦ κόσμου καὶ ὅτι γι' αὐτὸ συχνὰ οἱ πρῶτοι προτιμοῦν νὰ συγκαλέσουν δικὰ τους ἱεραποστολικά συνέδρια ἢ νὰ διατυπώσουν διαφοροποιήσεις τους (σελ. 46, 76)⁴. Στὸ τέλος δὲ τῶν Συμπερασμάτων του (σελ. 217) σημειώνει ὅτι θὰ εἶναι πολὺ σημαντικό γιὰ τὴν οἰκουμενικὴ κίνηση ἂν ἡ Ὁρθόδοξη προοπτικὴ ληφθεῖ σοβαρὰ ὑπόψη.

Ὁ συγγραφέας ἐπισημαίνει (σελ. 217-218) ἔξι θέματα, στὰ ὁποῖα —παρὰ τὴν ἐπιγραμματικότητά τους— ἀνακεφαλαίωvεται ὁ προβληματισμὸς του, καὶ στὰ ὁποῖα ἐπιθυμεῖ νὰ ἐπιστήσει τὴν προσοχὴ τῶν διαλεγόμενων μερῶν: 1) Περιεχόμενο καὶ σκοπὸς τῆς χριστιανικῆς Ίεραποστολῆς, 2) Τριαδολογικὴ βάση τῆς, 3) Χριστολογικὴ καὶ Πνευματολογικὴ βάση τῆς, 4) Περιεχόμενο τῆς Σωτηρίας, 5) Σχέση μεταξὺ τῆς ἐπιδιώξης ἐνότητος καὶ τῆς Ίεραποστολῆς, 6) Σχέση μεταξὺ Ίεραποστολῆς καὶ ἄλλων θρησκευῶν, εὐαγγε-

3. βλ. π.χ. τὴν πρόσφατη διένεξη περὶ τὴν πρόσληψη τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ἀλάσκας ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξη: Michael Oleksa, *Is your God too small?*: Sourozh 53 (1993) 19-23.

4. βλ. καὶ Ἀνδρούσης Ἀναστάσιος (Γιαννουλάτος), *Συνέδριο Παγκοσμίου Ίεραποστολῆς καὶ Εὐαγγελισμοῦ*: Πάντα τὰ Ἑθνη 31 (1989) 3-7, ὅπου ἐπισημαίνεται ὁ ἀναβαθμισμένος ρόλος τῆς Ὁρθόδοξης ἀντιπροσωπείας στὸ πλέον πρόσφατο ἱεραποστολικὸ συνέδριο τοῦ Π.Σ.Ε. (Στὴν Ἀντώνιο τῶν Η.Π.Α., Μάιος 1989).

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΚΩΝ/ΝΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΤΟΥ ΕΞ ΟΙΚΟΝΟΜΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΝ ΤΟΥ 1821*

Κατήλθεν λοιπόν εις τὴν Ἑλλάδα, ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ, τὸ πρῶτον εἰς τὸ Ναύπλιον (1834), ὕστερον δὲ εἰς τὰς Ἀθήνας (1837), προκειμένου νὰ συνεχίσῃ τοὺς ἀγῶνας του εἰς τὸ μέγα τῆς ἀρετῆς ἀγωνιστήριον... Ὡς σημειοὶ ὁ Πολύκαρπος Συνοδινὸς «πάνοπλος ὁ μέγας ἀνὴρ κατήλθεν εἰς τὸν ἀγῶνα» ὑβρίσθη· ἐπροπηλακίσθη· ἐσυκοφαντήθη ὑπὸ τῶν ψευδοφιλελευθέρων, ἀλλ' αὐτὸς ἀνένδοτος ἐπολέμησε κατ' αὐτῶν²⁰⁴ ἔχων,

ὡς ὄπλα ἰσχυρά, τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν πολυμάθειαν καὶ τὴν ἀληθῆ φιλοπατριάν²⁰⁵. Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς διατυπώνει καὶ τὴν προσωπικὴν του ἀποψιν περὶ τοῦ Κ. Οἰκονόμου. «Δέν διστάζω νὰ ὀνομάσω τὸν Κωνσταντῖνον Οἰκονόμον νέον Μάρκον Εὐγενικόν, σθεναρῶς ἀγωνισθέντα ὑπὲρ τῆς Ὁρθοδοξίας»²⁰⁶.

Δέν νομίζομεν ὅτι ὑπερβάλλει ὁ Πολύκαρπος Συνοδινός. «Ὁ πολὺς οὗτος Ἕλληνας, ὁ πύρι-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 135 τοῦ ὑπ' ἀρ. 3/1995 τεύχους.

204. Δέον νὰ σημειωθῆ ὅτι ἡ ὅλη πνευματικὴ κατάσταση τοῦ μόλις δημιουργημένου Ἑλληνικοῦ Κράτους διαγράφεται ὡς εἰς τὸν ἡμερήσιον Τύπον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὅσον καὶ εἰς κείμενα καὶ ἐπιστολάς διαφόρων λογίων. Ἐνδεικτικὸν τούτου εἶναι ἐπιστολὴ τοῦ Νεοφύτου Δούκα, πρὸς τὸ περ. «Θεατῆς» τοῦ Μιχαὴλ Σχινᾶ, με ἡμερομηνίαν 7 Αὐγούστου 1837 ἐκ τῆς Αἰγίνης, ὅπου καὶ δημοσιεύεται ἀπόσπασμα αὐτῆς. «Εἶθε νὰ ἐπινοῦν οἶνον πάντες οἱ λόγοι, ἵνα μὴ ἐμαίνοτο ἐπ' ἀλλήλους! Αὐτοὶ δέ, ὡς εἶοικε, γεύονται οἶνον χολῆς καὶ πικρίας· καὶ διὰ τοῦτο κινοῦνται εἰς ἐμέτους κατ' ἀνδρῶν ὧν οὐκ εἰσὶν ἱκανοὶ λύσαι τὸν ἴμαντα τῶν ὑποδημάτων. Ἐλεεῖνοι Ἕλληνες! Ἀνόητοι Ἕλληνες! Τῶν οἰκίων ὑμῶν ἐπιπαραμένον, ὑμεῖς ἄδετε καὶ καταδέτε ὅποια οἱ βάρβαροι αἰῶνες ἐκφέρουσι; Κατὰ τοῦ Οἰκονόμου τοιαῦτα; Καὶ πόσους ἔχομεν Οἰκονόμους; Ἀλλ', ὡς φαίνεται, ὅταν ἀνεχώρησεν ἡ τύχη ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος, ἔλαβε μεθ' ἑαυτῆς καὶ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἀλήθειαν.» περ. «Θεατῆς», ἀρ. 16, 25 Αὐγούστου 1837, σ. 2-3.

λίου καὶ πολιτισμοῦ. Τέλος διατυπώνει (σελ. 218) τὴν ἀποψιν ὅτι ἡ μελέτη αὐτῶν τῶν καίριων σημείων μπορεῖ νὰ ἀποτελέσει καὶ σημαντικὴ παράμετρο τῶν σχέσεων Π.Σ.Ε. καὶ ΡΚαθολικῶν, οἱ ὅποιες βρῖσκονται σὲ ἐξέλιξη (ἂς μᾶς ἐπιτραπῆ ἐδῶ νὰ σημειώσουμε ὅτι ἔχουν ἤδη ὑπάρξει ἐλληνικῆς Ὁρθόδοξης κριτικῆς ἱεραποστολικῶν διατυπώσεων τῆς Β' Βατικανῆς Συνόδου)⁵.

Ἡ εὐχὴ τοῦ συγγραφέα γιὰ σπουδὴ μᾶς βρῖσκει ἀπολύτως συμφώνους. Ἦδη τὸ ἐν λόγῳ πόνημα ἀποτελεῖ μᾶλλον πολὺ θετικὴ συμβολὴ πού ἐλπίζομε νὰ προσεχτεῖ.

5. Ἐνδεικτικά: ἀρχμ. Νεκταρίου Χατζημυχάλη, *Ἁγία Τριάς καὶ Ἐξωτερικὴ Ἱεραποστολή*, Ἀθῆναι 1976, καὶ Elias Voulgarakis, *Zur Erklärung über das Verhältnis der Kirche zu den nicht - christlichen Religionen: Stimmen der Orthodoxie zu Grundfragen des II. Vatikanums*, Wien 1970, 187-228. Ἄς σημειωθῆ, ἐπίσης, ὅτι ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Π.Σ.Ε. ἐνέκρινε τὴ σύγκληση παγκοσμίου ἱεραποστολικοῦ συνεδρίου τὸ 1996 με κύριον θέμα «Εὐαγγέλιο καὶ Πολιτισμός». Βλ. «Ἐνημέρωσις» I-1994/1-2, σελ. 8.

Τοῦ κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΠΟΥΓΑΤΣΟΥ

νος ἱερεὺς καὶ κηρυξ τῆς Ἐκκλησίας, ὁ κλεινὸς τῶν Ἑλλήνων διδάσκαλος²⁰⁷ εἰσελθὼν εἰς ἓνα γιγαντώδη ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς Ὁρθοδοξίας, ἡ ὁποία ἐπολεμήθη ὑπὸ πολλῶν ποικιλοτρόπως, συνεκρούσθη μετὰ πολλῶν συμπατριωτῶν του, λόγῳ τῶν ἀρχῶν τὰς ὁποίας ἐπρέσβευε. «Ἄλλ' ὁ καθαρὸς πατριωτισμὸς» σημειοὶ ὁ Τισχεδόρφος (Tischendorf), «καὶ ὁ εὐγενὴς καὶ ὑπερήφανος αὐτοῦ χαρακτήρ τὸν ἐνίσχυον, ὅπως ὑπομείνη πάντα, χωρὶς νὰ ἀπομακρυνθῆ οὐδὲ βῆμα τῆς ὁδοῦ, ἣν ἀπ' ἀρχῆς ἐχάραξεν ἑαυτῷ. Θρησκεία καὶ γλώσσα, ὧν ἐπόθει τὴν ἀπαρέγκλιτον τήρησιν, ὑπῆρξαν ἀπ' ἀρχῆς δι' αὐτὸν οἱ πρὸς ἀνέγερσιν τῆς Ἑλλάδος δύο ἰσχυροὶ μοχλοὶ· καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ αἰτία, δι' ἣν κατέβαλε πᾶσαν αὐτοῦ τὴν δραστηριότητα, ὅπως ἐπιθέσῃ εἰς τὴν νίκην του τὴν σφραγίδα τῆς ἀθανασίας»²⁰⁸.

Γενικώτερον, δέον νὰ σημειωθῆ, ὅτι ὁ Κ. Οἰκονόμος συνέβαλλε τὰ μέγιστα κατὰ τὰς τρεῖς Περιόδους τῆς νεωτέρας μας Ἱστορίας, Προεπαναστατικῆς, Ἐπαναστατικῆς καὶ Περιόδου συγκροτήσεως τοῦ νεωτέρου Ἑλληνικοῦ Κράτους.

Ἄλλ' ὅμως «ὁ Μέγας οὗτος τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας Ρήτωρ, ὁ τέλειος καὶ εὐφραδῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους Διδάσκαλος, ὁ πρῶτιστος

205. Ἰδ. Πολυκάρπου Συνοδινού, Κ. Οἰκονόμος... ἐνθ' ἀναστ., «Ἐκκλ. Φάρος», Ζ' (1911), σ. 36.

206. Αὐτόθι.

207. Μιχ. Γ. Σχινᾶ, Ἐπιτάφιος Λόγος εἰς Κ. Οἰκονόμον, «Αἰὼν» 1505/11-3-1857.

208. «Αἰὼν» 1516/22-4-1857.

τών συγγραφέων τῆς νέας Ἑλλάδος, ὁ πανηγυριστῆς τῶν Μαρτύρων καὶ τῶν Ἡρώων τοῦ ἀγώνος τῆς ἀνεξαρτησίας, ὁ πιστὸς στρατιώτης καὶ μέχρι τελευταίας πνοῆς ἀφοσιωμένος μάρτυς τῆς Πίστεως καὶ τῆς γλώσσης τοῦ ἑλληνικοῦ... τῆ ὥρα 4 μ.μ. τῆς τελευταίας Παρασκευῆς, τῆς 8 Μαρτίου ἡμέρας, παρέδωκεν ἐν γαλήνῃ πρὸς τὸν Κύριον τὸ πνεῦμα τῆς ζωῆς αὐτοῦ»²⁰⁹.

Ἡ Πατρις τὸν τίμησε κατὰ τὴν κηδεῖαν του μὲ τιμὰς τοιαύτας, ὁποῖας ὀλίγα τῶν τέκνων τῆς ἔτυχον. «Ἡ κηδεῖα τοῦ νεκροῦ», ἔγραφεν ὁ Τύπος τῆς ἐποχῆς ἐκεῖνης, «ἐγένετο ἐθνικὴ. Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς ἡμῶν, ἐξαιρετικὴν ἀπονέμων τελευταίαν τιμὴν εἰς τὴν μνήμην τοῦ περιφανοῦς ἀνδρός, καὶ γινόμενος οὗτος ὁ πρῶτος διερμηνεὺς τῆς εὐχῆς τῶν Ἑλλήνων ἀπάντων, διέταξεν, ὅπως ἀπονεμηθῶσι πρῶτον τὸ παράσημον τῶν Μεγάλων Ταξιαρχῶν, καὶ δεῦτερον αἱ τιμαὶ τοῦ ἀντιστρατήγου εἰς τὸν νεκρὸν. Ἡ βασιλικὴ ἔμπνευσις ὑπῆρξεν ἀληθῶς ἐπιτυχῆς ἐνθουσιώδους, ὅπως ἑλληνικῆ. Εἷς Διδάσκαλος τοῦ Γένους, ὁποῖος ὁ Οἰκονόμος ἰσοδυναμεῖ πρὸς στρατάρχην. Μορφωτῆς καρδίας καὶ νοός, τί διαφέρει, εἰμὴ κατ' ὄνομα ἑνὸς στρατάρχου, ὁδηγούντος εἰς τὴν νίκην ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης; Οἱ Συνοδικοὶ ἅπαντες καὶ Κλήρος πολὺς, οἱ Ὑπουργοὶ καὶ τὰ Βουλευτικὰ Σώματα, οἱ Πρόσβειοι τῆς Ρωσσίας καὶ Βαυαρίας καὶ Ὑπασπισταὶ τοῦ Βασιλέως, ὁ στρατὸς τῆς πρωτεύουσας καὶ ἡ ὑπαλληλία ὁλόκληρος, οἱ φοιτηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου, τῆς Ριζαρείου Σχολῆς, τῶν Γυμνασίων καὶ λοιπῶν Σχολείων, ἐνωθέντες μετὰ τοῦ ὄλου συρρεῦσαντος Λαοῦ τῆς πόλεως, συνώδευσαν τὸν νεκρὸν εἰς τὴν ἐσχάτην αὐτοῦ κατοικίαν μετὰ πομπῆς, ὁποῖαν ἄλλην δὲν εἶδον εἰσεῖται αἱ Ἀθηναίαι...»²¹⁰.

(Συνεχίζεται)

209. «Αἰὼν» 1505/11-3-1857. Ὁ δὲ Ρηγόπουλος εἰς τὸν ἐπισημειωμένον λόγον του ἔγραφε: «Πλέον δὲν θέλει ἀντιχῆσει ἐνώπιον ἡμῶν, ἢ σοβαρὰ καὶ εὐγλωττος φωνὴ σου! Μέχρι τῆς χθῆς, μέχρι τοῦ μελαγχολικοῦ ἡλιοβασιλεύματος καὶ τῆς τελευταίας στιγμῆς τοῦ θανάτου σου, ἐλάλει πατριωτικὰ λόγια... Ἀλλὰ πλέον δὲν θέλομεν σὲ ἀκοῦσαι! Ἐπίσης ἔπεσες καὶ σὺ ὁ δυνατὸς, ὅπως ἔπεσεν ὁ Κολοκοτρώνης, ὅπως ἔπεσεν ὁ Σολωμὸς, ὅπως ἔπεσεν προχθῆς ὁ Δεληγιάννης, καὶ πρὸ ὀλίγου ὁ Λάζαρος Κουντουριώτης, ὅπως πίπτουν πᾶσαν ἡμέραν οἱ ἐνδοξοὶ συνομηλικές σου, οἱ γηραιοὶ ἀγωνισταὶ τῆς πατρίδος μας, περιφρονούμενοι φεῦ! Ἀπὸ τοῦς οὐδέποτε ἴσως αἰσθανθέντας πόνον Ἑλληνικῆς καρδίας! Ἄλλ' ἂν ἡ στήλη τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς κρημνίζεται ἀπὸ τὴν θύελλαν ὁ ἑλληνικὸς ὄμιλος ἀγῶν δὲν πίπτει, ἢ ἑλληνικὴ Πίστις καὶ Πατρις δὲν νικῶνται, ἀλλὰ νικῶσι». Αὐτόθι.

210. «Αἰὼν» 1505/11-3-1857.

ΕΠΙΣΗΜΟΙ ΔΟΞΟΛΟΓΙΑΙ ΜΕΓΑΛΩΝ ΕΟΡΤΩΝ, ΕΠΕΤΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΕΛΕΤΩΝ

Ἐνα ιδιαίτερα εὐχρηστο βοήθημα γὰρ τοὺς κληρικούς καὶ ἱεροψάλτες μας. Στὴν προσεγμένη, δέχρωμη καὶ χρυσόδετη αὐτὴ ἔκδοσή μας, περιέχονται πλήρεις Δοξολογίες γὰρ: Νέον Ἔτος, Κοπὴ Βασιλόπιττας, Λιτάνευση ἱερῶν Εἰκόνων, 25ῃ Μαρτίου, Τελετὴ Σταυροπροσκυνήσεως, Ἡμέρα Ἐνόπλων Δυνάμεων (15 Αὐγούστου), Ὑψωση Τιμίου Σταυροῦ, Ἅγιο Ἀρτέμιο (προστάτη Ἑλλ. Ἀστυνομίας), Νικητήρια (28ῃ Ὀκτωβρίου), Ἐθνικὴ Ἀντίσταση. Σχῆμα 17X24, σελίδες 48.

Γεωργίου Β. Μαυρομάτη Ἡ ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ Μὲ πατερικὴ ἀνάλυση

Μὲ τὴν εὐκαιρίαν συμπληρώσεως 1900 ἐτῶν ἀπὸ τῆς συγγραφῆς τοῦ τελευταίου βιβλίου τῆς Καινῆς Διαθήκης (95-1995), ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία ἔθεσε σὲ κυκλοφορίαν τὸ ἔργο αὐτό, ἄρτιο ἀπὸ πλεονάς ἐμφανίσεως πλαστικοποιημένο ἐξώφυλλο καὶ 16 σελίδες κείμενον σὲ τετραχρωμία, χαρτὶ σαμονά, πλήρες ἀπὸ πλεονάς περιεχομένου. Παρουσιάζει, μετὰ τὸ κείμενο καὶ τὴ μετάφραση, ἐνρῦτατο σχολιασμὸ βασιμμένο κυρίως στοὺς ἁγίους Ἀνδρέα καὶ Ἀρέθα, ἐπισκόπους Καισαρείας, οἱ ὁποῖοι ἐρμήνευσαν καὶ ἐμβάθυναν περισσότερο ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους Πατέρες στὸ θεόπνευστο βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως.

Γεωργίας Π. Κουνάβη Ὁ ΠΟΝΟΣ

Ἀγιογραφικὴ καὶ πατερικὴ προσέγγιση

Ὅσο κι ἂν ὁ πόνος εἶναι ἀνεπιθύμητος ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, ἐντούτοις εἶναι καὶ ἀναπόφευκτος. Ἄν κατανοήσουμε τὴ σημασίαν ἀλλὰ καὶ τὴ χρησιμότητά του, τότε μπορεῖ νὰ ἀποβῆ λυτρωτικὸς. Στὸ βιβλίον αὐτὸ τῶν 324 σελίδων γίνεται πλήρης ἀνάλυση τῆς Θεολογίας καὶ τῆς εὐεργεσίας τοῦ πόνου, σὲ δύο Μέρη καὶ τέσσερα Κεφάλαια: Τὸ μυστήριον τοῦ πόνου – Ὁ πόνος τοῦ θανάτου – Ἡ ἀντιμετώπιση τοῦ πόνου – Οἱ καρποὶ τοῦ πόνου.

ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Ἰασιῶν 1 - 11521 Ἀθήνα,

τηλ. 01/72.28.008,

fax 72.38.149.

Δραγατσάνιου 2 - πλατ. Κλαυθμῶνος,

τηλ. 33.10.977, 32.28.637.

Καὶ προσεχῶς: Ἐθνικῆς Ἀμύνης 9α - Θεσσαλονίκη,
τηλ. (031) 275.626.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

«Θεοφιλές παράδειγμα προς μίμηση»

Ὁ ἐν Φαναρίῳ πρόσφατος ἑορτασμός τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας ἐπεσημάνθη διὰ τοῦ Συλλειτουργοῦ τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου μετὰ Συνοδικῶν Ἀρχιερέων καὶ μετ' Οὐκρανῶν ἐπισκόπων, ἐκπροσώπων τῶν Ὁρθοδόξων Οὐκρανῶν τῆς διασποράς, ὑπαχθέντων εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Σεπτοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Οὕτως, ὡς ἐτονίσθη ἐπίσημως ὑπὸ τοῦ Προκαθημένου τῆς πρωτοθρόνου ἐν τῇ Ὁρθοδοξίᾳ Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐτέθη τέρμα εἰς μακρὰν περιόδον, καθ' ἣν «διὰ λόγους πολιτικῶν συγκυριῶν ἠναγκάσθησαν ἀδελφοὶ ὁμαιόμενες οὐχὶ μόνον ἐν τῇ πίστει, ἀλλὰ ἐν τῇ ἐθνικῇ καταγωγῇ, νὰ ζήσουν κερχωρισμένοι καὶ ἀσυντόνιστοι, στερηθέντες καθ' ὅλην τὴν περίοδον ταύτην τῶν πολλαπλῶν ἀγαθῶν τῆς ἐνότητος καὶ ἐν Θεῷ συνεργασίας μεταξύ των ἀφ' ἐνὸς καὶ μετὰ πνευματικοῦ τινὸς συνεκτικοῦ κέντρου αὐτῶν ἀφ' ἑτέρου».

Διὰ τοῦ ὀφειλομένου εἰς τὴν ἀξιέπαινον πρωτοβουλίαν τῶν Οὐκρανῶν ἐπισκόπων εὐτυχούς τούτου γεγονότος, ὡς προσετέθη ὑπὸ τοῦ Παναγιωτάτου, «δὲν ἐπουλώνονται ἀπλῶς ὀδυνηραὶ πληγαὶ τοῦ παρελθόντος, ἀλλὰ καὶ προσφέρεται θεοφιλές παράδειγμα πρὸς μίμησην καὶ εἰς τοὺς εἰς ἀπειραριθμούς ομάδας ἢ ὁμολογίας κατακερματισμένους ἑτεροδόξους».

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ δέον νὰ ἐκφραστοῦν ἔπαινοι πρὸς τὴν ΕΤ-2, ἣτις μετέδωκε τὸ ὡς ἄνω Συλλεΐτουργον ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ Πανσέπτου Πατριαρχικοῦ Ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, τὸ ὁποῖον ἐκ τοῦ σύνεγγυς παρηκολούθησαν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ὁ Δήμαρχος Ἀθηναίων κ. Ἀβραμόπουλος καὶ ὁ Ἄρχων Μέγας Λογοθέτης καὶ Εὐεργέτης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τοῦ ἔθνους κ. Παναγιώτης Ἀγγελόπουλος, ὅστις συνεβάλετο ὄχι μόνον εἰς τὴν ἀνέγερσιν καὶ τὸν ἐμπλουτισμὸν τοῦ Πατριαρχικοῦ Οἴκου, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀνακαίνισιν καὶ περιλαμπρὸν διακόσμησην τοῦ ὡς ἄνω Ἱ. Ναοῦ.

Πρέπει νὰ εἶναι ζῶσα καθημερινὴ πραγματικότης

Διὰ τὸν ἑορτασμὸν τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθο-

δοξίας ὁ ἀπανταχοῦ τῆς γῆς Ὁρθόδοξος Ἑλληνομὸς ὠργάνωσε λαμπρὰς πανηγυρικὰς ἐκδηλώσεις. Ἐκτὸς τῶν τελεσθέντων ἐν Φαναρίῳ, ἰδιαιτέρως πρέπει νὰ μνημονευθῇ ἡ ὑπὸ τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ καὶ Συνοδικῶν Ἀρχιερέων τελεσθεῖσα ἐν τῷ Ἱ. Καθεδρικῷ Ναῷ Ἀθηνῶν καθιερωμένη ἐπίσημος Δοξολογία, εἰς τὴν ὁποίαν παρέστη κατὰ τὴν πρώτην δημοσίαν ἐμφάνισιν αὐτοῦ ὁ νέος Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κ. Κ. Στεφανόπουλος, ὡς καὶ πλήθος ἐπισήμων καὶ ἡγετικῶν στελεχῶν τῆς Κυβερνήσεως, τῶν πολιτικῶν Κομμάτων, τῶν διαφόρων Ἀρχῶν, ἄλλων δογμάτων, διπλωματικῶν ἀποστολῶν κ.λπ.

Ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἐκδηλώσεων τούτων τόσον ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ὅσον καὶ ἄλλαι κορυφαῖαι προσωπικότητες τοῦ πολιτικοῦ κόσμου ἐξύμνησαν εἰς δηλώσεις των τὸν μετὰ τοῦ ἔθνους σύνδεσμον τῆς Ὁρθοδοξίας, ὡς καὶ τὴν καθ' ὅλου ἀποστολὴν αὐτῆς ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ Ἐνώσει καὶ τῇ καθ' ὅλου Οἰκουμένῃ.

Εἶναι περιττὸν νὰ ἐπαναλάβωμεν, ὅτι οἱ ὕμνοι πρὸς τὴν Ὁρθοδοξίαν πρέπει ὄχι μόνον νὰ γίνονται ἐκ «φολλορικῆς» συνηθείας, ἀλλὰ καὶ νὰ συνοδεύονται ὑπὸ καθολικοῦ κοσμοθεωρητικοῦ καὶ βιοθεωρητικοῦ προσανατολισμοῦ τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσεως κυβερνώντων καὶ κυβερνωμένων, συμφώνου πρὸς τὰ αἰτήματα τῆς Ὁρθοδοξίας, ἡ ὁποία δὲν πρέπει νὰ θεωρῆται μόνον «σύμβολον», ἀλλὰ καὶ ζῶσα καθημερινὴ πραγματικότης, ἐμψυχούσα πάσας τὰς ὄντικαὶς πτυχὰς τῶν «Ὁρθοδόξων» καὶ ὀδηγοῦσα αὐτοὺς εἰς τὴν ἐν Χριστῷ ἀνακαίνισιν καὶ Ὁρθοπραξίαν.

Ἐκδήλωσις πρὸς ἐξύμνησιν τῆς Ὁρθοδοξίας

ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ τ. Προέδρου τῆς Δημοκρατίας κ. Κωνσταντίνου Καραμανλῆ ἐπραγματοποιήθη τὴν 25ην Φεβρουαρίου ἐν τῷ Μεγάλῳ Μουσικῆς ἐκδήλωσις πρὸς ἐξύμνησιν τῆς Ὁρθοδοξίας, διοργανωθεῖσα κατ' ἀξιέπαινον τρόπον ὑπὸ τῆς «Ἐνώσεως Δημοσιογράφων Ἰδιοκτητῶν Περιοδικοῦ Τύπου», καθ' ἣν ἔψαλαν ἀφ' ἐνὸς χορωδία Ἑλλήνων τῆς Κορυτσᾶς, οἵτινες διατηροῦν ἀκμαιότατον τὸ ἐλληνορθόδοξον φρόνημα,

καὶ ἀφ' ἑτέρου ἢ γνωστῆ διεθνούς φήμης χορωδία τοῦ κ. Λυκούργου Ἀγγελοπούλου, ἣτις παρουσίασεν ὕμνους ποιηθέντας καὶ μελοποιηθέντας ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πατρῶν κ. Νικοδήμου.

Ὁ Πρόεδρος τῆς ΕΔΙΠΤ κ. Βλάσιος Σωκρατίδης, ἀφοῦ ἐξύμνησε τὴν Ὁρθοδοξίαν διὰ γλαφυρᾶς ὁμιλίας, ἀπένευμε μετάλλια καὶ τιμητικὰ διπλώματα εἰς Ὁρθ. Πατριαρχεῖα, Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας, Προκαθημένους καὶ Ἀρχιερεῖς αὐτῶν, Ἀκαδημαϊκούς, Καθηγητὰς καὶ ἄλλας προσωπικότητας, ἐκ μέρους τῶν ὁποίων ἐξέφρασε εὐχαριστίας πρὸς τὴν ΕΔΙΠΤ καὶ τὸν Πρόεδρον αὐτῆς ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Μεσσηνίας κ. Χρυσόστομος, ὅστις διὰ τῆς διακρινούσης τὸν λόγον του κρυσταλλίνης διανείας ἐξήρε τὸ ἔργον τῆς «Ἐνώσεως Δημοσιογράφων Ἰδιοκτητῶν Περιοδικοῦ Τύπου» καὶ ὑπέμνησε τὸ μεγαλεῖον τῆς ἐξυμνηθείσης Ὁρθοδοξίας.

«Ποτὲ δὲν εἶναι ἐντελῶς ἀργὰ»

Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Κορίνθου, Σικυῶνος, Ζεμενοῦ, Ταρσοῦ καὶ Πολυφέγγου κ. Παντελεήμων ἐν βαρυσημάντῳ ἄρθρῳ αὐτοῦ εἰς ἀθηναϊκὴν ἐφημερίδα ὑπὸ τὸν τίτλον «Σκοπιανό: Ἀκόμη καὶ τώρα δὲν εἶναι ἀργὰ», διὰ τῆς διακρινούσης τὸν λόγον του ρωμαλεότητος καὶ παρρησίας ἀνεφέρθη εἰς «τὸ θέμα τοῦ κρατιδίου τῶν Σκοπίων», διὰ νὰ ἐπισημάνῃ, ὅτι «δυστυχῶς οἱ δικές μας παραλείψεις, μικροκομματικὲς ἢ πελατειοκομματικὲς ἐνέργειες», αἱ ὁποῖαι φθάνουν εἰς «τὰ ὅρια τῆς ἐθνικῆς προδοσίας...», ὑποθήκευσαν τὴν ἐδαφικὴ ἀκεραιότητα τῆς σύγχρονης Ἑλλάδας».

Τὸ ἄρθρο καταλήγει δι' ἀπαντήσεως εἰς τὸ ἐρώτημα: «Καὶ τί νὰ γίνῃ τώρα;». Ἡ ἀπάντησις αὕτη τοῦ Ἁγίου Κορίνθου ἔχει ὡς ἐξῆς: «Δυστυχῶς οἱ περιστάσεις γιὰ ἐξεύρεση βιώσιμης λύσεως ἔγιναν πολὺ ἰσχνές, ἀλλὰ ποτὲ δὲν εἶναι ἐντελῶς ἀργὰ. Οἱ Ἕλληνες Ρωμοὶ ἔχουμε καὶ πείρα καὶ γνώσεις καὶ ἐξυπνάδα καὶ μέσα καὶ γνωριμίες καὶ ἱστορικὰ φόντα καὶ διπλωμάτες ἱκανοὺς καὶ βαριὰ ἀπέραντη καὶ διαχρονικὴ πολιτιστικὴ κληρονομία καὶ γενικὰ κατάλληλο ἀνθρώπινο δυναμικὸ διαθέτουμε. Αὐτὸ ποῦ μᾶς εἶναι ἀναγκαῖο εἶναι τὸ ὅτι γιὰ τὸ Σκοπιανὸ ὅπως καὶ ἄλλα θέματα χρειαζόμεθα γνήσια φιλοπατρία, ἑλληνικὸ ἐνθουσιασμό, ἀρχοντιά καὶ προπαντὸς θεραπεία ἀπὸ τῆς χρόνια ἀγκύλωση τοῦ μικροκομματισμοῦ, τῆς κομματικοπελατείας καὶ

τόσων ἄλλων, νὰ ἀποδείξουμε ἔμπρακτα καὶ μὲ θυσίες, ὅτι εἶχε μεγάλο ἄδικο ὁ Φαλμεράγιερ καὶ ὅτι εἴμεθα γνήσιοι ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ τῶν διαδόχων των ποῦ ἐξένισαν τὴ σιδερένια Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία καὶ τελικὰ ποῦ διαδοχικὰ ἔλαμψαν τὸ 1821, ποῦ τριπλασίασαν τὴν πατρίδα τὸ 1912-1913 καὶ ἔγραψαν τὸ ἡρωϊκὸ ἔπος στὴ Βόρεια Ἥπειρο καὶ στὸ Ρούπελ καὶ στὴν Κρήτη τὸ 1940».

Κύκνειον ᾄσμα περὶ τῆς σχέσεως Θεολογίας καὶ Ἐκκλησίας

Ἡ πρὸς Κύριον αἰφνιδία ἐκδημία τοῦ διακεκριμένου Κοσμητοροῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Βασιλείου Τσάκωνα συνέπεσε κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς κυκλοφορίας τοῦ προηγουμένου τεύχους τοῦ περιοδικοῦ «Ἐκκλησία», εἰς τὸ ὁποῖον τεύχος ἐδημοσιεύετο τὸ κύκνειον ᾄσμα αὐτοῦ. Πρόκειται περὶ τῆς προσφωνήσεως αὐτοῦ ὡς Κοσμητοροῦ πρὸς τὸν ἐκπροσωποῦντα τὸν Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον κ. Σεραφεῖμ Ἀντιπρόεδρον τῆς Ἱ. Συνόδου Σεβ. Μητροπολίτην Σιδηροκάστρου κ. Ἰωάννην κατὰ τὸ ὑπ' αὐτῆς παρατεθὲν γεῦμα πρὸς τοὺς Καθηγητὰς τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν ἐν τῷ Διορθοδόξῳ Κέντρῳ Πεντέλης ἐξ ἀφορμῆς τοῦ εορτασμοῦ τῆς μνήμης τοῦ ἱεροῦ Φωτίου.

Ὁ διακριθεὶς διὰ τὴν σεμνότητα, μελιχιότητα καὶ ἠπιότητα αὐτοῦ ἀείμνητος Κοσμητορ, ἀναφερθεὶς, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, εἰς τὸ ζήτημα τῶν σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ Θεολογίας, ἐτόνισε τὰ ἐξῆς:

«Ἡ Ἐκκλησία, ὡς ἐκφραστὴς τῶν χαρισμάτων καὶ λειτουργιῶν τοῦ Πνεύματος, ὡς Δοχεῖον τῆς Χάριτος, ὡς διακονία πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ὡς ἀγιαστικὴ δύναμις καὶ ὡς κλίμαξ μετάγουσα τοὺς ἐκ γῆς πρὸς οὐρανόν, ὀφείλει νὰ διατηρῇ τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως μέσα εἰς ἓνα κόσμον κατακερματισμένον καὶ νὰ ἐπιβεβαιωῇ τὴν ταυτότητά της δι' ὅλων τῶν φορέων της, κλήρου καὶ λαοῦ, διὰ τῆς θείας χάριτος, ἢ ὁποῖα κατὰ τὸν Παῦλον, ὡς θησαυρὸς οἰκεῖ ἐν ὀστρακίνοις σκεύουσιν, “ἵνα ἡ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως ἧ τοῦ Θεοῦ καὶ μὴ ἐξ ἡμῶν”. Καὶ ἡ Θεολογία αὐτὴν τὴν φύσιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ λειτουργίαν ζητεῖ νὰ ἐκφράσῃ καὶ διατυπώσῃ καὶ μόνον ἡ Θεολογία τῆς Ἐκκλησίας εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ καὶ ἐργασθῇ, διότι ὅ,τι διαφοροποιεῖ τὴ σοφίαν τῶν σοφῶν ἀπὸ τὴν ἱεράν ἐπιστήμην εἶναι θεϊκὸν μῆνυμα, τὸ ὁποῖον ἡ Θεολογία ἐρμηνεύει

και εις την βίωσιν του οποίου προτρέπει τους τροφίμους της μέσω των αγιαστικών της Έκκλησίας πράξεων και λειτουργιών. Έκκλησία και Θεολογία συνιστούν την έκφρασιν της θείας αποκαλύψεως και βιοῦν τὸ ἀπ' αἰῶνος κεκρυμμένον μυστήριον, τὸ ὁποῖον ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν ἐφανερώθη εἰς ὄλους ἐκείνους, εἰς τοὺς ὁποίους ὁ Θεὸς ἠθέλησε νὰ φανερώσῃ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης, «ὃ ἐστιν Χριστὸς ἐν ἡμῖν, ἡ ἐλπίς τῆς δόξης».

Εἶθε ὁ ἀείμνητος Καθηγητὴς νὰ γνωρίζῃ νῦν τὸν πλοῦτον τῆς ἐξαρθείσης ὑπ' αὐτοῦ δόξης ταύτης «ἐν σκηναῖς δικαίων», και εἶθε ἡ σύζυγος και αἱ τρεῖς θυγατέρες αὐτοῦ νὰ ζοῦν ἐν τῇ «ἐλπίδι τῆς δόξης» ταύτης και νὰ «μὴ λυπῶνται καθὼς και οἱ λοιποὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα» (Κολ. α', 27· Α' Τιμ. δ', 13).

«Κατὰ γυναικῶν ἡ νομοθεσία»

Ὁρθῶς ἐξήρθη τὸ γεγονός, ὅτι κατὰ τὴν συνάντησιν τῶν γυναικῶν ὑπουργῶν τῆς Εὐρώπης τὸν Μάρτιον 1994 ἐν Βρυξέλλαις κατηγγέλθη τὸ ἀπαράδεκτον γεγονός, ὅτι «τὰ μέσα μαζικῆς ἐνημερώσεως και ἡ διαφήμισις ἀποτελοῦν τὸν παραμορφωτικὸν καθρέπτην τῆς συγχρόνου γυναικὸς και εὐθύνονται διὰ τὴν διαστρεβλωμένην εἰκόνα, ἡ ὁποία τῆς ἀποδίδεται, και διὰ τὴν διαιώνισιν στερεοτύπων διὰ τὰ δύο φύλα, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι ρεαλιστικά». Ἡ διαπίστωσις αὐτῆ ἐπαληθεύει διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν τοὺς λόγους τοῦ ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, ὁ ὁποῖος και σήμερον θὰ ἐπανελάμβανε, ὅτι «ἄνδρες ἦσαν οἱ νομοθετοῦντες και κατὰ γυναικῶν ἡ νομοθεσία».

Ὅθεν ὀρθῶς ἐτονίσθη ἐν ὀρθοδόξῳ περιοδικῷ, ὅτι «ἡ πραγματικότης αὐτῆ, ἀπαράδεκτη και ὑποτιμητικὴ γιὰ τὴ γυναῖκα, ὑπογραμμίζει τὴν κρίσιν τῶν ἀξιών... και τὴν ἐξευτελιστικὴ ἐμπορευματοποίηση τῆς γυναίκας ἀπὸ τὸν διαφημιστικὸ πυρετό. Ἐπὶ τέλους πρέπει νὰ σταματήσουν νὰ διαφημίζουν τὴ γυναῖκα σὰν «γλάστρα» ἢ σὰν σεξουαλικὸ ἀντικείμενο».

Ε.Δ.Θ.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Τὴν 6ην Φεβρουαρίου ἡμέραν Δευτέραν ἐτελέσθη κατὰ τὸ εἰωθὸς ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Κοιμήσεως Θεοτόκου Πεντέλης Συνοδικὴ Θεία Λειτουργία ἐπὶ τῇ ἐορτῇ τοῦ Ἱεροῦ Φωτίου. Μετὰ τὸ πέρας τῆς Θ. Λειτουργίας ἐπηκολούθησε κοινὴ σύσκεψις τῶν μελῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου και τῶν καθηγητῶν τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν Ἀθηνῶν και Θεσσαλονίκης ἐπὶ τοῦ θέματος «Ἡ ὄντολογικὴ ἐννοια τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὸν Ἱερὸν Φώτιον», ὅπερ εἰσηγήθη ὁ ἔλλογιμώτατος Καθηγητὴς κ. Βλάσιος Φειδᾶς.

— Τὴν 7ην και 8ην Φεβρουαρίου ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν και πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεὶμ προήδρευσε τῶν κατὰ μῆνα τακτικῶν εργασιῶν τῆς Δ.Ι.Σ.

— Τὴν 16ην Φεβρουαρίου, ἡμέραν Πέμπτην, τὴν Ἀρχιεπισκοπείαν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐπισκέφθη ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Γορτύνης και Ἀρκαδίας κ. Κύριλλος (τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης).

— Τὴν 20ην Φεβρουαρίου ἡμέραν Δευτέραν, τὴν Ἀρχιεπισκοπείαν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐπισκέφθη ἀντιπροσωπεῖα τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας.

— Τὴν 21ην Φεβρουαρίου ἡμέραν Τρίτην, τὴν Ἀρχιεπισκοπείαν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐπισκέφθη ὁ ἐν Ἀθήναις Πρέσβυς τῆς Σουηδίας.

— Τὴν Δευτέραν 27ην Φεβρουαρίου, τὴν Ἀρχιεπισκοπείαν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐπισκέφθη ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Πράγας κ. Δωρόθεος συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Θεοφ. Ἐπισκόπου Μιχαλόβστσε κ. Ἰωάννου.

— Τὴν Τετάρτην 8ην Μαρτίου ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος ἐδέχθη τὸν ἐνταῦθα παρεπιδημοῦντα Μακαριώτατον Πάπαν και Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας κ. Παρθένιον, συνοδευόμενον ὑπὸ παραγόντων τοῦ παλαιφάτου Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας.

ΡΩΜΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ὁ Πάπας Ἰωάννης Παῦλος Β', ἐν μηνύματι αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται εἰς τὸν κινηματογράφον, ἐτόνισεν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ὅτι «δὲν δύναται νὰ ὀρισθῇ ὡς ἐλευθερά καλλιτεχνικὴ ἔκφρασις ἡ στάσις ὅσων, χωρὶς αἴσθημα εὐθύνης, ἐγείρουν ἐξευτελιστικὰς ἀμίλλας, τῶν ὁποίων τὰ βλαβερὰ ἀποτελέσματα ἀναγινώσκομεν καθημερινῶς εἰς τὰς σελίδας τῶν δελτίων εἰδήσεων».

— Ὁ Πάπας Ἰωάννης Παῦλος Β' ἀπεδέχθη πρότασιν τοῦ Προέδρου τῆς Ἀμερικῆς Μπιλ Κλίντον περὶ στενωτέρας συνεργασίας Βατικανοῦ και Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς.

— Ἐν Nowosibirsk τῆς Σιβηρίας ἐκυκλοφορήθη ἡ πρώτη ρωμαιοκαθολικὴ ἐκκλησιαστικὴ ἐφημερίς. Ἀρχισυντάκτης αὐτῆς εἶναι ἰταλὸς ἱερεὺς.

— Ἐν τεμάχιον τοῦ «τείχους τοῦ Βερολίνου» ἐτοποθετήθη εἰς τοὺς κήπους τοῦ Βατικανοῦ.

— Ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος τῶν ἐν Ἀθήναις Ἑλλήνων ΡΚαθολικῶν κ. Νικόλαος Φώσκολος κατὰ τὴν ὁμιλίαν του ἐν τῷ ΡΚαθολικῷ Ναῷ τοῦ ἀγίου Διονυσίου ἐτόνισεν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, τὰ ἐξῆς: «Κατὰ τὴ διάρκεια τῶν αἰώνων ἔχουν δημιουργηθῆ βραχυκυκλώματα σ' αὐτὸ τὸ θεϊκὸ ρεῦμα ζωῆς, ποῦ διέρχεται διὰ μέσου τῶν μελῶν τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ. Ἐχουν δημιουργηθῆ ἐμφράγματα, ποῦ δὲν ἀφήνουν νὰ κυκλοφορήσῃ ὁμαλὰ τὸ αἶμα πρὸς κάθε μέλος τῆς Ἐκκλησίας».

Ε.Θ.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

Ἰωάννου Δημοπούλου, *Τὰ παρὰ τὸν Ἀλιάκμονα Ἐκκλησιαστικά*, Θεσσαλονίκη 1994, σελ. 912.

Χάρη στὴ γενναιοδωρία τοῦ Οἰκονόμου π. Ἰω. Κ. Βατάλη καὶ τὴν φροντίδα τοῦ π. Λεωνίδη Ψαριανοῦ, ἔφτασε στὰ χέρια μου ὁ πολῦτιμος καὶ ὀγκώδης αὐτὸς τόμος, ποὺ ὀφείλεται στὴν ἐπὶ δεκαετίες ὀλόκληρες μελέτη καὶ ἀκαταπόνητη προσπάθεια τοῦ κ. Ἰω. Δ. Δημοπούλου. Ὁ σ. δὲν εἶναι οὔτε φιλόλογος, οὔτε θεολόγος. Ἐχει σπουδάσει οἰκονομικὲς ἐπιστήμες, τὶς ὁποῖες ἐγκαίρως ἐγκατέλειψε γιὰ ν' ἀφοσιωθεῖ στὴ διακονία τῆς Ἐκκλησίας, ὀλοκληρωτικά. Ἐπὶ σαράντα χρόνια ὑπηρετήσε πιστὰ στὴν Ἱερὰ Μητρόπολη Σερβίων καὶ Κοζάνης, ὡς Γραμματεὺς. Καταγόμενος ἀπὸ τὸ γραφικὸ χωριὸ Πολύρραχο (κοντὰ στὰ Σέρβια), ἐπιδόθηκε μὲ ζῆλο καὶ ἀφοσίωση στὴν πνευματικὴ διακονία καὶ ἱστορία τοῦ τόπου, δηλ. τῆς περιοχῆς τῆς Ἱ. Μ. Σερβίων καὶ Κοζάνης, συλλέγοντας ὑλικὸ ποὺ ἀφορᾷ ὄχι μονάχα τὴν ἐκκλησιαστικὴν, μὰ καὶ τὴ γενικώτερη ἱστορία τοῦ τόπου. Ἄκουγα, πὼς μόλις συνταξιοδοτήθηκε πρὶν λίγα χρόνια, κλείστηκε στὸ γραφεῖο του καὶ προσπαθοῦσε νὰ δαμάσει τὸ ἀπέραντο ὑλικὸ ποὺ εἶχε μαζέψει τόσα χρόνια τώρα, μὰ δὲν περιμένα τέτοια καὶ τόσο μεγάλης σημασίας ἐργασία. Ὁ σ. ὑπερέβη πράγματι τὶς προσδοκίαις μας, καὶ τοῦτο εἶναι ὁ πρῶτος λόγος νὰ τὸν εὐχαριστήσουμε καὶ νὰ τὸν συγχαροῦμε. Ἀπὸ τὰ οἰκονομικὰ καὶ τὰ ὑπηρεσιακὰ τῆς ὑπαλληλικῆς (ἔστω καὶ ἱερατικῆς) γραφειοκρατίας, τὸν βλέπουμε ξαφνικὰ νὰ παρουσιάζεται μ' ἓνα ἔργο, ποὺ χρειάζεται ικανότητες ἱστορικοῦ, θεολόγου, ἀρχαιολόγου, λαογράφου, προικισμένου τέλους συγγραφέως! Ὁ ἴδιος, μὲ σεμνότητα καὶ μετριοφροσύνη, ἐλαχιστοποιεῖ τὴν ἀξία τῆς προσφορᾶς του. Ὁμως, ὁ εἰδικὸς ἀναγνώστης, καὶ μόνο μὲ τὸ ξεφύλλισμα τοῦ ὀγκώδους αὐτοῦ τόμου, σὲ μεγάλο σχῆμα (24X30,5 ἐκστ.), θὰ ἰδεῖ πὼς τὸ βιβλίον δὲν εἶναι ἀπλῶς μὴ προσπάθεια, μὰ ἓνας ἄθλος κυριολεκτικά!

Ὅπως μᾶς ἐξομολογεῖται στὸν Πρόλογό του ὁ σ., μέσα στὰ σαράντα χρόνια τῆς διακονίας του στὴ Γραμματεία τῆς Ἱ. Μητροπόλεως, καὶ ἐρχόμενος σὲ συχνὴ ἐπαφή μὲ τὸν τόπο, τὰ πρόσωπα καὶ τὴν ἱστορία τους, προσπάθησε νὰ πληροφορηθεῖ «*γιὰ πρόσωπα καὶ πράγματα καὶ γεγονότα τοῦ παρελθόντος*» (σελ. 6), σκόνταψε ὅμως στὴν ἔλλειψη τῶν στοιχείων καὶ τῆς εἰδικῆς βιβλιογραφίας. Ἄρχισε, λοιπόν, τὴν ἔρευνα, νύχτα - μέρα, σὲ ὅλους τοὺς πιθανοὺς χώρους ὅπου ὑπόπτεψε τὴν ὑπαρξὴ στοιχείων, ὑλικῶν,

γιὰ νὰ καταγράψει πρόσωπα, κτίσματα ἐκκλησιαστικὰ κ.λπ. Καθ' ὅσον, ὠστόσο, διεπίστωσε πὼς, δὲν μπορεῖς εὐκόλα «*νὰ προσπεράσεις τὸ κάθε πρόσωπο, παραμερίζοντας καὶ ἀγνοώντας τὶς πράξεις καὶ τὸν περίγυρο ποὺ τὸ ἀγγίζουν, καὶ νὰ παραγνωρίσεις τὴ μικρὴ ἢ ὅποιαν ἱστορία συνδέεται μὲ τὶς πράξεις του καὶ τὸν καιρὸ του. Καὶ δὲν ἦταν, ἐπίσης, εὐκόλο νὰ προσπεράσεις ἀπὸ κάθε ἐνορία, νὰ περιορισθεῖς στὰ αὐστηρῶς θρησκευτικά, καὶ ν' ἀγνοήσεις παντελῶς τὴ γενικώτερη παρουσία καὶ τὴν κάποια πορεία τοῦ χωριοῦ μέσα στὸ χώρο καὶ στὸ χρόνο. Ὅλα, ἄλλωστε, ἐκκλησιαστικὰ καὶ γενικώτερα, εἶναι ἀνάμικτα καὶ δὲν μπορεῖς νὰ τὰ ξεχωρίσεις...*» (σελ. 7). Μὲ αὐτὸ τὸ σκεπτικὸ, ὁ κ. Δημόπουλος, χωρὶς νὰ φεισθεῖ κόπο ἢ δαπάνη, ἔχτισε μὲ τὸ ἔργο του ἓνα μνημεῖο γιὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ καὶ τὴν γενικώτερη ἱστορία τοῦ τόπου, δηλ. τῆς ἐπαρχίας τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Σερβίων καὶ Κοζάνης, καὶ δὲν θὰ μπορεῖ πιά κανεὶς νὰ γράψει γιὰ ἀνάλογα θέματα τῆς Κοζάνης δίχως νὰ συμβουλευθεῖ τὸ σπουδαιότατο τοῦτο βιβλίον.

Ἀπὸ ἄποψη μεθόδου προσεγγίσεως τῶν θεμάτων, τὸ ὑλικὸ ἐπέβαλε στὸ συγγραφέα ν' ἀκολουθήσει ἓνα δρόμο ἀνάλογο πρὸς τὶς ἀπαιτήσεις τοῦ δρομολογίου ποὺ εἶχε νὰ κάμει. Προτάσσει τὰ περὶ τῶν Ἐπισκοπῶν καὶ τῆς Μητροπόλεως γενικὰ (ἀπὸ τὸν ε' αἰῶνα, ποὺ μαρτυρεῖται ἐπισκοπὴ Καισαρείας, ἴσαμε σήμερα), ἐξετάζει τὴν ἱστορία τῶν Ἀρχιερέων ποὺ διακόνησαν τὶς ὡς τώρα Ἐπισκοπὲς καὶ τὴ σημερινὴ Μητρόπολη, ἐκθέτει τὴν ἱστορία τῶν Ἱερῶν Μονῶν καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν Ἰδρυμάτων, ἱστορεῖ τὶς λεπτομέρειες τῶν οἰκισμῶν καὶ τῶν ἐνοριῶν τῶν μεγάλων ἐκκλησιαστικῶν κέντρων (Κοζάνης καὶ κομποπόλεων Σερβίων καὶ Βελβενδοῦ) καὶ κατόπιν μᾶς δίνει λεπτομερῶς τὰ σχετικὰ μὲ τὶς ὑπόλοιπες ἐνορίες ὅλων τῶν χωριῶν τῆς Ἐπαρχίας, μὲ τὴν ἀλφαβητικὴ σειρὰ τους, ἔτσι ποὺ ὁ πίνακας τῶν περιεχομένων νὰ εἶναι καὶ Εὐρετήριο συγχρόνως.

Ὁ σ. ἀγγίζει μὲ γνώση ἀλλὰ καὶ μὲ ἰδιαίτην εὐαισθησία τὰ πράγματα τοῦ τόπου. Σκύβει στὴν ἐπιγραφὴ καὶ στὰ θεμέλια μᾶς παλαιᾶς ἐκκλησίας, μὰ θαυμάζει καὶ τὸν ὑπεραιωνόβιο πλάτανο τῆς Λευκοπηγῆς· περιγράφει τὴν σοφὴν, πνευματικὴ καὶ ποιμαντικὴ στοργὴ τοῦ σημερινοῦ Μητροπολίτου Σερβίων καὶ Κοζάνης γιὰ τὸν λαὸ τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ δὲν ἀγνοεῖ καὶ τὸ ἔργο τοῦ ὀλιγογράμματος ἱερέως μᾶς ἀπομακρυσμένης καὶ φτωχῆς ἐνορίας τῆς Ἐπαρχίας. Καὶ μᾶς δίνει, μαζὶ μὲ τὸ περιγραφικὸ καὶ ἱστορικὸ κείμενο-πλαίσιο, καὶ πλούσιο φωτογραφικὸ ὑλικὸ πα-

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ίερά Αρχιεπισκοπή Ἀθηνῶν

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 37, παρ. 2, καὶ 67 τοῦ Ν. 590/1977, «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», ὡς καὶ τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 33 καὶ 34 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου, ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου πρὸς πλήρωσιν κενῆς θέσεως τακτικοῦ Ἐφημερίου ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ

Μεταμορφώσεως Σωτήρος, Πλάκας

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους, ἵνα καταλάβωσιν τὴν Ἐφημεριακὴν ταύτην θέσιν καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 34/1α τοῦ αὐτοῦ ὡς ἄνω Κανονισμοῦ προβλεπόμενα κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικὰ διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Ἀθήναις τῆ 28ῃ Φεβρουαρίου 1995

† Ὁ Ἀθηνῶν ΣΕΡΑΦΕΙΜ

Ίερά Αρχιεπισκοπή Ἀθηνῶν

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 37, παρ. 2, καὶ 67 τοῦ Ν. 590/1977, «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», ὡς καὶ τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 33 καὶ 34 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου, ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου πρὸς πλήρωσιν κενῆς θέσεως τακτικοῦ Ἐφημερίου ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ

Ἁγίας Παρασκευῆς Ἡλιουπόλεως

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους, ἵνα καταλάβωσιν τὴν Ἐφημεριακὴν ταύτην θέσιν καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 34/1α τοῦ αὐτοῦ ὡς ἄνω Κανονισμοῦ προβλεπόμενα κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικὰ διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Ἀθήναις τῆ 3ῃ Μαρτίου 1995

† Ὁ Ἀθηνῶν ΣΕΡΑΦΕΙΜ

Ίερά Μητρόπολις Ζακύνθου

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις α) τῶν ἄρθρων 38, παρ. 2 καὶ 67 τοῦ Ν. 590/1977, β) τοῦ Ν.Δ. 1398/1973, γ)

λαιότερων καὶ νεωτέρων προσώπων, πραγμάτων, κτισμάτων, μνημείων. Εἶν' ἓνα ἔργο ζωῆς, ποῦ εὐωδιάζει κερὶ καὶ θυμίαμα στῆ θεία λειτουργία τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Γραμμμένο μὲ ἀγάπη γιὰ τὸν τόπο καὶ μὲ πολὺ μεράκι. Μὲ πόνο καὶ αἰσθημα, ἀλλὰ καὶ μὲ βαθεῖα συναίσθηση πνευματικῆς εὐθύνης. Καὶ λογοτεχνικὸ ἄλαντο.

Φυσικὰ, σ' ἓνα τόσο μεγάλο ἔργο ἦταν ἀδύνατο νὰ μὴν ξεφύγουν καὶ λάθη — τυπογραφικὰ ἢ ἄλλα. Ὁ σ. τὸ ἀναγνωρίζει, μὲ μιὰ ταπεινοφροσύνῃ ἀξιέπαινη. Ὡστόσο, ἓνα τέτοιο ἔργο, δὲν ἔπρεπε νὰ ὑποκύψει στὸν πειρασμὸ τοῦ μονοτονικοῦ, ὅποιες νὰ ἦσαν οἱ δυσκολίες. Τουλάχιστον ἀπὸ λόγους ἐγγενεοῦς καλαισθησίας καὶ ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως.

Π. Β. ΠΑΣΧΟΣ

τοῦ Ν. 673/1977 καὶ προκειμένου ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου πρὸς πλήρωσιν τῆς κενῆς θέσεως τακτικοῦ Διακόνου ἐν τῷ Ἱ. ναῷ

ὑπεραγίας Θεοτόκου, Κατασταρίου Ζακύνθου καλοῦμεν τοὺς βουλομένους ἵνα καταλάβωσιν τὴν Διακονικὴν ταύτην θέσιν καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 34 ἱβ' τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημερίων» προβλεπόμενα κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικὰ διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Ζακύνθῳ τῆ 1ῃ Φεβρουαρίου 1995

Ὁ Πρωτοσυγκελλεύων

Ἀρχιμ. Ἀλέξιος Ξένος

Ίερά Μητρόπολις Ἀργολίδος

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἄρθρων 33 - 37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν εφημερίων καὶ διακόνων τῶν Ἱερῶν Ναῶν

Α. Διὰ ἐφημερίους:

1) Ἀγίου Γεωργίου Ἑλληνικοῦ Ἄργους, 2) Ἀγίου Γεωργίου Νεοχωρίου Ἄργους καὶ 3) Ὑπαπαντῆς τοῦ Χριστοῦ Λευκακίων Ναυπλίας

Β. Διὰ Διακόνους:

1) Ἀγίου Πέτρου Ἄργους, 2) Ἀγίου Νικολάου Ἄργους καὶ 3) Ἀγίων Κων/νου καὶ Ἑλένης Ναυπλίου

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Ναυπλίῳ τῆ 22ῃ Φεβρουαρίου 1995

† Ὁ Ἀργολίδος ΙΑΚΩΒΟΣ

Ίερά Μητρόπολις Μεσσηνιαίας καὶ Λαυρεωτικῆς

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις α) τῶν ἄρθρων 38, παρ. 2 καὶ 67 τοῦ Ν. 590/1977, β) τοῦ Ν.Δ. 1398/1973, γ) τοῦ Ν. 673/1977 καὶ προκειμένου ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου πρὸς πλήρωσιν τῆς κενῆς θέσεως τακτικοῦ Διακόνου ἐν τῷ Ἱ. ναῷ

Κοιμήσεως Θεοτόκου Ραφήνας

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους ἵνα καταλάβωσιν τὴν Διακονικὴν ταύτην θέσιν καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημερίων» προβλεπόμενα κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικὰ διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Σπάρτῃ τῆ 22ῃ Φεβρουαρίου 1995

† Ὁ Μεσσηνιαίας καὶ Λαυρεωτικῆς ΑΓΑΘΟΝΙΚΟΣ

Ίερά Μητρόπολις Κασσανδρείας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἄρθρων 33 - 37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν,

Ένοριών και Έφημερίων», προκειμένου να πληρώσω-
μεν τās κενās οργανικές θέσεις τακτικών έφημερίων
των Έρωων Ναών

1) Άγ. Γεωργίου Έλαιοχωρίων, 2) Άγ. Γεωργίου Ν.
Όλύνθου και 3) Μεταμορφώσεως Σωτήρος, ένορίας
Μεταμορφώσεως

καλούμεν τούς βουλομένους και έχοντας τὰ κανονικά
και νόμιμα προσόντα, όπως έντός μηνός από τής δη-
μοσιεύσεως τής παρούσης ύποβάλωσιν ήμίν τὰ απαι-
τούμενα δικαιολογητικά διά τήν κατάληψιν των άνωτέ-
ρω κενών θέσεων.

Έν Πολυγύρω τή 27η Φεβρουαρίου 1995

† Ο Κασσανδρείας ΣΥΝΕΣΙΟΣ

Έρα Μητρόπολις Θεσσαλονίκης

Προκειμένου να πληρωθή ή κενή θέση του Γραμ-
ματέως τής Έρας Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης, κα-
λούνται οί έχοντες τὰ υπό του νόμου όρίζόμενα προσ-
όντα, όπως, έντός είκοσιν (20) ήμερών από τής δημο-
σιεύσεως τής παρούσης, ύποβάλωσι σχετικήν αίτησιν
μετά των νομίμων δικαιολογητικών είς τὰ Γραφεία τής
Έρας Μητροπόλεως.

Έν Θεσ/κη τή 3η Μαρτίου 1995 Ο Μητροπολίτης
και έντολή Αυτού ό Πρωτοσύγκελλος
Μ. Άρχιμ. Ιωάννης Τασιάς

Έρα Μητρόπολις Κυδωνίας και Άποκορώνου

Διά τής ύπ' αριθμ. 5/1994 Πράξεως ήμών προκη-
ρύσσομεν τήν διακοινικήν θέσιν τής Ένορίας του Έ-
ρου Ναού «Άγίου Νικολάου» Βάμου Άποκορώνου και
προσκαλούμεν τούς βουλομένους και έχοντας τὰ νόμι-
μα προσόντα να καταλάβουν αύτήν, όπως ένεργήσουν
τὰ νόμιμα διά τὰ περαιτέρω.

Έν Χανίοις τή 7η Μαρτίου 1995

† Ο Κυδωνίας και Άποκορώνου ΕΙΡΗΝΑΙΟΣ

Έρα Μητρόπολις Έδέσσης, Πέλλης και Άλμωπίας

Έχοντας ύπ' όψει τās διατάξεις του άρθρου 38
παρ. 2 του Ν. 590/1977 «Περί Καταστατικού Χάρτου
τής Έκκλησίας τής Ελλάδος» και των άρθρων 33 - 37
του ύπ' αριθ. 2/1969 Κανονισμού τής Έρας Συνόδου
«Περί Έρωων Ναών, Ένοριών και Έφημερίων», προκει-
μένου να πληρώσωμεν τās κενās οργανικές θέσεις τα-
κτικών έφημερίων των Έρωων Ναών

1) Άγ. Νικολάου Άγ. Φωτεινής, 2) Κοιμ. Θεοτόκου Ά-
σπρου, 3) Άγ. Νικολάου Δροσιάς, 4) Άγ. Νικολάου
Καισαριανών, 5) Άγ. Γεωργίου Καρυδιάς, 6) Άγ.
Γεωργίου Λύκων, 7) Άγ. Αρχαγγέλων Μαργαρίτας, 8)
Άγ. Αποστόλων Πέτρου & Παύλου Μαυροβουνίου, 9)
Κοιμ. Θεοτόκου Νέας Ζωής, 10) Κοιμ. Θεοτόκου Πανα-
γίτσας, 11) Άγ. Γεωργίου Σαμαρίου, 12) Άγ. Μυροφό-
ρων Στράντζας, 13) Άγ. Δημητρίου Άετοχωρίου, 14)
Άγ. Επιφανίου Κορυφής, 15) Άγ. Γεωργίου Κρανέας,
16) Ζωοδόχου Πηγής Μοναστηρακίου, 17) Κοιμ. Θεοτό-
κου Πιπεριάς, 18) Άγ. Άθανασίου Αρχοντικού, 19) Άγ.
Μοδέστου Άχλαδοχωρίου, 20) Κοιμ. Θεοτόκου Βαλτο-
χωρίου, 21) Άγ. Άθανασίου Γυψοχωρίου, 22) Άγ. Κων/
νου και Έλένης Δροσερού, 23) Άγ. Άλεξίου Λειβαδι-
τσας, 24) Άγ. Νικοδήμου Λεπτοκαρυάς, 25) Άγ. Παύ-
λου Λιπαρού, 26) Τιμ. Σταυρού Λουδία, 27) Άγ. Βασι-
λείου Μελισσίου, 28) Άγ. Γεωργίου Νέου Μυλοτόπου,
29) Άγ. Αποστόλων Πέτρου & Παύλου Σανδαλίου, και

30) Γεννήσεως του Σωτήρος Κρύας Βρύσης,
καλούμεν τούς βουλομένους και έχοντας τὰ κανονικά
και νόμιμα προσόντα, όπως έντός μηνός από τής δη-
μοσιεύσεως τής παρούσης ύποβάλωσιν ήμίν τὰ απαι-
τούμενα δικαιολογητικά διά τήν κατάληψιν των άνωτέ-
ρω κενών θέσεων.

Έν Έδέσση τή 2 Μαρτίου 1995

† Ο Έδέσσης, Πέλλης & Άλμωπίας ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

« ΕΚΚΛΗΣΙΑ »

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

Τηλ. και Fax 72.18.308

ΕΠΟΙΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ο Άθηνών και πάσης Ελλάδος ΣΕΡΑΦΕΙΜ

† Ο Δράμας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

† Ο Κυθήρων ΙΑΚΩΒΟΣ

† Ο Μονεμβασίας και Σπάρτης ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Όμότ. Καθηγ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Άρχων Διδάσκαλος του Ευαγγελίου τής Μ.Χ.Ε.
Τακτικόν Μέλος τής «Ευρωπαϊκής Ακαδημίας
των Έπιστημών και των Τεχνών»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευαγγέλιον Δ. Θεοδώρου, Άκροβολισμοί κρούσεως;
(Κριτική αξιολόγησις άντιεκκλησιαστικής συνεντευξέως).

Μητροπ. Αυστρίας Μιχαήλ, Μνήμη Μητροπολίτου
Γερμανού Καραβαγγέλη (60 χρόνια από τὸ θάνατό του).
Άνδρέου Ιωάν. Φυτράκη, Ριζάρειος Έκκλησιαστική
Σχολή (1844-1994).

Ή Διαθήκη του Μητροπ. Μαντινείας και Κυνουρίας
Θεοκλήτου.

Ευαγγέλιον Δ. Θεοδώρου, Όδοιπορικόν είς Έλληνορ-
θόδοξα Κέντρα τής Αυστραλίας.

Πρωτοπρ. Παν. Χ. Σιμυγάτου, Ό πρωτοπρ. Σέργιος
Μπουλγακάωφ κατά τον Καθηγητήν Α. Ζάντερ.

Παναγ. Κ. Πάλλη, Ή υγεία του Μεγ. Βασιλείου και οί
δυσμενείς γι' αύτήν συνθήκες και καταστάσεις.

Άθαν. Ν. Παπαθανασίου, Ίεραποστολή και Οίκουμε-
νική Κίνηση.

Ίωάννου Μπουγάτου, Ή συμβολή του Κων/νου Οί-
κονόμου του έξ Οίκονόμων είς τήν Έπανάστασιν του
1821.

Παρατηρήσεις και Σχόλια.

Έκκλησιαστικά Χρονικά.

Βιβλιοκρισίαι.

Παράρτημα.